

NAGY-SÁRMÁS

AZ ADVENT HIT TÖRTÉNETE

1906-1909-2006-ig

Hegyi Árpád-Gedeon

Ajánlás

A jelenlegi könyv a nagysármási Hetedik Napot Ünneplő Keresztény Adventista Egyház és Hitközösség ötszörös ünnepi évfordulójának alkalmából kerül kiadásra.

- a) Az 1906-90s első Nagysármáson megjelent adventista hitet hirdető könyvevangélista, közel 100 éves jubileumának emlékére.
- b) Az első énekkar megalakulásának 90 éves jubileumára.
- c) Az első imaházszentelés 80 éves jubileumának alkalmára.
- d) A zenei életben a közös éneklés új szakasza, harmóniumot vesznek 1946-7-ben, s ennek közel 60 éve.
- e) Az új imaházszentelésének elkövetkezendő, 2006-ra tervezett fölszentelésének alkalmára.

Lektorálta a magyar nyelvű változatot Mutnean Rezső Károly

TARTALOM

Ajánlás	2
TARTALOM	3
GONDOLATOK A NAGYSÁRMÁSI ADVENTISTA MISSZIÓ TÖRTÉNETÉHEZ Dr. Szigeti Jenő	6
Bevezetés	8
I.RÉSZ NAGYSÁRMÁS FÖLDRAJZI ELHELYEZÉSE	10
NAGYSÁRMÁS VIDÉKÉNEK TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉSE	10
NAGYSÁRMÁS HELYSÉG TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉSE	13
A NAGYSÁRMÁSI HOZZÁTELEPÍTÉS	15
II. RÉSZ AZ ADVENTIZMUS MEGJELENÉSE ERDÉLYBEN, NAGY- SÁRMÁSON 1906-1909-1914 IG, AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚIG	20
Az adventizmus megjelenése Erdélyben, 1890	20
Az adventizmus megjelenése Nagysármáson 1906-9 -ban, Székről, Magyarvistaról és Vajdakamarásról terjedően	21
Az adventizmus iránt érdeklődés támad Nagysármáson 1909	24
A kis csoport első megpróbáltatásai	30
Kapcsolataink a mezőpaniti gyülekezettel	32
A lelkészek sorrendje	33
A fentieket összefoglalva az elsők a következők voltak	33
III. RÉSZ AZ ELSŐ ÉS MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI INTERBELL KORSZAK 1914-1945 KÖZÖTT	34
A háború viszontagságos évei	34
A reformista – mozgalom	34
Az advent zene fejlődése és kialakulása	36
A Fúvós Zenekar megalakulásának története és működésének néhány emlékezetes eseménye	37
Események és tapasztalatok a Fúvós zenekar tevékenységéből	40
Az első imaház építése	41
Megpróbáltatások	42
A lelkési szolgálattevés	42
NAGYSÁRMÁS VIDÉKÉNEK ÉS MISSZIÓS KÖRZETÉNEK FEJLŐDÉSE AZ INTERBELL IDŐSZAKBAN	44
Pusztakamarás	44
Katona	44
A marosludasi telepek: András telep, Albistelep és Eckentelep	45
Magyarfráta	46
Berkenyes	46
Novoly	47
Bodon	47
Gyeke	48
Buza	48
Kissármás	49
Mezőméhes	49

Köbölkút	49
Ős	50
Nagysármás	51
Az Antonescu-féle tilalmi rendelet	51
1941-45. A II. világháború ideje alatt	51
Főbb nevezetes időpontok és események a III. Részből:	52
IV. RÉSZ. A SZOCIALIZMUS MEGPROBÁLÓ IDŐSZAKA	53
ÚJABB MISSZIÓS TERÜLETEK MEGNYITÁSA	53
Szentmárton	53
Báld	54
Mezőszilvás	55
Meződomb	56
Uzdiszentpéter	57
A zenei élet újjászervezése	57
A fúvószenekar	57
Események és tapasztalatok a Fúvós zenekar tevékenységéből	56
A kommunista időszak külmissziós tiltása belső fejlődéshez vezetett	58
Az imaház bővítései és építkezései	60
A második imaház építése 1992-2006	63
A fő gondolatokat összefoglalva:	63
A NAGYSÁRMÁSON TEVÉKENYKEDŐ ADVENTISTA IGEHIRDETŐK	
NÉVSORA	65
Az 1992 márciusában tartott népszámlálás eredményei Sármás községben	67
MELLÉKLET:	67
Írásos dokumentumok	67
Képes gyűjtemény	
FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS IRÁSOS DOKUMENTUMOK	
EGYÉB FORRÁSANYAGOK, SZEMÉLYES RIPIORT	
BESZÉLGETÉSEKBŐL	

GONDOLATOK A NAGY-SÁRMÁSI ADVENTISTA MISSZIÓ TÖRTÉNETHEZ

Historia est magistra vitae – a történelem az élet tanítómestere. Ezt tudták már a régi rómaiak is és az igazságnak az a természete, hogy az idő múlásával is igaz marad. Ma vajon tanít-e a történelem? Felgyorsult életünkben, amikor egyre több ember gondolja azt, hogy a múlt arra való, hogy végképp eltöröljük, hiszen úgyszólván nagyon sok letagadnivalót találunk benne, egyre jogosabbnak tűnik a kérdés. A mai ember azt hiszi, hogy a múlt – mögöttünk van. Téved. A múlt a lábunk alatt van, azon állunk. Ha a múlt nem lenne, mi sem lennénk. Ezért a múltat nem eltörölni kell, hanem tanulni belőle. De hogyan?

Mi úgy gondolkodunk: előttünk van a jövő és mögöttünk a múlt. A bibliai kor embere nem így gondolkodott. Fordítva ült az idő vonatán. Nem a jövőről álmodozik, hanem a múlt tanulságai alapján a jelenben akar helyesen dönteni. Csakis így lehet a történelem újra az élet tanítómestere. Ez nem azt jelenti, hogy a megszépítő múlt szivárványos díszleteit álmodjuk, hanem egy önkritikai funkciót jelent, ami igazán emberré tesz minket. Beletartozik ebbe nemcsak a jó, hanem a rossz is, nemcsak az Isten adta eredmény, hanem kudarcaink, megharcolandó nehézségeink is. Mert a régiek is bűnös, tévedő emberek voltak, akik hibáztak. Nem ők győztek, hanem rajtuk győzött Isten Igéje, mely olyan, mint a kétélű éles kard.

Egy gyülekezet története, az egyháznak, Krisztus testének az önkritikai funkciója. Ha igazán hasznos akar lenni, akkor nem himnusz a múlttól, hanem Isten kegyelmének és ítéletének a kutatása jóban és rosszban. Az igazi történelem nem is a papírra íródik, hanem bennünk fogalmazódik újra meg újra. Az a reménységem, hogy a nagysármási gyülekezetben is ez a könyv elindít egy egészséges tanulási folyamatot. A múltat nem dicsérni kell, nem is ócsárolni. Hálával kell megállni Isten előtt, akinek ez a gyülekezet és a gyülekezet minden tagja a létét köszönheti. Ő elfogadott minket és cselekedett életünkben. Nekünk is meg kell tanulni úgy a történelmünktől, mint tanítómesterünktől egymást elfogadni úgy, hogy a közösen elért jó erősödjön, és nyilvánvaló legyen a legyőzendő rossz.

A mai keresztyén vagy azt gondolja, hogy vele kezdődött a világtörténelem, vagy pedig a dicstelen jelent szidja. Mindkét végletnek egy a hibája. Nem lát el Istenig, aki minden dolgunk mélyén ott van. Hibáinkat és tévedéseinket is megengedi, ha nem is akarja, mert ő, tudja, hogy szükségünk van arra, hogy belőle megtanuljunk, hogy egyedül övele lehet győzni. A hívő ember életében lehet jó és lehet rossz is, de véletlen nincs. Ezért a jó történetírás mindig oknyomozó. Az okok túlérnek földi lehetőségeink határán, ezért bátorítanak és gondos, pontos munkára indítanak. Isten sáfárokka tett minket és neki tartozunk érte elszámolással.

Az egyház csak akkor Krisztus teste, ha a gyülekezetben él. Nem az egyházszervezet hierarchikus rendje teszi egyházzá az egyházat, hanem az élő közösség, amelyben megszületik a krisztusi szeretet. Az egyházszervezet csak ruha a testen. Elkopik, megújításra szorul, mert csak így tudja szolgálatát betölteni. A nagysármási gyülekezet is része a testnek. Gyógyulni tud és meg tud betegedni.

Nem önmagáért van, nem is tagjaiért, hanem a szolgálatért. Mi keresztények itt a földön a másikért élő emberek vagyunk. Létünket azért hosszabbítja meg az Úr, hogy szolgáljunk. Nekünk is szól Jeremiás próféta Babilonba küldött levele: „Fáradozzatok a város békességén” (Jer 29:7). A gyülekezet akkor éri el a célját, ha a város, ahol éltek tapasztalni fogja hitetek hasznát. Ha jobb, Krisztusibb emberek lesztek, hiszen gyülekezeteteket azért őrizte Isten immáron nyolcvan éve, az advent hitet pedig közel száz éve, mert dolgoztok van a városban az emberekért.

A ti történelmetek is az élet tanítómestere. Tanítson helytállásra az alapítók hite, reménysége és szeretete. Növekedjete a szeretetben, erősödjete küldetéstudatotokban. Ne a régit akarjátok másolni, hanem a régi tanulságait megőrizve induljatok naponta újra, hogy Isten használni tudjon benneteket. Legyetek erősek a hitben, nyitottak a szeretetben és állhatatosak a reménységben. A jövőtől csak akkor kell félnünk, ha megfeledezünk arról az útról, amelyen Isten vezetett minket. A történelem tanít, ne legyünk rossz tanulók, hogy az a nap, amikor urunk jön, ne találjon készületlenül.

Dr. Szigeti Jenő,
egyetemi tanár

Bevezetés

Kedves olvasóm, a kezében levő könyvem Budapesten a H.N.Ü. Adventista Teológiai Főiskolán készített szakmunkám. Témája mindig érdeklődésem tárgyát képezte és ifjúként mindig kíváncsian hallgattam idősebb adventista testvérek beszámolóit a régi időkről.

Elég nehézkes volt meghatározni a nagysármási adventista hitközösség történetének szakaszait és főbb eseményeit, mivel az írott források – jegyzőkönyvek, nagyon töredékesen maradtak ránk. A jelenlegi gyűjteményt és szerkesztést egy évi kutatási munka után sikerült összeállítanom.

Az első részben a nagysármási hozzátelepítési tervezethez vezető körülményeket (a telepítés szükségszerűségét) írom le, és azt ahogyan ez megvalósult. Majd a telepítés lakosságának társadalmi felépítését, friss, alakuló, kulturális helyzetét. Ezt követően a második fejezetben az adventizmus szükségszerű megjelenését és meghonosodását, valamint ennek kezdeti szakaszait. Ezt a fejezetet elég nehéz volt megszerkeszteni, mert ebből az időből ma már nincsenek élő tanúk, de néhányan az elsők közül még idős éveikben gondoskodtak arról hogy leírják¹ azt, hogy „*az ő fiaik is, akik nem tudják még, hallják és tanulják meg*”², hogy a régi generációk hogyan félték az Urat és hogyan követték parancsolatait. Emellett a még élő idősebb és más korosztályokból valókkal is több riport-beszélgetést készítettem.³ Ugyanakkor írott forrásanyagokat is felkutattam, folyóiratokban és más írásokban. Az adventizmus nagysármási kezdeteire vonatkozólag nagy segítségemre volt ifj. Nagy Béla gyülekezeti vén testvér, aki ezt a szakaszt már régebből tanulmányozta és megosztotta velem kutatási eredményeit.

A harmadik és negyedik részekben a gyülekezeti élet különböző tevékenységeit kísérem végig, kronologikus sorrendet követve. Majd a belső fejlődését és a nem adventista közösségek felé gyakorolt missziós tevékenységet, melybe belefoglalom a leány-gyülekezetek rövid történetét is, mint a missziós tevékenység eredményeit és áldásait. Olykor a nehézségeket és üldöztetéseiket is elbeszélték testvéreink, melyek gyakran nagy vágyakozást ébresztettek bennük, Jézus második eljövételének mihamarabbi bekövetkezése iránt. A dolgozattal párhuzamban egy képes dokumentációm is készült kb. 200 képből, melyekből a dolgozatomban is mellékeltem.⁴

Isten mindig vezette és gondját viselte az ő gyermekeinek és ez Nagysármáson is észlelhető és tapasztalható volt a történelem során, s mind e mai napig. Most már hogy több egyházterületben is megismertem a gyülekezetek lelkületét és szellemét, el merem mondani hogy egyedi a nagysármási gyülekezetre

¹ Id. Gálfi Márton gyülekezeti jegyző 1926.04.04 feljegyzései, id. Tócs János feljegyzései, valamint id. Zsigmond Miklós „Kezdet” c. feljegyzése 1981.04.10, és Illyés József 1954.06.23-án Szentágotai Árpád prédikátor testvérnek tett beszámolója.

² 5Mózes 31:13

³ Több mint 100 riport és kötetlen beszélgetés, kb. 30 db. 60 perces hangkasszétán, amit lejegyeztem.

⁴ Ifj. Dobos Béla segítségével, aki reprodukálta őket számomra.

jellemző missziós lelkület, és az a küldetéstudat mely az itteni testvériség jellemezze az évek történelmi lefolyásán. Kívánom kedves olvasóm, hogy a negatív tapasztalatok, melyek közösségünkben buktatók voltak, tanulságokra szolgáljanak, a pozitív, a jó, az áldásos és örömteljes élmények, melyekkel a könyvben fogsz találkozni, azok épülésre és reményteljes várakozásra indítsanak Krisztus második eljövételének várása irányában.

I.RÉSZ

NAGYSÁRMÁS FÖLDRAJZI ELHELYEZÉSE

Nagysármás a Kárpát-medence alacsonyabb fekvésű domborzati vidékein terül el a mezőségi patak mentén. Topográfiailag a 46° 45' északi szélességének metszéspárhuzamánál és a 24° 10' meridián sík keleti hosszainak mentén helyezkedik el.

A 16-os nemzetközi utat keresztező DL-12-es megyei útvonál, Marosludas város irányába eső útszakaszán található, az útkereszteződéstől 6 km-re, és a Marosludas-Beszterce közötti vasútvonal szeli át.

Nagysármás szomszédos észak felől Kissármás faluval, kelet irányból Tuson faluval, valamint Lárgatelep, Marócháza és Titiána tanyahelységekkel, nyugatról Pusztakamarás községgel és Novoly faluval, és délről pedig Báld faluval határos.

Éghajlati szempontból főleg Nyugat-Európából jövő óceáni eredetű légáramlat éri és kevésbé Kelet-Európa vagy Balkán-félsziget irányából, mivel onnét védelmet nyújtanak a Kárpátok hegyláncai.

Vize magas káliumszulfát tartalmú (és más sók is vannak benne), ami kesernyés ízűvé teszi, ezért helyenként nem iható, és tisztálkodásra valamint mosásra sem a legalkalmasabb. Altalaji kincseiben a metángáz volt nagyon sok ideig kiszondázva, de már kifogyott, valamint agyag és márga található, amit téglagyártásra használnak.

Domborzati formája a lakosságnak a földművelés biztosította, mely fő foglalkozás mellett másodlagosan állattenyésztéssel is foglalkoznak. A helység határában két erdő van, a Bása és az Akácos néven ismert erdők, melyekben főleg akác, tölgy és vadgyümölcsfák fordulnak elő.⁵

NAGYSÁRMÁS VIDÉKÉNEK TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉSE

„Észak-Erdély lakossági és nemzetiségi viszonyainak kialakulása sok erőszakos katasztrófászerű támadástól lett felforgatva.”⁶ „A honfoglaló magyarság mint jellegzetes nagypásztor⁷ nép, életformájánál fogva csak legeltetésre alkalmas területet szállott meg, tehát a sűrű, aljnövényzetben szegény bükk-erdőkbe már nem nyomult be, még kevésbé a fenyőerdőkbe. Atérve a földművelő életformára, ugyancsak síksági és dombvidéki területek kínáltak alkalmas életterületek, s így a magyarság természetes néphatára nagyjában összeesett a bükkhatárral...

⁵ Prof. Condurache Aurel, „STUDIUL MONOGRAFIC ASUPRA COMUNEI SĂRMAȘU” Județul Mureș, 1976 („Monográfiái Tanulmány Sármás Községre Vonatkozólag”) című dolgozatról kivonat.

⁶ „HITEL” című kolozsvári folyóiratban közli Makkai László történész „ÉSZAK-ERDÉLY NEMZETISÉGI VISZONYAINAK KIALAKULÁSA” címen, 225. old, 1. bek.

⁷ Író megj. – A „nagypásztor” megnevezés a nagy marha és más állatfajták (tehén, ló) tenyésztésére utal, míg a „kispásztor” elnevezés a kis marhafajták (juhok, kecskék, disznók) tenyésztésére.

*Míg a kispásztor, juhtenyésztő románság előszeretettel kereste fel a bükkösök és fenyvesek tisztásait, sőt maga is hozott létre irtás útján hegyi legelőket. Ilyenformán a két nép természetes életterülete meglehetősen szétválasztható.*⁸

„A románság röviddel a XIV. század közepe előtt tűnik fel itt... mezőségekben is..., tömegesebb megjelenése a század második felére esik. Amint azt a római katolikus lakta helyeken 1332-1337 között történt összeírás bizonyítja, a mezőség faluiban a magyarság honos.” „Majd a XIV. század közepétől fogva jelenik meg néhány román falucska”¹⁰, így 1438-ban találkozunk „Sármás hungaricalis”-al és vele párhuzamosan első ízben említik „Sarmas Walahalis”-t is, mint románság lakta helységet Nagysármás területén.¹¹

*„A Kis-Szamostól keletre kezdődik a tulajdonképpeni mezőség, erdőfoltokkal tarkított dombos vidék, mely sajátos domborzati viszonyainál fogva nemzetiségileg vegyes lakosság megtelepítését tette lehetővé.”*¹² „Kolozs megyének a Kis-Szamostól keletre eső felében találjuk már ekként Bonchidát, Mócsot, Berkenyest, Báldot, Nagysármást, Tusont, Légent, stb.”¹³

*„A XVI. század közepe óta a román bevándorlással a Mezőségen jellegzetes vegyes lakossági helyzet jött létre. A földesurak a kiterjedt faluhatárokat megosztották és a magyar lakosság mellé románokat is telepítettek, így jöttek létre a mezőségen gyakori ikerfalvak, melyeket Magyar és Oláh jelzővel különböztettek meg egymástól.”*¹⁴ Nagyrészüket azonban később összeolvadták¹⁵ Az első ilyen helység megnevezés Magyar- és Oláh-Fráta volt 1391-ben – mely Sármás község közeli szomszédságában van. De mindazért ma is ismert például Sármáson a „román falu” elnevezéssel jelzett városnegyed, mint hagyományosan románok által lakott terület. „Más esetekben a román telepek véglegesen külön váltak a magyar anyafalvaktól és új néven éltek tovább. Ismét más magyar falvak valamilyen oknál fogva elnéptelenedtek és román lakosságot kaptak, mindezt igazolják a falvak elnevezései is.”¹⁶ Lám ez az elnéptelenedés lett jellemző Nagysármás magyar lakosságára is.

*„A XVI-XVII. századok eseményei végzetes fordulatot idéztek elő. Az országot háborúk sújtották, és ennek következtében a magyar népesség felcserélődött román lakta közösségekre.”*¹⁷ „A XIV. században pusztító pestis járvány, az 1437-8-as évi parasztlázadás a jobbágy-lakosság megfogyatkozásához vezetett”¹⁸ „Majd Zápolyai János és Habsburg Ferdinánd küzdelmei Erdélyt is évekre hadszínterré tették. Petru Rareș moldvai vajda pusztító csapásai Castaldo

⁸ Lásd 6. lábjegyzet, 225. old., 2. bek.

⁹ Lásd 6. lábjegyzet, 226. old., 1. bek.

¹⁰ Lásd 6. lábjegyzet, 229. old., 2. bek.

¹¹ 1438 (Magyar Országos Levéltár Dl.27019) Poss Sarmas Hungaricalis, Sarmas Walahalis. Lásd 1,3-as mellékletek.

¹² Lásd 6. lábjegyzet, 232. old., 1. bek.

¹³ Lásd 6. lábjegyzet, 233-234. old.

¹⁴ Magyar Országos Levéltár Dl. 28408, 1467 „Poss. Magyar Sármás, Oláh Sármás” Lásd 1,2-es mellékletek.

¹⁵ Lásd 6. lábjegyzet, 234-235. old.

¹⁶ Lásd 6. lábjegyzet, 235. old.

¹⁷ Lásd 6. lábjegyzet, 236. old., 1. bek.

¹⁸ Lásd 6. lábjegyzet, 236. old., 2. bek.

császári tábornok megszálló csapatairól, melyek az 1553-as évi kolozsvári országgyűlés panaszja szerint egész vidékek néptelenedtek el. 1556-ban Izabella királynő segítségére jövő moldvai hadak Szamosújvár és Bethlen környékét tették tönkre.”¹⁹ „1599-1600-ig Mihály vajda hadai pusztították végig Erdélyt. 1602 elején, Beszterce ostromával kapcsolatban elnéptelenedett a Mezőség északi része.”²⁰ „Az 1630-as lakossági összeírás szerint, Buzán, a hajdan népes mezővárosban 4 lélek és 5 ház, Melegföldváron pedig 3 lélek maradt.”²¹ „Talán e felsorolt katasztrófaszerű sorozatos lakosság tizedelő okokat a kárpát medence mezőségében, összegezve fogalmunk lehet, Nagysármáson, mi és ki maradhatott életben. 1603-ban Székely Mózes török-tatár hadai, valamint Básta vallonjai és hajdúi dúlták el azt is, ami maradt.”²²

„Vasszentgothárd földesurai még 1638-ban is Moldvába küldenek telepítési ügynököket, jobbágyokat szerezni. A XVIII. században egyszerre fel is szövik a Mezőségben a Moldvai nevek aránya.”²³ „1658-ban a tatár kán a Maros völgyön feljőve dúl végig 1661-ben; Ali pasa jött be Kemény János ellen, visszautjában Dés és Marosvásárhely között a Mezőségen vágott át”.²⁴ „A török hódoltság területe Kolozsvárig és Désig terjedt ki, éppen ezt a vidéket sújtva.”²⁵ „Majd ezt követték a kuruc-labanc háborúk évtizedekig tartó ember-irtó vállalkozásai.”²⁶

„A Rákóczi-szabadságharc újból a mezőséget próbálta meg, Kolozsvár évekig tartó ostroma alatt felélték környékét. A háborús csapások sorozatát a tatárok 1717-es beütése zárja.”²⁷

„Kolozs megyében, melyhez tartozott Nagysármás is, 113-ból 56 falu pusztult ki, tehát 50%-a, és ezt a román lakosság pótolta.”²⁸ „A török pusztítás után a Mezőség egy része az akkor népesedő Alföldre menekült és részt vett a középkori magyar néptalaj visszahódításában, más része pedig a biztonságosabb hegyekbe húzódott.”²⁹

„A nemzeti fejedelemség bukásával a protestantizmus elveszítette a hivatalos támogatást és a pásztor nélkül maradt hívek a hatalmi eszközökkel is pártfogolt görög-katolicizmus táborába olvadtak bele, ami jórészt együtt járt az elrománosodással.”³⁰

A Horea-lázadás következményei viszont felébresztették az erdélyi nemességet és új telepítési irányzatot tűztek ki, aminek érintett részévé vált Nagysármás település is.

¹⁹ Lásd 6. lábjegyzet, 236 old., 3. bek.

²⁰ Lásd 6. lábjegyzet, 236 old., 4. bek.

²¹ Lásd 6. lábjegyzet, 237 old.

²² Lásd 6. lábjegyzet, 237 old.

²³ Lásd 6. lábjegyzet, 237 old., 1. bek.

²⁴ Lásd 6. lábjegyzet, 238 old., 1. bek.

²⁵ Lásd 6. lábjegyzet, 238 old., 2. bek.

²⁶ Lásd 6. lábjegyzet, 238 old., 3. bek.

²⁷ Lásd 6. lábjegyzet, 239 old., 1. bek.

²⁸ Lásd 6. lábjegyzet, 240. old., 1. bek.

²⁹ Lásd 6. lábjegyzet, 240. old., 2. bek.

³⁰ Lásd 6. lábjegyzet, 242. old., 1. bek.

NAGY-SÁRMÁS HELYSÉG TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉSE

Archeológiai szempontból kisebb ásatásokat is végeztek a község értelmiségi lakosai, melyekből néhány régi háztartási szerszám, főleg kerámiai tárgyak és pénzérmék kerültek elő, melyek a település régiségét támasztják alá. Ezeket egy helyi múzeumban tárolták, ami ma már nem létezik.³¹

Írásos dokumentumok 1329. április 10-től kezdődően maradtak ránk, mikor Károly Róbert magyar királyi földbirtokként szerepel, az Anjouk okmányban, más földbirtokokkal közösen felsorolva. „*Terra novilium de Suuk Sarmas vocata*”-ként fordul elő. Hasonlóan, 1329-ben „*Villas Sarmas*”-nak említve előfordul a gyulafehérvári Káptalanban is. 1348. október 8-áról találjuk írásos dokumentumban megemlítve mint „*egyházás helység*”. Ebben Péter Erdély alvajdája, az erdélyi egyház káptalanjának ítélszékén László és Mihály Sukki nemesek osztályigényét tisztázza. Jakab fia, György néhai Elleus erdélyi alvajdától származó két, 1311-ben kelt oklevéllel arról tájékoztatja őket, hogy az osztozás már megtörtént korábban. De mivel ez nem a szokásos birtokosztás szabálya szerint történt, ezúttal megismélték törvényes keretek között is. Így Zoath (Záh-i) és sármási birtokaik elosztásáról történik leírás, melyek egyházás helyek, amit viszont közös birtokban hagytak³² „*Zoath – Sarmas partibus predictis communiter remanente*”. Ez római katolikus templom volt.

A vélemények egyike szerint ez a mai régi ortodox fatemplom, mely jelenleg nemzeti műemlékként van nyilvántartva. Ezt legutóbb Ion Șarlea ortodox pap idejében (1972-ben) renoválták, és ugyan csak ő írta le a templom rövid monográfiáját is³³, melyben kijelenti hogy „*nem lehet tudni biztosan ha ez volt-e valóban, ami ma van és ahol ma létezik*”. Mert szintén az ő megfigyelései alapján ez a templom román stílusban épült fából, és görög keleti vallás szertartású egyház tulajdona volt kezdettől, de a templom közelében levő ugyancsak ortodox temető temetkezési rítusai a halottak sírba helyezésével, nem a keleti (vagyis görög katolikus, de se nem ortodox ami csak a kommunizmus idejétől jelent meg Sármáson) rítusra, hanem a nyugati temetkezési rítusra ad archeológiai bizonyítékot.³⁴ Ez viszont arra vall, hogy a mai ortodox temető őslakosai keleti, azaz római katolikus vallásúak voltak, ami a magyarság vallása volt.

A leírás szerint³⁵ a templom helye nincs meghatározva, hanem a templom földjének a határa, ami a falu közepén áthaladó folyótól kezdve a Berch-földjéig. A templomot természetesen dombra szokták építeni.

³¹ Mihály Gyurka tanár önszorgalmú kezdeményezése volt. Az 1960-70-es évek táján

³² Lásd 1. és 4. mellékleteken a latin nyelvű kézírásainak másolatát.

³³ Ioan Șarlea: „MONOGRAFIA PAROHIEI ORTODOXE-ROMÂNE SĂRMAS JUDEȚUL MUREȘ” 1970-80 (A Maros megyei Sármás Román-Ortodox Parokiájának Monográfiája.)

³⁴ Riport id. Herman János ref. lelkésszel, 1993. május 05-én és 18-án.

³⁵ A Kolozsmonostori Konvent jegyzőkönyvei, I-II. Ortway Tivadar: MAGÁN ERDÉLYI FÖLDEK, A PÁPAI TIZEDFÖLMÉRÉSEK TÜKRÉBEN. 1348 okt. 8. „*A parte orientali incipiendo in quodam Berch in una meta terrea antique descendit versus villam ad aliam no vam metam terream. Et abhinc ad tertiam metam terream in villa iuxta arbores salcis erectam, de qua transeundo rivulum per medium ville vadit ad ecclesiam et ab ipsa ecclesia tendendo versus occidentem in ter terras arabiles ad unam novam metan terram, de qua ascendit ad Berch, ubi est una nova meta terra.*” Fordítása: „*Egy fűzfá*

A másik dokumentum viszont az, hogy a mai református templom helyén előzőleg létezett egy régi templom is, melynek haranglábát csak a telepítéskor bontották le 1894 után, a templomépítés kezdetekor. E haranglábról 1582-ben is van említés téve, és mert az uradalmi udvarház³⁶ dombon levő udvarában, amint ez szokásos volt más helységeekben is ahol az uradalom tulajdonában volt a templom. 1974-ben is a templomhajó renoválásánál 4 m mélységig le kellett ásni, mely alkalommal csontvázakra bukkantak, ami az előzőleg helyében levő templomban a tatárjáráskor lemészárolt tetemek maradványa lehetett, id. Herman János ref. lelkész szerint³⁷. A templom azonban romokban hevert, nem lett újjáépítve, mert a lakosság kipusztult, így csak a harangláb állott. A néhány lélek, aki életben maradt, Sármáson át járt a hegyen Pusztakamarásra a templomba. A templom területére a földesúr takarmány siló és gabonarakárt épített. Majd ugyanerre a helyre lett az új templom felépítve 1898-as telepítéskor.³⁸ Így inkább ad okot az 1348-ban említett templomkára, az e helyen levő templom.

A szájhagyomány viszont egy olyan állítást is őriz, mely szerint a régi Sármás (Magyarsármás) a Basa (Básza) völgyében terült el és a Mócs felé vezető mezei út mentén. Az erdő alján volt a temető, aminek emlékét a ma is ott élő temetővirágok bizonyítják. Hajdan a nagysármási múzeum szervezői ott is végeztek ásatásokat és találtak is bizonyítékokat ily feltételezésre, de mivel nem közölték tudományos írásban föltárásaikat az utókor számára, ismeretlenek maradtak.³⁹

A bábolnai felkelésen 1437-ben a Suuki család utódai is részt vettek, és ezért Albert magyar király 1438. június 25-én elkobozta „*Poss Sarmas hungaricalis*” és „*Sarmas valahalis*”-on levő birtokait, melyeket ott a felkelés leverésénél segédkezőknek adta. Erről szól Mátyás királynak egy 1468. április 15-i dokumentuma melyben közli határozatát, mely szerint Bazyany János és Miháli de Suuk birtokait elkobozza és Csopor Miklósnak adományozza, mivel az előbbieket elárulták a király haditervét, melyet István (Ştefan cel Mare) Moldva uralkodója ellen készített az 1467-es támadását⁴⁰

1859 előtt volt időszak, mikor Háló (Plásza) funkciót is betöltött Nagysármás, 11 községet foglalva magába, Kolozs megye határain belül.⁴¹

mellét emelt, harmadik (Záhtól számolva) falubeli földjelhez, ahonnan áthaladva a patakon, amely a falu közepén folyik az egyházhoz tart és ugyanezen egyháztól nyugat felé a szántóföldek között egy új földjéhez megy, ahonnan Berch-hez tart, ahol egy új határjel van.”

³⁶ Az uradalmi udvarház a mai ortodox templom helyén létezett. A népesség szegény lévén, az uradalmi udvarház egy részét lebontva annak tégláiból és anyagából építette az Ortodox Egyház ma használatban levő templomát. 1936 jan. 19-1955 okt. 16-án lévén fölszentelve (19 évet)

³⁷ Lásd 34-es lábjegyzet forrásanyaga.

³⁸ Darányi Ignác megbízásából írta Lovas Sándor: „A LEGÚJABB ÁLLAMI TELEPÍTÉSEK MAGYARORSZÁGON”, 1898, Budapest.

³⁹ Riport beszélgetés Szabó Ferenc-el 1993.05.09-én és Portik B. Ferenc-el 1992.12.30-án.

⁴⁰ A Római Szent Birodalom gróf SZÉKI TELEKI CSALÁD OKLEVÉLTÁRA. Szerkesztette Barabás Samu I. köt., 89-93. old. (Kolozsmonostoron) 1468 ápr. 15 kelt levele, valamint lásd több írott dokumentum, is Nagysármásról az 1-es mellékletben.

⁴¹ Prof. Condurache Aurel, „STUDIUL MONOGRAFIC ASUPRA COMUNEI SĂRMAŞU” Judeţul Mureş, 1976 („Monográfiai Tanulmány Sármás Községre Vonatkozólag”) című dolgozattól kivonat, 29. old. A „Plasa” határai „Északon Mezőszentmihály és Kecsed, nyugaton Katona és Kamarás, keleten

A NAGYSÁRMÁSI HOZZÁTELEPÍTÉS⁴²

A már leírt fejezeteken áthaladva minden bizonnyal már észre lehetett venni, hogy a magyar és a román nemzetiség társadalmi rétegződése végigkíséri a gondolatmenetet. **Ebben a céloom nem a nemzeti igazolás, hanem Nagysármás településének a keletkezési okát szerettem volna megérthetővé tenni. E téma elkerülésével tulajdonképpen a lényegét hallgatnánk el. Vagyis azt, hogy miért lett és hogyan keletkezett Nagysármás község, valamint azt hogy milyen társadalmi és politikai háttérből kifolyólag honosodott meg itt a neo-protestantizmus (adventizmus), melyet minden bizonnyal Isten Lelke vezetett ily fokozatosan.**

A tényekre, melyek előidéztek a kihívást Erdélyben, sok helységnek és ezen belül Nagysármásnak is újbóli betelepítését, részben utaltam rájuk. Ez pedig az, hogy a magyar népesség Erdély területén kiritkult, és helyét a románság foglalta el.⁴³ Ez a román nép a földesurak birtokait dolgozta részletben, és nagyon nehéz életkörülmények között élt. Élelmezésük is – a sármási Román Ortodox Parókia Monográfiája szerint – „*habár nagy búzatermelők voltak, de az ők alaptáplálékuk a puliszka és a málé volt, kenyerük csak ünnepeken volt.*”⁴⁴ „*A katlanszerű völgyben darázsfszerek módjára épített román falucska liceum-sövényekkel elkerített szalmafödeles kunyhócskákban laktak*”⁴⁵ „*Szomorú bizonyítékként ma is fennmaradt 3-4 régi vityilló.*”⁴⁶

A földesurak a románság terjeszkedését mozdították elő, mivel engedelmesebbnek bizonyultak, mint a törvény adta jogaiknak tudatában makacsabb magyar jobbágyok. De a Horea-lázadás rémségei felébresztették Erdély nemességét. Időközben a Suuk család sármási birtokai a Teleky gróf-család birtokaiba kerültek. Ez időben gróf Bethlen András 1894. V. törvénycikkét javasolta az országgyűlésnek, és még mielőtt ez szavazásra került volna, abban a reményben, hogy el lesz fogadva, Teleky Sándor, László és Blankától, valamint ezek bérlőjétől Lázár Jánostól is nagysármási és tusoni birtokaikat kialkudta, 4268 kataszteri holdat, holdanként 306 korona 90 forintért, egy kísérleti telepítési felhasználására. Az összeget az ország telepítési kincstárból fizette ki azzal a céllal, hogy Nagysármást a Mezőség erős gócpontjává fejlessze, és az ország nyugati részén kiszemelt magasabb színvonalon álló kisgazdák részére megnyissa. Ezt

Szentpéter és délfelé Mezőmehes. Ebben az időben Sármás Kolozs megyéhez tartozott (A volt kolozsvári konventhez)”

⁴² Így nevezi Darányi Ignác megbízásából írva Lovas Sándor: „A LEGÚJABB ÁLLAMI TELEPÍTÉSEK MAGYARORSZÁGON” c. könyvében, 1898, Budapest, a 174. oldalon a sármási telepítési tervet.

⁴³ Lásd az előző lábjegyzetet, valamint Riport id. Herman János ref. Lelkészel, 1993. május 05-én és 18-án, melyet a „HITTEL” című kolozsvári folyóiratban közli Makkai László történész „ÉSZAK-ERDÉLY NEMZETISÉGI VISZONYAINAK KIALAKULÁSA” címen .

⁴⁴ Lásd 33 Lábjegyzetben, 5. old.

⁴⁵ Lásd 42 Lábjegyzetben, 175. old.

⁴⁶ Lásd 33 Lábjegyzetben, 5. old., 6 bek. végén.

követően 23 helyséből vásároltak földterületet és 16 telepítést – vagy hozzátelepítést – létesítettek Erdélyben, a nagysármási hozzátelepítést követően, a telepítési kampány ideje alatt.⁴⁷

A nagysármási földet eladó Teleky Sándor gróf, annak ellenére, hogy katolikus vallású volt, azzal a kikötéssel kötött vásárt, hogy csak protestáns telepesek legyenek telepítve birtokaira.⁴⁸ Majd ezt megerősítette az üzletkötő ügynök is azzal, hogy egy összetartozó közösség kialakítása végett csak egy vidékről szándékozott magyarságot telepíteni, mely közös hagyományokkal bírjon. Emiatt a vagyonra-hozományra túl nagy figyelmet nem is fordítottak, hanem inkább az egy vidékből származásra. De az anyagiak figyelmen kívül hagyása néhány év múlva a csődjét eredményezték az első telepítési kísérletnek.

Eszerint első ízben Veszprém megyéből toboroztak telepeseket, ahonnan 1894/5-ben 127 család érkezett Nagysármásra.⁴⁹ A jó kulturális és vallási körülmények megteremtésének biztosítására templomot is építettek számukra, a dunántúli templomok építkezési stílusát utánozva, „*kereszthajós gót stílusban*”.⁵⁰

Amint említettem, egészen 1903-ig még Pusztakamarásra jártak templomba a Nagysármáson lakó magyarok, de ekkorra felépült az új református-evangélikus templom, melyet 1903. november 19-re szenteltek fel.⁵¹

A telepesek 20 hold földet kaptak, erdőt és lakást, aminek árát 30 éven át kellett törleszteniük, félévi részletekben.⁵² A szegényebb románság napszámba járt a betelepült magyar földes gazda családoknak, főként a magyarországi területekről származottaknak. A közösség elég jól alakult, amíg 1896-ban a határt erős jégverés nem érte. Az év végére csak kilencven és rá egy évre már csak 84 háznak volt lakója.⁵³ Ezt tetézte az is, hogy az Erdély vidékén igényt kívánó munkához és kirtartáshoz nem tudtak mind alkalmazkodni.⁵⁴ Így az 1894-5-ben befogadott 127 veszprémi családból csak 46 maradt Nagysármáson. A többiek visszatértek ősi lakhelyükre.⁵⁵ „*A telepítés újjászervezéséhez újabb feltételeket szabtak és ezáltal a Királyhágón inneni vármegyékben tették közzé, ahol evangélikus-református, magyar vagy székely kisgazdák nagyobb tömegekben laktak.*”⁵⁶ A legnagyobb érdeklődés Maros-Torda vármegyékben keletkezett, így 1898-tól 1901-ig 106 család költözött Nagysármásra.⁵⁷

⁴⁷ Lásd 42 Lábjegyzetben, 11-14. old. és a 16. old. mellékletét.

⁴⁸ Riport id. Herman János ref. Lelkésszel, 1993. május 05-én és 18-án.

⁴⁹ Az első veszprémi telepítés eredeti egyházi névsorjegyzék kéziratának füzettöredéke ma is őrizve van Györfi József tulajdonában.

⁵⁰ Ez a templomépítési stílus nem igen fordul elő Erdélyben, erről több információt riport id. Herman János ref. Lelkésszel, 1993. május 05-én és 18-án szereztem.

⁵¹ Uo.

⁵² Lásd 42 Lábjegyzetben, 180. old.

⁵³ Lásd 42 Lábjegyzetben, 181. old, 3 bek.

⁵⁴ Lásd 42 Lábjegyzetben 179. old, 2 bek., és 1992. decemberi kézírásos anyag Cziráki Jolán nagysármási nyug. matematika-fizika tanárnő visszaemlékezései Nagysármás községre és lakosságára vonatkozólag, valamint elbeszélései is.

⁵⁵ Lásd 42 Lábjegyzetben, 184. old, 3. bek.

⁵⁶ Uo., 183. old.

⁵⁷ Uo., 183. old, 1. bek.

Veszprém megyéből	46 család	30,5%
Somogy megyéből	1 család	0,6%
Komárom megyéből	3 család	1,9%
Temes megyéből	12 család	7,9%
Szilágy megyéből	1 család	0,6%
Kolozs megyéből	11 család	7,3%
Maros-Torda megyéből	60 család	40,0%
Torda-Aranyos megyéből	6 család	4,0%
Kisküküllő megyéből	10 család	6,6%
Szolnok-Dobóka vármegyéből	1 család	0,6%
Összesen:	151 család	100,0% ⁵⁸

Az 1890-es lakossági nyilvántartás szerint 750 lélek lakott Nagysármáson, melyből 34 magyar, 1 német, 664 román, 60 roma és 7 izraelita volt. Majd 1900-ban a lakossági nyilvántartás kimutatása szerint 1530 fős a magyar lakosság. 163 család, melyből 105 Erdélyből és 58 a távoli magyarországi területekről származott. A lakosság többi része megőrizte részarányait.

A népesség megoszlása a következő szukcesszió ment át:

Nagysármás járás 11. Nagysármás (Sărmașu Mare) ⁵⁹					
Év szám	Magyar	Román	Német	Egyéb (roma, zsidó, stb.)	Összlakosság
1850	39	645	2	59	754
1880	45	538	-	80	663
1910	1326	762	13	hiányos	2101
1930	1746	996	6	195	2943

1898-ban vasúti megállóhelyet és rakodóállomást is létesítettek, heti piacot, vásárjogot, járási székhelyet és csendőrséget.⁶⁰

A telepítési ügynökség „javított” a görög-katolikus lelkész helyzetén is 10 kat. hold ingyenes használatának átengedésével.⁶¹

Gazdaságilag, a tervezett célját gróf Bethlen András valamennyire elérte Nagysármáson. De még fennmaradt a közösségi élet vallási oldala is. Erre vonatkozó törvencikk-javaslatára úgy lett jóváhagyva, hogy „*az egyházi ügyeknek példás ellátása kiváló fontossággal bírván, az állam nagy súlyt vet arra, hogy telepén oly lelkészek legyenek, akik nemcsak a lelkieken, hanem a kezdet sokféle nehézségeivel küszködő telepeseknek egyebekben is megbízható vezetői legyenek*”.⁶² E célra az evangélikusokból és reformátusokból álló vegyes

⁵⁸ Uo., 184-185. old.

⁵⁹ Dr. Kepecs József: „Erdély telepítéseinek nemzetiségi (anyanyelvi) megoszlása” 1850-1941-ig, Bp., 1991, 402. old.

⁶⁰ Lásd 42 Lábjegyzetben, 181. old., 2. bek.

⁶¹ Uo., a Darányi féle könyv szerint csak görög-katolikusok vannak, ortodoxokról nem esik említés. Ez 1950-től jelenik meg a kommunista egyházi átszervezések nyomán. Sajnos erről hallgat Ioan Șarlea: monográfiájában, 1970-80. de érthető, hiszen a kommunista rendszerben ezt *tabu* volt megemlíteni.

⁶² Uo., Darányi, 192. old., 1. bek.

közösségnek Dobai református lelkészt helyezte ki. De a különböző tájakról és helységekről, különböző kultúrákból és hagyománykörökből származó magyarok és székelyek nem egykönnyen alakultak lelki-szellemi-kulturális közösséggé. Az ellentétek és különbözőségek kiélezettsége nem is annyira a magyarok és románok között volt, hanem „*inkább a Magyarországról Nagysármásra telepedettek és az Erdély különböző helységeiből települtek között volt. Lenézték egymást, nem házasodtak össze. A magyarországi származású telepesek bocskorosnak titulálták az erdélyi származásúakat*”⁶³

A helység magyarsága között nagyon lassan alakult ki a közösségi összetartozás, úgy vallási, kulturális, mint szomszédosági együtt élési szempontból. Időbe telt, míg összeszoktak, és ez még évtizedek elmúltával is érezhető volt.⁶⁴ A sokféle származás miatt helyi magyar nyelvi dialektus nem honosodott meg, sőt a magukkal hozott egyéni kifejezéseket a helyes magyarhoz igazította mindenik telepes, hogy ne válják emiatt a többiek gúnytárgyává.

A helység a kommunizmus időszakában *község* (comună) szerepet töltött be, körzetébe tartozván Báld, Csetelke, Moruc-Titiána és Lárge tanya helységek, Kissármás, Kissármás-gáztelep, Kissármás-állomás. A rendszerváltás után, a demokrácia alakuló éveiben viszont *városi* címre pályázott a községháza, és meg is kapták a *mezővárosi* címet 2000-ben.

⁶³ 1992. decemberi kézírásos anyag Cziráki Jolán nagysármási nyug. matematika-fizika tanárnő visszaemlékezései Nagysármás közösségre és lakosságára vonatkozólag, 6. old.

⁶⁴ Uo., Cziráki Jolán nagysármási nyug. matematika-fizika tanárnő 4-5 évtizedes távlatban költözik Nagysármásra, és még mindig megtalálja e jelenséget.

II. RÉSZ

AZ ADVENTIZMUS MEGJELENÉSE ERDÉLYBEN, NAGYSÁRMÁSON 1906-1909-1914 IG, AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚIG

Az adventizmus megjelenése Erdélyben, 1890

„Isten épp olyan elgondolás szerint választotta ki az egyház reformátorait, mint alapítóit” írja E. G. White.⁶⁵

Miközben Nagysármás lakossága nemzeti színezetében és létszámbeli viszonylatban is még igen nagy változásokon ment át, időközben Istennek Lelke is csodálatosan munkálkodott az alakulóban levő helységért.

Időközben egy h.n.ü. adventista misszionárius érkezett 1890-ben Kelet-Európába, L. R. Conradi személyében, hogy a hármasszöveg üzenetét hirdesse. Egyrészt próbált olyan helyekre eljutni, ahol már valamennyire nyitott ajtókra találhatott. Ezért az olaszországi Alpokba ment, ahol a valdenszöveg szombatosokkal próbált kapcsolatot teremteni. Akkoriban még nem sok eredménnyel járt. Ott egy, a magyar nemzetet és az akkori magyar állam színezetét és politikai-vallási összetételét jól ismerő száműzött Nagy- Magyarral találkozott⁶⁶, majd később egy evangélikus újságban olvasott is az erdélyi szombatosokról⁶⁷. Így hát elment Kolozsvárra és elkezdte a városban, valamint a környékén is hirdetni az evangéliumot, majd felkereste Maros-Torda vármegyében Bözödújfalut, ahol Szallós József – akkor már egyedüli szombatos – még találkozhatott, de nem maradt tartós kapcsolatuk. 1892-ben viszont Kolozsváron Rottmayer Jánossal került közeli kapcsolatba, aki előzőleg mint baptista felekezethez tartozó, a Bibliatársulat lerakatnak vezetője volt és a Baptista Egyház Kolozsvár vidéki prédikátor pionírja volt⁶⁸. Később feleségével együtt elfogadta az advent üzenetét.

Majd 1898 augusztus 21-én Magyarországra érkezett az ifjú, 23 éves Huenergárdt János Frigyes H.N.Ü. Adventista evangélista prédikátor is mint a Generál Konferencia delegáltja. Kolozsvárra volt kihelyezve, a Rottmayer családnál szállt meg, kik ekkor már adventisták voltak. Első teendője az volt, hogy elkezdett a vidék akkor hivatalosan beszélt nyelvén tanulni,⁶⁹ amit később egy év és nyolc hónap múlva oly szinten sajátított el hogy megtarthatta első magyar nyelvű prédikációját tolmács nélkül. Ez nagy előnyére szolgált az advent műnek.⁷⁰

⁶⁵ Ellen G. White: „A nagy küzdelem” 156. old., 1. bek., (ang. 171. old.)

⁶⁶ Kossuth Lajos személyében, ki életének utolsó éveit Felső-Olaszországban töltötte. (Magyarország történelme). Az olaszországi Valdenszöveg múzeumban Torre Pellice-n még ma is őrzik Kossuth L. útlevelét.

⁶⁷ Dr. Szigeti Jenő: „Fejezetek a HNÜAE Magyarországi Történetéből” 1985, 41-44 old.

⁶⁸ Dr. Alexa Popovici: „Istoria Baptililor din România” (A romániai Baptisták Története), 82. old.

⁶⁹ Dr. Szigeti Jenő: „Fejezetek a HNÜAE Magyarországi Történetéből”, 1985, 80. old. Magyarul tanult, ez nagy előnyére volt az advent műnek, ellentétben a Baptista Németesítő orientációval, ami szakadáshoz vezetett Magyar-Román-Német Uniókra, melyekben mindmáig megmaradtak.

⁷⁰ Dr. Szigeti Jenő: „Fejezetek a HNÜAE Magyarországi Történetéből”, 1985, 80. old. 1. bek.

Az adventizmus megjelenése Nagysármáson 1906-ban, Székről, Magyarvistáról és Vajdakamarásról terjedően

1901-2 évben Szék Nagyközségbe is eljutott a hármás angyali üzenet. Már a kezdeti találkozókön megzavarták őket, erről az *Evangéliumi Munkás* című folyóirat így számol be: „*Dacára a sok-sok nehézségnek, 1903-ban az Isten Igéje hat kedves lelket gyümölcsözött, kik a keresztség által felvételtek. Majd 1908-ban engedélyt nyertek gyülekezet-tartásra. Habár két évig majdnem eredménytelenül folyt a munka, de azután az ígért késői eső elkövetkezett.*”⁷¹

Erdélyben az advent üzenet először Magyarvistán talált követőkre és 1904 július-szeptemberben alakult meg a gyülekezet, 28 taggal⁷². Innen egy „*Nagy György nevű könyvevangélista érkezett 1906-ban Vajdakamarásra, – és elvetette a hármás angyali üzenet magvait, majd Kessel Frigyes bibliamunkás tevékenysége nyomán 1907-ben egy héttagú csoport kötött szövetséget az Úrral.*”⁷³

E három gyülekezet: Szék, Magyarvista és Vajdakamarás H.N.Ü. Adventista történelmével függ össze a nagysármási adventizmus története is. Minden bizonnyal ezzel egy időben járta be az egész vidéket **1906-ban Nagy György** könyvevangélista, eljutván **Nagysármásra is**, mint a Mezőség központi helységébe, mint jó missziós stratégiai központba. Ezt alátámasztja Gáldi János testvér elmondása is, miszerint már előttük jártak itt könyvekkel. És habár visszaemlékezéseik szerint tudnak első testvéreink arról hogy Nagysármáson járt, de nem maradt még maradandó eredménye munkájának.

Pár évvel később, ifj. Bálint Ferenc az *Evangéliumi Munkás* 1910-es második számában azt írja, amikor „*Maros-Torda és Kisküküllő megyéből*” ad jelentést munkájáról, „*hogy e vidéken, midőn az Úrnak szent szombatjáról szóltam, nagyon örültek, hogy magyarok is vannak, kik a szombatot ünneplik, mert úgymond ők nagyon csodálkoztak azon, hogy gyermekeik úgy lesznek tanítva, hogy a szombatot kell tartani, s ők mégsem tartják, tulajdonképpen itt a gyerekeknek naponta el kell mondani lefekvés előtt a Tízparancsolatot, melynek negyedik parancsolatában a szombatnap megünneplését hangoztatták, s ők ennek dacára a vasárnapot ünnepték. Részletes magyarázat és saját Bibliájuk olvasása után elhatározták, hogy ők is ünnepelni óhajtják e napot. Még számos ilyen községek vannak, melyeket meglátogattam,*”⁷⁴ írja ifj. Bálint, melyek közé foglaltatik Nagysármás is.

A továbbiakban egy, Nagysármáshoz közel fekvő faluban szerzett tapasztalatát írja le: „*Különösen Mezőfelen, ahol egy vasárnap alkalmával ajánlottam irataimat, néhány lélekkel jöttem össze, kik nagy előszeretettel hallgatták az Isten Igéjét s a Tízparancsolatot. Midőn a szombatnap fontosságát terjesztém szemük elé, örömmel határozták el annak megünneplését, s kértek, hogy*

⁷¹ *Evangéliumi Munkás* c. folyóirat, Bp., 1910. aug. 3., III.19-20. old., „Szék közösségből” c. cikk ifj. Bálint F., 3 bek.

⁷² *Evangéliumi Munkás* negyedévi kimutatása szerint, 1904, 30. old.

⁷³ „Aranykönyv”, 1979. nov., Vajdakamarás, Moldován Vilmos lelkipásztor szerkesztésében.

⁷⁴ *Evangéliumi Munkás*, 1910, II. sz., Május, 9-10. old., Ifj. Bálint Ferenc „Maros-Torda és Kisküküllő megyéből” c. 3. bek.

a következő szombatot velük töltssem. Ígéretemnek eleget téve eljöttem a kitűzött napon, s ők már pénteken délután megfőzték a másnapi ebédet s mielőtt még beállt volna az Úrnak szent napja, mindennel készek voltak”⁷⁵ Ezeket a jelentéseket ha Nagysármásról írta volna Bálint Ferenc, nem sokat kellett volna változtasson rajta, csak a helység nevét kellett volna átírnia, hiszen fel volt már készítve a Szentlélek által a terep és – lelkiileg értve – annyira meg volt érve már a gabona az aratásra, hogy tagadhatatlanul szinte már csak aratni kellett.

Nagysármás lakosságának nagy része református telepesekből tevődött össze. Ezek között nagyon buzgó vallásos életűek is voltak. Ez köztudott volt az emberek között is, és ezeket az embereket *bibliásoknak* nevezték.⁷⁶ A téli estéken, ahogyan ez szokásos volt az erdélyi falvakban, fonóestekre szoktak összegyűlni házanként. Ilyen helyeken elbeszélgettek, énekeltek, szórakoztak és többek között felolvastak a Bibliából is. Ezt a fiatalok kellett gyakorolják, mert ők még jártak iskolába és a szemük is élesebb volt. Így a *bibliás* emberek külön esti fonó csoportot alakítottak maguknak, közös gondolat foglalkoztatta őket.

Így történt hogy a Vitáris család társaságában járt a 16 éves Tökés János, és a 20 éves Kiss Jóska is.⁷⁷ Ez időben érkeztek az Advent üzenet hírvivői Sármásra is.

Elszórtan többször is előfordultak, de talán a következő főbb szakaszokat különböztethetjük meg: A **magyarvistai**⁷⁸ származású **Nagy György** könyvevangélista testvérünk,⁷⁹ a **széki** származású **ifj. Bálint Ferencz** segédjével⁸⁰ Nagysármásra is eljutott könyveket terjeszteni, majd **1909 november** havában Bálint Ferenc engedélyezett könyvárus ismét eljött, amikor magával hozta **vajdakamarási** segédjét is, **ifj. Gáldi Jánost**,⁸¹ aki ekkor 18 éves volt, és egy éves régiségű tagsággal rendelkezett az Adventista Egyházban.⁸² Bálint F. kb. 1-2 évvel volt idősebb korban és hitben is. Ez alkalommal eredménnyel járt munkájuk, mert egy kis csoport érdeklődéssel fogadta őket. Ezért **1909-től számítjuk az adventizmus meghonosodását, indulását Nagysármáson**, mely dátumról az első adventisták visszaemlékezései is szóbeli és írásos bizonyítékokat hagytak ránk.⁸³

A könyvevangélisták hamarosan kapcsolatot létesítettek a helység *bibliás* embereivel, kik közül többen könyvet vásároltak. Ezek között voltak Vitáris István, Vitáris András, Gálfy Domokosné, Lukács András, Kiss József, Tökés János, a Gálfy család, és mások. Az árusított könyvek között voltak: „Közeledünk a világ

⁷⁵ Uo., folytatólag.

⁷⁶ Id. Gálfy Márton, id. Tökés János vissza emlékezései.

⁷⁷ Tökés Béla és ifj. Nagy Béla visszaemlékezései.

⁷⁸ *Aranykönyv*, 1979. nov., Vajdakamarás, – Moldován Vilmos szerint magyarvistai volt.

⁷⁹ Dr. Szigeti Jenő: „Fejezetek a HNÜAE Magyarországi Történetéből”, 1985, 110. old. Az 1906-os dec. 6-9-i budapesti konferencia alkalmával találkoztunk első ízben nevével, mint könyvevangélista.

⁸⁰ Uo., 116. old. A brassói 1909. nov. 18-21. között tartott konferencián önálló könyvárusként fordul elő.

⁸¹ Lásd *Evangéliumi Munkás*, Bp., 1912. febr., I. sz, 32. old. „Névváltoztatás” c. és ifj. Nagy Béla gyűjteményéből Bálint F. visszaemlékezései. Lásd a képét a kép mellékletben.

⁸² Szül. 1891-ben és 1908.09.13-án keresztelkedett, Dr. Szigeti Jenő jegyzete, 116. old., 1909. nov. 18-21 között tartott brassói konferencián mint állandó könyvárus említették.

⁸³ Gálfy Márton feljegyzései, 1926.06.04., lásd a 6. melléklet a könyv végén.

végéhez”, „Krisztus és a szombat”, „Az újtestamentumi nyugalomnap”, „A teljes hit”, „Krisztus dicsőséges második eljövetele” és más könyvek is. Egy könyv ára 1-3 krajcár volt.

Bálint Ferenc, amikor először érkezett Sármásra könyvekkel, a Vitáris családnál talált szívélyes fogadtatásra, ahol szállást is adtak neki. Itt este a szomszédok összeültek, vagy 10-15 személy, és elbeszélgettek vele a Bibliából. Az összeültek nagyjából mindennel egyetértettek, csak a Prófétaság Lelkének ajándékát nem tudták sehogy sem elfogadni, és ebben a nézetben kitarítottak részben a későbbiek során is.⁸⁴ Sármásról aztán tovább mentek Tusonba és ott is megszálltak, de lakásba nem engedték be őket, csak hideg szállást kaptak, kint az akolban. Az udvaron a víz éjjel befagyott, olyan hideg időjárás volt, de hát ha Jézus megelégedett a jászollal, ők is megelégedtek ennyivel.⁸⁵ Nagy György és ifj. Bálint Ferenc közös munkásságáról említést találunk az „Evangeliumi Munkás”-ban is, amelyben ezt írja: „*Brassó és környékéről a legutóbbi munkaterületről, hol igen jó eredménnyel tudtak iratokat terjeszteni, Marosvásárhelyre és környékére húzódtak, s ott jelenleg nagy áldással működnek a könyvadás terén*”.⁸⁶ A lap, mivel februárban jelent meg, a visszamenőleges januári vagy decemberi eseményekről ad beszámolót. Ez alkalommal jutottak el Nagysármásra is az evangéliummal.

Sármáson továbbra is összeültek esténként, és olvasták a könyveket. Ezek iránt még Tökés Lajos is érdeklődést tanúsított, aki akkor községi bíró volt. Az olvasmányok között főleg a „Krisztus dicsőséges második eljövetele” című könyv volt nagy hatással rájuk. A gyermekek (Gálfi Márton és testvérei: János, Mihály és Ágnes, valamint Tökés János, Kiss Jóska, K. Kati és a többiek) le kellett vegyék a sapkájukat, és úgy hallgatták a csillaghullást és a többi jeleket, melyeket a könyvekből felolvastak. Különösen felfigyeltek a Biblia utolsó időkre vonatkozó tanításaira, melyek szerint, mikor ezek elközelítenek, akkor „*az Isten országának ez az evangéliuma hirdettetik majd az egész világon, bizonyággal minden népnek, és akkor jó el a vég*”,⁸⁷ és közös nevezőre jutottak abban, hogy akkor majd kell jöjjenek igehirdetők, akik ezt majd hirdetik, de ezek még feljűk nem jártak. Felfigyeltek a szombat igazságára is, és ünnepelni kezdték azt a maguk módján, úgy, mint ahogy a vasárnapot szokták.

Mindezt a kezdeti érdeklődést Istennek Lelke oly csodálatosan vezette és táplálta, hogy ezt nehéz visszaadni szavakban. Az érdeklődők szíve megpuhult és nyitottá vált az igazság iránt, de még nem tettek semmiben sem határozott döntéseket, mert ugyebár evangélisták kellene jöjjenek, ha itt van az Úr Jézus eljövetele – ahogyan ők ezt értelmezték.

Az adventizmus iránt érdeklődés támad Nagysármáson – 1909

⁸⁴ Ifj. Nagy Béla, Gálfi János visszaemlékezései.

⁸⁵ Uo.

⁸⁶ *Evangeliumi Munkás*, Bp., 1910. febr., I sz., 4-5 old.

⁸⁷ Máté 24:14

Ezek kapcsán a könyvterjesztők pont időben, a Lélektől vezetettve megjelentek és terjesztették az adventisták (azaz Krisztust váro) üzenetének magvait. Látva az érdeklődést, Nagysármásra irányították Wegener Adolf utazó prédikátort,⁸⁸ aki el is jött Bálint F.-el és Fülöp Judit⁸⁹ bibliamunkás testvérnővel, aki németből magyarra fordította Wegener. Vitáris Istvánnál kaptak szállást, aki a legérdekeltőbb volt a vallásos dolgokban, és már ünnepelgette a szombatot is. Ő értesítette a szomszédokat és a többi érdeklődőket is, akik összegyűltek az első estére prédikációt hallgatni az adventista igehirdetőktől. Körülbelül 20-an voltak azon a csütörtöki napon, 1909 decemberében.⁹⁰

Már az előadás előtt, amikor beszélgetni kezdtek, megkérdezték Wegener Adolfot, hogy mit jelent a 666-os szám, amivel ők már találkoztak a Bibliában, de nem értették. A választ azonban nem kapták meg azonnal, hanem az esti előadás alkalmával Wegener testvér megkérdezte, hogy milyen vallásfelekezetekből vannak a jelenlevők. Látva, hogy a jelenlevők mind protestáns vallásúak voltak, elkezdte magyarázni nekik a Dániel könyve második fejezetéből az arany álló képet, majd a 666-os szám jelentését is. Beszélt nekik Krisztus második eljövételéről, valamint a szombat igazságát is feltárta előttük. A szent képek és a szobrok tiszteletével nem volt gond, hiszen mind protestánsok voltak. A görög-katolikus románság külön negyedben lakott, és ezeket evangélistáink nem érintették missziójukkal, mivel még csak akkor kezdtek folytatólagosabb lakók lenni, nemigen tudtak írni-olvasni sem, meg pénzük is szűkösen volt könyvvásárlásra. Amint már láttuk az előző fejezetekben, ők a magyar falvaktól legtöbb helyen külön éltek, a magyarság nem nagyon ismerte nyelvüket. Magyarvistán, Vajdakamaráson és Széken viszont, ahonnan jöttek a könyvevangélisták, mivel magyar falvak voltak, a magyarságot célozták meg missziójukkal.

Nagysármáson nagy volt a lelkesedés! *Íme eljöttek az igehirdetők!* - mondták, és nagyon felbuzdultak az előadás üzenetéből, melyet Wegeneről hallottak. Ezen az alkalmon jelen voltak: Id. Vitáris István és családja, Vitáris András, Slics Zsófi, id. Gálfi Domokosné, Tőkés Lajos, Kiss József, Nagy Lajos, Gálfi Mihály, Molnár Ferenc, Szász Sándorné, Gálfi Anna, Tőkés János, stb. Az első csütörtöki összejövetelt tovább folytatták pénteken este és szombaton is, miközben a hallgatók száma egyre növekedett.

A hatóságok abban az időben figyelemmel tartották az akkori gyülekezéseket, nehogy valami szocialista szervezkedések lennének. Hamar tudomásukra jutott a gyülekezés híre is. Szombaton a csendőrség közbelépett, és beállított az összejövetelre. A gyülekezésen jelen volt Tőkés Lajos is, aki akkoriban a községi bíró volt, és épp az ajtó mögött ült. Amikor a csendőrök körülnéztek és meglátták, hogy ő is jelen van, intettek neki, hogy hagyja el a

⁸⁸ Dr. Szigeti Jenő: „Fejezetek a HNÜAE Magyarországi Történetéből”, 1985, 116. old. Az 1909. nov. 18-21. között tartott brassói konferencián már a bibliamunkások közé van sorolva.

⁸⁹ Ez a testvérnő egymagától tanulmányozva az írásokat ismerte fel a szombat igazságát és egymagában ünnepelte, míg találkozott egy adventistával és elfogadta az igazságot. 1906. dec. 6-9. között tartott budapesti konferencián a bibliamunkások között találjuk már. Lásd Dr. Szigeti Jenő, 110. old.

⁹⁰ Id. Gálfi Márton írott visszaemlékezései.

helységet. A jelenlevők nevét felírták és az egész gyűlést lekísérték (a gyermekek kivételével, akik elszaladtak) a főszolgabíróhoz, ott pedig jegyzőkönyvet írtak. Wegener Adolfot és Fülöp Juditot bekísérték Kolozsvárra, ahol szabadon engedték őket, mivel engedélyük volt a missziós tevékenységre. A nagysármásiak egynapi elzárást kaptak. A főszolgabírónál dolgoztatták őket. Disznóölés lévén, feldolgoztatták velük a húst, hogy még ingereljük is őket. Másnap Tökés Lajos községi bírót is beidézték, és a főszolgabíró megkérdezte őt, hogy mit keresett azon a gyűlésen. Erre ő azt válaszolta hogy: „*ahol a Bibliát olvassák, én szeretek ott lenni.*”⁹¹ Ezért aztán akik jelen voltak és részt vettek az első összejöveteleken, a falú gúny-célpontjaivá váltak. *Antikrisztusoknak és bakpistáknak* csúfolták őket, de ők az Úr ígéréteiben bíztak, aki megígérte, hogy vigyáz és óvja gyermekeit és semmi bántódásuk nem eshetik, midőn azt mondja hogy: „*Én az Úr, őrizem azt, minden szempillantásban öntözöm, hogy senki meg ne látogassa, éjjel-nappal megőrzöm azt.*”⁹²

Lakott Sármáson egy Mártonosi Péter nevezetű suszter testvérünk is, aki még 1900. március 4-én keresztség által elfogadta az adventi igazságot. Ő már 1907. körül költözött Katonából Nagysármásra, és itt suszterként dolgozott. De valahogy nem tudtak róla. Viszont amikor megalakult a gyülekezet, jelentkezett, hogy ő is adventista.⁹³

Wegener A. még tett egy néhány látogatást, melynek eredménye az lett, hogy sokan ünnepelni kezdték a szombatot, összegyűltek, énekeltek és olvasták a Bibliát meg más könyveket. A tisztátalan eledelektől is tartózkodni kezdtek. Főleg a széki adventisták vették fel a munkát és ők látogattak el Nagysármásra többször is.⁹⁴

Az „Evangéliumi Munkás” c. folyóirat 1910. májusi számában a téli evangelizációs tevékenység áldásairól tesz jelentést, vagyis 1909-10-es télről, melyen „*Kolozsvár vidékén a testvérek a Wegenert estvér vezetése alatt jól használták fel a téli heteket, s a pünkösdi ünnepek alkalmával jó aratásra számíthatunk.*”⁹⁵

Ebbe a vidékbe tartozik Nagysármás is. A buzgóbbak már húsvétkor kérték a **keresztséget**, de még nem voltak teljesen felkészítve, s így elhalasztották azt. **1910 pünkösdjén (április 23-án)** 9 fiatal készült keresztségre. Ezért el is mentek a volt lelkészükhöz, hogy igazolást kérjenek tőle arról, hogy kiléptek a református egyházból. Természetesen, Dobai tiszteletes megkérdezte, hogy miért akarnak adventisták lenni? Ők elmondták, hogy azért, mert ők hiányolják azt, hogy az Úr Jézus dicsőséges második eljövételéről túl keveset szólnak a református templomban. Márpedig ez nagyon közel van és aktuális, s az adventisták azt

⁹¹ Tökés Béla elbeszélései.

⁹² Ésaías 27:3

⁹³ Tökés János és Szász István visszaemlékezései. (Sok élményt mondtak el övele kapcsolatban, de nem tér be a leírásomba – HÁG)

⁹⁴ Tökés János visszaemlékezései.

⁹⁵ *Evangéliumi Munkás*, Bp., 1910. május, II. sz., 9-10. old., „Hazánkban folyó munkáról” c. cikk.

hirdetik! A lelki szomjukat látván, volt lelkésük elkövette azt a hibát, hogy kinevette őket: „*azt csak leshetitek a kulcs lyukán, amikor az Úr Jézus jönni fog.*” Ez az elbánás is megerősítette őket amúgy is mély meggyőződésükben, és így meggyőződésükből és örömmel készültek a keresztségre.

Az 1910-es folyóiratok így jellemezték egyházunk missziótevékenységét: „...*íme, a tél elmúlt, az eső elmúlt, elment – szép – virágok láttatnak a földön, az éneklésnek ideje eljött és a gerlicének szava hallik a mi földünkön. A fügefa érleli első gyümölcsét.*”⁹⁶ E szép ígellyel jellemezhető az az esemény, amiről így ír az „Evangéliumi Munkás” c. folyóirat: „...*1910-ben Szék községben a második keresztség ment végbe, mely alkalommal ezernél több látogató is volt jelen, mivel pünkösdi ünnep volt éppen, s az idő is kedvezett. Az Úrral való szövetségkötést a legnagyobb csendben hallgatták s nézték végig. Testvérek voltak jelen Kolozsvárról, Magyarvistáról, Vajdakamarásról, Magyarorszávról, stb. A magyarvistai és kolozsvári testvéreink egy jól szervezett énekkarral örvendeztették meg a jelenlevőket.*”⁹⁷

Ez alkalommal keresztelkedett Nagysármásról az első adventista csoport is, mely alkalommal csak ifjak (16-20 év közötti fiúk és lányok) keresztelkedtek. Ezek az alábbiak voltak: 1. Vitáris Erzébet, 2. Vitáris Marika, 3. Vitáris Ilonka, 4. Lukács Gizella, 5. Lukács Eszter, 6. Kiss József, 7. Kiss Katalin, 8. Tőkés János, 9. Slicz Zsófi.

Pünkösöd áldása és Isten Szentlelkének kiáradása ismét meghozta a gyümölcsöt az 1910-es keresztségben is. Az alámerítést **Huenergardt John Friedrich** testvérünk végezte.

A felnőttek közül még nem mert megkeresztelkedni egy lélek sem, mivel féltek, hogy elveszítik telepes jogaikat, mert a nagysármási régi telepítési okirat 13. pontja szerint „*a kincstárnak jogában van az oly telepest, aki izgágáskodik, vagy a telepesek közt egyenlenséget idéz elő, vagy oly viselkedést tanúsít, amely a telepesek közötti egyetértést és összhangot megzavarja, s a telepítvény fejlődésének s az összesség érdekeinek kárára van, a telepesek sorából kiirtani s a telepítvényi birtokot tőle visszavonni.*”⁹⁸ Ezért a felnőttek úgy döntöttek, hogy előbb megvárják, hogy a fiatalok megkeresztelkedjenek, mert ők úgysem tulajok még a birtokokban, és majd ha nem lesz semmi baj, ők is követik az ifjakat az alámerítkezésben. Ha viszont ez bajt hozna a telepes jogokra nézve, majd a jó Isten gondviselése elvezeti őket valami megfelelő megoldásra.⁹⁹

Ézsaiás próféta könyvében azt a gyönyörű ígéretet adja Isten hogy: „*A legkisebb ezerre nő és a legkevesebb hatalmas néppé. Én az Úr, idején, hamar megteszem ezt.*”¹⁰⁰ Ezt még ugyanabban az évben, 1910. november 16-án csodálatosan megtapasztalhatták a nagysármásiak, midőn idősebb testvéreinkből is megkeresztelkedtek, ez után Kolozson. Ez alkalommal alámerítkezéssel

⁹⁶ Énekek éneke 2:11-13.

⁹⁷ *Evangéliumi Munkás*, Bp., 1910. aug., III. sz., 19-20. old.

⁹⁸ Darányi Ignác megbízásából írta Lovas Sándor: „A legújabb állami telepítések Magyarországon”, 1898, Bp.

⁹⁹ Aluas Rozalia (lánykori neve Tóth Rozália) visszaemlékezései.

¹⁰⁰ Ézsaiás 60:22

szövetséget kötött az Úrral: 1. id. Vitáris István, 2. id. Vitáris Istvánné, 3. ifj. Vitáris István, 4. ifj. Vitáris Istvánné, 5. Vitáris András, 6. Lukács András, 7. Lukács Andrásné, 8. Gálfi Domokosné, 9. Gálfi Anna, 10. Molnár Ferenc, 11. Molnár Ferencné, 12. Szász Sándorné, 13. id. Soós Ferenc.

Ezt követően **1910. november 16-án megszervezték a gyülekezetet is, 17 taggal.**¹⁰¹ Az első gyülekezeti hely Lukács Andrásnál volt, ahonnan aztán Vitáris Andrásához költöztek, itt volt a leghosszabb ideig, de elszórtan gyülekeztek más testvéreknél is (pl. Bende Istvánnál, stb.). A gyülekezetvezető Kiss József volt. Első éveiben Kessel Frigyes prédikátor pásztorolta a gyülekezetet. Habár csak törte a magyar nyelvet, de a gyülekezetet lelkileg megerősítette. Az idősebb testvérek emlékezetében még ma is elevenen él sok szép emlék.

Az *Evangéliumi Munkás* című folyóirat 1911-es évfolyam második számában közli a taglétszám statisztikában, hogy 1910. október 1-december 31-i időszakban 17 tag volt Nagysármáson.

1910-ben 17 taggal létesült

1911: I. negyedévben 19 tag

II. negyedévben 43 tag

III. negyedévben 54 tag

IV. negyedévben 54 tag

1912: I. negyedévben 47 tag

II. negyedévben 62 tag

III. negyedévben 61 tag

IV. negyedévben 65 tag

1913: I. negyedévben 57 re csökken a taglétszám (különváltak a Mezőpanitiak)

II. negyedévben 64 tag

III. negyedévben 66 tag

IV. negyedévben 65 tag

1911: I negyedévben 65 tag

Ekkor kitört az első világháború és a tagság újból lecsökkent 56-ra

Kessel Frigyes prédikátor testvér télen-nyáron jött buzgón, Mócsról át a hegyen (kb. 20 km), fáradságot nem kímélve. Egy alkalommal farkasokkal találkozott. Más eszköz nem volt nála, mint az esernyője. Ezt feléjük tartotta szuronyával, és hirtelen kinyitotta maga előtt. Majd kis idő múlva becsukta. Csodálkozására a farkasok elszaladtak. Isten gondviselése kísérte őt. Nyáron rendszerint biciklivel jött, de mindig szombat előtt, azaz pénteken naplemente előtt megérkezett. Szombaton nem szoktak utazni abban az időben, és vasárnap reggelig maradtak Sármáson. Az idősebb adventista testvérek szokták emlegetni, hogy még prédikált is róla, hogy a biciklije elromlott és imádkozott, hogy naplemente előtt elérhessen, és a jó Isten segítségére volt, hogy úti célját elérhesse. Egy alkalommal elkésett, és csak naplemente utánra érkezett meg. Ez alkalommal egész nap a teremben ült és nem szolgált.

¹⁰¹ *Evangéliumi Munkás*, 1911. február, I. sz., 6. old.

Az evangélium hirdetése tovább haladott és 1911. április 11-én a harmadik keresztségre készültek a sármási gyülekezetben, melyet Magyarvistán tartottak meg. A folyóiratok mint Wegener Adolf testvér munkaterületét említik meg, melyen 28 lélek lett ez alkalommal fölvéve. Ezek közül 17 sármási testvér volt, majdnem mind fiatalok.¹⁰² Ezek névsora a következő: 1. Ábrám Árpád, 2. Ábrám Árpádné, 3. Bende János, 4. Bende Ágnes, 5. Császár Lajos, 6. Császár Lajosné, 7. Gálfi Márton, 8. Gálfi Sándor, 9. Gálfi Sándorné, 10. Kiss Anna, 11. Sinkó Gyula, 12. Szász Dénes, 13. Szász Dénesné, 14. Szász Géza, 15. Tóth Károly, 16. Tóth Károlyné, 17. Tóth Jánosné.

Mivel nagyon hideg volt és a víz jeges volt, az alámerítést Kessel Frigyes prédikátor testvér tartotta, mert Huenergardt testvér beteg volt, s habár jelen volt, de nem keresztelt. A víz olyan hideg volt, hogy nem bírta ki végig Kessel testvér sem, ezért két részben tartották az alámerítkezést.

A gyülekezet missziós lelkülete máris fellendült, és 1910. őszén október 6-9. között tartott nagyszebeni konferencián máris találunk két sármási fiatait, mint alkalmi könyvárusokat, Vitáris Erzsébet és Kiss József személyében, valamint két újonnan sármásra költözött ifjút is velük együtt: Farkas József és Zsigmond József.

A gyülekezéseket Lukács Andráséknál tartották a református templom mellett, majd felköltöztek Vitáris István testvérhez a gyümölcsösbe, innét Vitáris Andrásához, aki lakását megnagyobbította, hogy férjének gyülekezni benne. Ez utóbbi helyen 1926-ig volt a gyülekezés.

Kiss Katalin a Széken tartott keresztség alkalmával, melyen első ízben keresztelkedtek nagysármásiak, megismerkedett a kolozsi **Ilyés Józseffel és 1911. március 11-én tartották esküvői istentiszteletüket Nagysármáson.** Ez volt az **első adventista esküvő** Nagysármáson. Ilyés József édesapja Kolozson az első adventisták közül való volt.¹⁰³ Zsigmond Miklós testvért szülőfalujából Makkfalváról elüldözték a hite miatt, ezért 1910-11-ben Sármásra költözött. Itt 1913-ban megnősült. Ő később felszentelt gyülekezetvezető is volt.¹⁰⁴ Ugyanazon okból költözött a Farkas család is Makkfalváról Nagysármásra, már az első keresztség után.¹⁰⁵

A kis csoport első megpróbáltatásai

Huenergardt testvért 1911 táján, egy alkalommal, mikor Nagysármásra látogatott, a csendőrség hírére jöttek, letartoztatták és bekísérték az őrségre. Ott bezárták az ólba, és egy őrmester strázsált körülötte. De mivel ő nagytermetű ember volt, az ól meg szűknek bizonyult, elkezdett mozgolódni. Erre az őrmester megkérdezte: „*Hogy érzi magát?*” Erre azt válaszolta: „*Hát úgy mint egy amerikai állampolgár.*” Ez abban az időben sokatmondó volt. Ezt követően rögtön be is vitték, és miután kihallgatták, szabadon engedték.

¹⁰² *Evangéliumi Munkás*, 1911. augusztus, III. sz., 19-20. old.

¹⁰³ Ilyés Sándor visszaemlékezései

¹⁰⁴ id. Zsigmond Miklós feljegyzései 1980-ból

¹⁰⁵ ifj. Tőkés János 1993.02.14 visszaemlékezései

A hatóságok a községben megszűntek zaklatni az adventista szimpatizánsokat, mert engedélyezett valláshoz csatlakoztak az ifjak; de ez nem szűnt meg a falubeli emberek részéről is, akik a hívők ablakait sorra betörték. Ez ellen az adventisták úgy védekeztek, hogy deszkákkal szegezték be az ablakokat. De egy alkalommal, amikor Lukácséknál összegyűltek, akkora követ dobtak be az ablakon, hogy még az ablakráját is betörte. Az összegyűltek rokonai, másokkal együtt, bekötötték kívülről az ajtót, hogy ne tudjanak kijönni az egybegyűlték. Ehhez hasonló módon próbálták zavarni az összejöveteleket, de a testvérek mindezt örömmel elszenvedték, bízva, hogy az Úr hamar eljön és vége lesz a földi gúnyoknak, megvetésnek és szenvedésnek.

Egy Nagyváradról tett jelentésben azt írja Kessel Frigyes testvérünk, hogy: „*általában szeretik ezen emberek az igazságot, csak a korsót (söröskorsót, takarékkorsót) úgy, mint a szamaritánus nő, ők sem akarják az Úrnál hagyni.*”¹⁰⁶ Elég nehéz volt úgy a sonkát, mint az italt a helyén hagyni, de Istennek lelke dolgozott és győzelemre vezette a tiszta szívűeket.¹⁰⁷

Kiss József és Kiss Katalin már régebbtől elfogadták az igazságot, mivel sokat olvasták a Bibliát és, habár egyetértettek a szombat igazságával is, a tisztátalan eledelektől való tartózkodásban még nem döntöttek. Egy alkalommal a mezőn dolgoztak és óriási nagyidő fogta el őket. A hatalmas vihar és a félelmetes villámok mély benyomást gyakoroltak rájuk és megfogadták, ha élve hazaérnek, teljesen a Jó Istennek szentelik életüket és még tisztátalan eledelet sem fognak enni.¹⁰⁸ Emiatt aztán kitört a családban a botrány. Nevelőanyjuk még a csizmájuknak sem hagyott helyet a házban. És habár tej volt bőven a háznál, nem volt szabad hozzányúljanak, hanem disznóhúst kellett volna enniük. Mikor az első szobában a három gyerek (Anikó is velük) letérdeltek az asztal köré, hogy imádkozzanak, az apjuk bálványimádóknak bélyegezte őket, szidva, hogy „*imádják az asztal lábát.*”¹⁰⁹ A szülők azt is megtiltották nekik, hogy a gyülekezetbe menjenek, de Jóska és Kati kiszöktek a kamra ablakán, és mégis elmentek. Ezért az édesapjuk kizárta őket és az istállóban kellett aludniuk.¹¹⁰ Amikor a keresztségre készültek, Anikót nem engedték el, csak Jóskát és Katit a pünkösdkor megtartott keresztségre. De miután megkeresztelkedtek, többet nem volt mit keressenek otthon – szüleik elűzték őket a háztól. Az édesapjuk azt mondta, hogy: „*az Antikrisztusok elbolondítottak titeket*”, és megverte őket. Mindketten elmentek Székre, ahol egy testvér befogadta őket. Ott napszámos bérért dolgoztak. A befogadó testvér nevére akarta őket iratni. Körülbelül egy év elteltével, mikor ezt megtudta az édesapjuk, mert beleegyezését kellett hogy adja, megszegyellte magát, és hazahívatta őket.¹¹¹ Közben 1911 tavaszán Kiss Anikó is megkeresztelkedett, és

¹⁰⁶ „Evangéliumi Munkás.”, Bp., 1911. III. sz., Aug. 19-20, old., „Transzilvania” című cikk

¹⁰⁷ id. Ilyés Sándor visszaemlékezései

¹⁰⁸ Uo.

¹⁰⁹ Ifj. Nagy Béla gyűjteményéből.

¹¹⁰ Uo.

¹¹¹ id. Kiss Dániel és id. Ilyés Sándor elbeszélései.

emiatt őt is elkergették a háztól. Az ifj. Vitáris Istvánék fogadták be őt és gyermekükké akarták őt fogadni, de az édesapa később őt is hazahívatta.¹¹²

A falubeli ifjak köpdösték őket, amikor a gyülekezetbe mentek.¹¹³ De semmi meggyőzöt nem tettek az adventistává lett ifjak visszatérésére, azonkívül hogy legfeljebb másságuk miatt csúfolni vagy bosszantani próbálták őket. A faluban olyan eltorzított hírek terjedtek, hogy a gyümölcsös falurészben valami *bakpista* hívők összejöveteleket tartanak esténként, és ott *matató est* van. Egy este egy csoport falubeli legény jelent meg az akkoriban Lukács András házában tartott gyülekezésre, hogy lássák, mi igaz a hírből? Meglepetésükre egy nagyon szép istentiszteletnek voltak szemtanúi, e csoportból tért meg Tóth Zsigmond testvér is, aki attól az alkalomtól kezdve nem maradt el a gyülekezésekről. Habár már 21-22 éves volt, az édesapja meg is verte amiért a gyülekezetbe kezdett járni, és volt rá alkalom, hogy érette ment és haza parancsolta, és kihozta őt a gyülekezet padjairól. Ő 1913-ban keresztkelkedett meg. Az édesapja nem bírta azt, hogy az adventisták letérdelve imádkoznak. Ugyanis a reformátusoknál ezt kimondottan lábon állva szokás gyakorolni.¹¹⁴

Megemlékezve néhány tapasztalatról, Fülöp Mihálynét nagyon sokat bántalmazta a férje amiért adventista lett.

Említésre méltó Gálfi Domokosné megtérésének története, ki Anna lányával ment el a gyülekezetbe, emiatt férje éjszakára kizárta, majd bántalmazta is őket. Gálfi Domokos azonban közeli viszonyban volt a Dobai tiszteletessel, aki arra biztatta, hogy ne engedje a feleségét a *bakpistákhoz*. Erre Domokos bácsi felbiztatta még legidősebb fiát is, Mártont, hogy verje meg kisebb testvéreit, Annát és Mihályt, hogy menjen el a kedvük a *bakpistákhoz* való járástól. Csak meglepetésére egy idő után még a Márton is járni kezdett a gyülekezetbe. Ezért aztán Domokos bácsi elbujdosott, mert szégyellte, de egy idő után haza tért, és többé nem ellenkezett. Így aztán Sándor és Ágnes is megkeresztelkedtek.¹¹⁵

A gyülekezet **első halottja** egy **Szász Géza** nevű testvér volt, aki **1912**-ben hunyt el. A hatóságok nem akarták megengedni, hogy a temetőbe temessék el. Ezért ott hagyták a kiásott sírgödröt és egy másikat ástak, de onnét is eltiltották őket. Ezért egy este, miután már három sírgödröt is ástak, elmentek és titokban ástak egy negyediket is, és éjszaka eltemették a már néhány napos halottjukat egy dombocskára. Ilyen jellegű nehézségről tesz említést az „*Evangéliumi Munkás*” 1912-es októberi száma, amely ezt írja Simonfi Zsuzsanna testvérnőnek elhunytával kapcsolatban: „*Nagysármáson a Sátán minden úton-módon igyekszik gáncsot vetni az igazság hirdetésének. De mégis sikerült az ott való testvéreknek kieszközölni, hogy a gyászudvarnál valamint a temetőben is beszélhessen Zainer Alfonz testvér, szépszámú hallgatóság jelenlétében – mivel nagy volt az ellenzék is. Az elhangzott szavak annyira hatottak, hogy a rákövetkező szombaton két kedves lélek eljött a gyülekezetbe.*” Végül aztán mégis csak a református temető, vagyis a

¹¹² Id. Kiss Dániel elbeszélései

¹¹³ id. Nagy Béla gyűjteményéből

¹¹⁴ Aluas Rozalia (lánykori neve Tóth Rozália) visszaemlékezései

¹¹⁵ ifj. N.B. gyűjt. és id. Gálfi Márton visszaemlékezései

telepéseknek adott temető hátsó végében adtak helyet az adventistáknak, mint telepítési jogként kijáró részt. Ma is oda temetkeznek.

Kapcsolataink a mezőpaniti gyülekezettel

A mezőpaniti testvérek gyülekezetet alapítottak.

Ide 1910. február 3-án elment két adventista testvér, név szerint Tamás János Székről és Gáldi János Vajdakamarásról (később sármási lakos lett), akik négy napon át vallásos iratokat terjesztettek és minden este a Bartha Balázs testvér nagybátyjánál aludtak, ott bibliai kérdésekre válaszoltak a Bartha családnak és bebizonyították, hogy a Szentírás alapján az Úr Jézus létezett a világ teremtése előtt (Jn 14:1-3.14), és azt is, hogy a keresztény hitvallás Hiszekegy-e szerint az Úr Jézus eljön, hogy megítéljen élőket és holtakat (Máté 24:30).

Gáldi János még kétszer látogatott el Mezőpanitba, és másodízben meghívta Bartha Balázst egy nagyobb összejövetelre Szék községbe. Ő el is ment, és menet közben Vajdakamaráson ünnepelte az első szombatot, ahonnan Székre mentek. Mikor hazaért, a falu emberei nagy érdeklődéssel tudakoztak útja felől, de mikor a szombatról is beszámolt, mindenki visszalépett, még a nagybátyja is. Olyan nagy ellenállásba ütközött, hogy már azon volt, hogy feladja a szombatünnepelést, de a kitűzött első szándékosan megrontandó szombat előtti pénteken Nagysármásról és Vajdakamarásról levelet kapott, amelyek bátorító üzenetein lelkiileg felerősödve úgy döntött, hogy mégiscsak kitart. Majd később meg is keresztelkedett. Ez időben csak Nagysármáson, Idicsfűrdőn és Makkfalván voltak a vidékén adventisták. Ő Sármásra járt imaházba, ez lévén közelebb által a hegyen. 1911-ben még négy lélek csatlakozott hozzá, és vagy két év elteltével hosszas gyözködés után a szülei, valamint a testvérei is követték őt a hit útján, áttérve az adventista hitre. Egészen hamar 1912. szeptember 20-án Kelemen István prédikátor testvér 27 tagú gyülekezetet alapított Mezőpanitban¹¹⁶. Ezért a Nagysármási taglétszám kimutatásban 65-ről 57-re csökkent, 8 tag sármásról lévén elbocsátva.

A lelkészek sorrendje

Az első prédikátor Kessel Frigyes testvér volt 1910-től 4-5 évet, őt követte Kelemen István 1918-tól 1925-ig, utána Maier testvér, majd Baur és utána Murbach prédikátor testvérek látogatták a nagysármási gyülekezetet, majd ismét Kelemen István 1930-ig. Zeiner Alfonz, Fabula Mihály és Huenergardt J.F. prédikátor testvérek is elég gyakran látogatták gyülekezetünket a kezdeti időkből.¹¹⁷

A fentieket összefoglalva az elsők a következők voltak:

¹¹⁶ Bartha Balázs írott önéletrajza nyomán

¹¹⁷ „Evangéliumi Munkás”, 1912. okt., IV. sz.

- **Az első adventista hírvivő megjelenése Nagysármáson 1906-ban Szék, Magyarvista és Vajdakamarásról terjedt át Nagy György könyvevangélista által.**
- **1909-től számítjuk az adventizmus meghonosodását-kezdét Nagysármáson, melynek megszervezésében ifj. Bálint Ferencz és Gáldi János könyvevangélisták voltak.**
- **Az első összejövetel Vitáris Istvánnál volt, 1909 decemberében**
- **Az első keresztség 1910 pünkösdjén (április 23-án) volt**
- **1910. november 16-án szervezték meg a gyülekezetet, 17 taggal**
- **Az első szervezett gyülekezeti helység Lukács András házában volt**
- **Az első gyülekezet vezető: Kiss József**
- **Az első kerületi prédikátor Kessel Frigyes volt.**
- **Az első adventista házasság: Illyés József és Kiss Katalin, 1911. március 11-én**
- **Könyvevangélisták Sármásról: Vitáris Erzsébet és Kiss József, valamint Farkas József és Zsigmond József. 1910 okt. 6-9-ben a szebeni konferencián**
- **Az első halott: Szász Géza 1912-ben**

III. RÉSZ

AZ ELSŐ ÉS MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI INTERBELL KORSZAK 1914-1945 KÖZÖTT

A háború viszontagságos évei

Az evangéliumi munka a háború időszakában sem szűnt meg. Folytatólag voltak évről-évre keresztségek. 1914 decemberében még csak 57 tag volt, de 1915-ben már 75 tagot jegyeznek föl a statisztikák. Majd 1928-ig 128-ra növekedett a taglétszám. Az 1928-1966 közötti idősakra nem találtam adatokat a taglétszámra vonatkozólag.

A háború kitörésével 1914-ben a fiatal férfiakat mind behívták a hadseregbe. Sármáson csak az idősebb testvérek maradtak, valamint a nők és a gyerekek. Az idősebbek közül valók: Gálfi Márton, Tóth Károly, Farkas Dániel és Vitáris András. Vitáris András lett a gyülekezetvezető.

A háborús idősokban több lelki megpróbáltatáson mentek át a gyülekezet otthonmaradt tagjai. Így például Porkoláb (Soós) Julcsánét, akinek három gyermeke volt, szülei eltiltották, hogy az ők udvarukról vigyen vizet. A gyerekeket pedig felbiztatták, hogy ha jön a Julcsa lányuk vízért, dobálják meg kövekkel. Mivel nem bírta egymaga elvégezni a házimunkát is és a mezei munkát is, szolgálót fogadott, de a szülei átmentek hozzá, és elzavarták a szolgálóját, mondván hogy „*van időd egész szombatod dolgozni*”.¹¹⁸ Úgyszintén Soós Albert testvért mivel nem sorolták be, az édesapja (aki nem volt adventista) bejelentette a bíróságnál, és elvitette a háborúba, mondván hogy „*jobb ha nem él, minthogy éljen és adventistáskodjon*”. A csatából Albert balkezét és lábát csonkán hozta haza. Talán azért említtem e két esetet, mert a legfájdalmasabb az, amikor a saját családod részéről ér támadás. Maga Jézus is beszél ily megpróbáló helyzetéről: „*Halálra fogja pedig adni testvérét, atya gyermekét; és magzatok támadnak szülők ellen, és megöletik őket. És lesznek gyűlöletesek mindenki előtt az én nevemért; de aki mindvégig megmarad, az megtartatik*”¹¹⁹

A háború végeztével, 1917-ben, az életben maradtak hazatértek és újjászerveződött a gyülekezet. Az imaházat, amely a Vitáris András házában volt, megnagyították, kibontva a két szoba közötti válaszfalat.

A reformista – mozgalom

Mert a háború sok megkülönböztést és viszontagságot hozott lelki téren is, egy eléggé kitaró és növekvő mozgalom indult, amely sok ideig táptalajt nyújtott az adventizmus megpróbáltatásához. Eszménye az első világháború idején jelent meg Németországban, vitatott okokra alapozva, de a mozgalom csak 1926-tól fogadta el egységesen nevét, mint „Hetedik Napot Ünneplő Adventista

¹¹⁸ Porkoláb Lajos 1993. jan. 13. visszaemlékezései riportban HAG-vel.

¹¹⁹ Márk 13:12-13

Reformmozgalom”.¹²⁰ Erdélyben mint reformisták ismertek. Az Úr közeli eljövételének üzenetében nagy hangsúlyt fektettek a készenlétre, és hogy ebben semmi akadály ne legyen, még a házasság tilalmát is elfogadták, 1915 tavaszára várván az Úr Jézust. Persze az egyház nem állt üzenetük hirdetésének támogatására, ezért bukottak, hitehagyónak és Babilonnak bélyegezték azt. Erdélybe egy Freiberger Sándor nevezetű ifjú hozta e tanítás magvait.¹²¹

Sármáson Sikó Ágnes állt elsőként a mozgalom pártjára. Hét éven át nem is akadt más támogatója az irányzatnak, amelyet Freiberger terjesztett Sármáson is. Közben változtattak az az általuk hirdetett üzeneten, mert az előbbieket (Jézus eljövele 1915-re, meg a házasság tiltás) elkopottak tűntek, és nem hatottak. Az új üzenetre többen is felfigyeltek, és csatlakozni kezdtek a mozgalomhoz. A Soós Albert családja is az új tan mellé állt, majd a Tóth Zsiga családja, később 1930 tájt id. Hegyi Gedeon is családjával, id. Mészáros János családjával, valamint Oltean Vasile, Miclea Gergely, Porkoláb és a Tökés családok. De később nagy részük visszatért a gyülekezetbe.^{122 123}

A reformmozgalom mellé álló nagyobb csoport kiválásának ideje egybeesett az új gyülekezet építési időszakával. A jegyzőkönyv szerint 1924-ben az első imaház építésére összeült építkezési-bizottság tervezetése után, egyszeriből lecsappant az 1923-ban bejegyzett 90-ről, 1924-ben 77-re a tagok száma. Némelyek szerint az imaház-építéssel járó előrelátható költségek lettek volna a kiválás oka.¹²⁴ A legtöbben a harmincas években váltak ki, és kb. 30 tag volt a legnagyobb létszám. De ez eléggé érezhető volt a gyülekezet számára, mert ez az anyaggyülekezet egyharmadát jelentette. Az időben a Porkoláb családnál volt a gyülekezési helyük. Ekkor még rendszeresen látogatva voltak nagyobb gyülekezetből is, és próbálták őket visszanyerni. De mivel egy idő után a csendőrség zaklatni kezdte őket, 1939-től kiköltöztek az erdő mellé id. Hegyi Gedeonhoz. A mozgalom ezzel eltávolodott a gyülekezetétől.

A mozgalomban imitt-amott egy-egy szónok tört be a közösségbe nézeteivel, és híveket toborzott maga köré. Ezek minduntalan pártokat és zavargásokat idéztek elő a mozgalom keblében. Ilyenek voltak a Iancu pártiak, a Pop pártiak, a Veres Pál, valamint az Ungureanu féle pártok, később pedig a Patrasciuc Dumitru, a „Csitu”, és mások. Egy időben még generál konferenciát is szerveztek Sármáson maguknak.¹²⁵

Közben a Református Egyház lelkésze is érdeklődni kezdett náluk magánbeszélgetéseken az üzenetük iránt, mert nagyon kapóra jött az a hír, miszerint a nagy gyülekezet „Nagy Babilon”.¹²⁶

¹²⁰ „Szombati örálló”, 1926/3-as sz., 16 old.

¹²¹ „Reform mozgalom?”, Háló Sándor, 1992, Bp-i Teológiai szakdolgozat

¹²² ifj. Hegyi Gedeon 1992. okt. 23-án lejegyzett visszaemlékezései alapján

¹²³ Aluas (Tóth) Rozália 1993. jan. 27-i visszaemlékezései

¹²⁴ ifj. Hegyi Gedeon 1992. okt. 23-án lejegyzett visszaemlékezései alapján

¹²⁵ Aluas (Tóth) Rozália 1993. jan. 27-i visszaemlékezései, ifj. Nagy Béla, 1992.10.31, ifj. Hegyi Gedeon, 1992. okt. 23-án lejegyzett visszaemlékezései alapján, stb.

¹²⁶ Id. Herman János ref. lelkész 1993.05.05. riport elbeszélés alkalmával.

A mozgalom egyik fő üzenete a fegyverfogás tilalma volt, a másik pedig a húsevés teljes tilalma (elvéve az állati eredetű eledelektől való teljes tartózkodás). Mindezt egy eltúlzott szelektív módon a Bizonyágtételekre alapozták. Az táplálkozásról szóló üzenet egyoldalúsága, és ily ferde beállítása, amely nem nyújtott alternatívát – az akkori időre és táplálkozási szokásokra – fanatikussá és elutasítóvá tette úgy a mozgalmat, mint a Bizonyágtételeket is. Ez elég mély nyomot hagyott a „nagy gyülekezet” álláspontján, mely a bizonyágtételek iránt eléggé feltételes maradt sok ideig. (Egy alkalommal az Uniótól jött látogatók emiatt ki akarták zárni a sármási imaházat, de a Konferencia szárnyai alá vette, és megígérte, hogy még gondozni fogja.)¹²⁷ Habár ma már nagyon sok család gyakorolja az egészséges életmód igazi alapjait a „nagy gyülekezetben” is, még mindig megtalálható sokak fenntartása a Prófétaág Lelkével szemben.

Ma (1993) 5 tagja van a mozgalomnak, 4 családban elszórva, mely szintén több irányzathoz tartozik. Habár a mozgalom teljesen különállóan működik, a helyi lakosság úgy ismeri őket, mint adventistákat.

Az advent zene fejlődése és kialakulása

Minden nehézség ellenére a gyülekezet belső élete és kifele irányuló missziós élete, egyaránt Isten vezetésével, szépen fejlődött. Újabb tevékenységek szerveződtek, melyek korszakalkotó és meghatározó részeivé váltak a gyülekezeti életnek.

1916-ban megalakult a gyülekezet énekkara, Vitáris Sándor vezetésével.¹²⁸ Az énekkar első tagjai a következők voltak: Vitáris Erzsébet, Vitáris Mariska, Lukács Gizella, Szász Agnes, Szász Pál, Gálfi Márton, Szentés Márton, Kiss József, Farkas Dániel, Tóth Károly, Szász István, Mészáros Albert és mások.¹²⁹

Az első ének, amit énekeltek a „Csendes éj” című ének volt. E frissen szervezett énekkarról ír gyönyörű beszámolót az „Evangéliumi Munkás” című folyóirat, 1918. III. Számában, „*A nagysármási ifjúsági énekkar működése*” c. cikkében, melyben a karácsonyi ünnepek missziós lehetőségének bölcs felhasználásáról beszél, amely alkalommal az énekkar karácsonyi köszöntésekre szállt ki, a község vezetőihez is elmentek és más, nem adventista emberekhez is, akik közt a báldi grófhhoz is. Ennek eredményeként, amellet, hogy bizonyágot tettek Jézusról, közben 74 koronát és 48 fillért is gyűjtöttek az ifjúság számára.¹³⁰

1919. június 19-én tartottak meg Nagysármáson egy ifjúsági nagygyűlést, egy, az erre a célra felállított külön deszkasátorban. A gyülekezet ifjúságát sok gondoskodással igyekeztek nevelni és a gyülekezetben megőrizni. Egy alkalommal bizottsági határozatba foglalták a keresztyén ifjúsági modor normáit, mely szerint:

- *Minden tag, akár fiú, akár lány, minden elvilágiasodási módról le kell hogy tegyen.*

¹²⁷ Csongvai Domokos visszaemlékezései HAG-vel riportban, 1993, Marosvásárhelyen

¹²⁸ Vitáris Sándor, Bp, 1909-ben mint baptista keresztkedett meg, majd áttért a HNÜA hitre.

¹²⁹ Lasd az 1916 ban készült képet az első énekkarról.

¹³⁰ „Evangéliumi Munkás”, Bp., 1918. III sz., 24-26. old.

- *A fiúknak teljesen tiltva van kívülről (nem HNŰA) való lányokkal s viszont, lányoknak fiúkkal udvarlási vagy szórakozási szempontból társalogni, esetleg sétákat, találkákat, a gyülekezet és más házakhoz való kíséretéseket szervezni. „Ne tévelyegjétek. Jó erkölcsöt megrontanak gonosz társaságok.”¹³¹*
- *Senkinek nem szabad egymás ellen csípős, vagy csúfolódó megjegyzést tenni.*
- *Ha valakinek olyan ügye lenne, hogy egymás között nem intézhető, nem szabad azt közhírré tenni és csak azután fordulni a vezetőséghez.¹³²*

Ilyen és ezekhez hasonló szabályok és tanítások jellemezték a gyülekezet ifjúságának nevelési irányzatát.

A Fúvós Zenekar megalakulásának története és működésének néhány emlékezetes eseménye

1922 november havában a gyülekezet 10 darab hangszeret vásárolt Szentes Márton és Vitáris Sándor testvérek által a bogártelki Adventista testvérektől¹³³, 4600 lejért¹³⁴, azzal a kikötéssel, hogy majd egyszer köteles a zenekar elmenni hozzájuk egy látogatásra.¹³⁵ Habár az 1988-ban tartott fúvószenekar megalakulásának jubileumán 1920-at vettek megalakulási évnek, a később felderített dokumentumaink 1922-re vezetnek.¹³⁶ Némelyek szerint amióta imaházunk van, azóta van zenekarunk is. Pedig ez pár évvel későbbre teendő.

A hangszerekre 16-on pályáztak, de mivel csak 10 lehetett állandó zenész, a többiek póttagokká váltak. Ezek név szerint a következők voltak: Szász István flüg. I., Farkas Jóska esz trombita; Kovács István karmester, Zsigmond Miklós dobos, Vitáris Sándor esz klarinét, Tóth Károly flüg. I; Zsigmond Pál flüg. I, Kiss József klarinét, Gálfi Márton baszflüg., Soós Albert tuba, amint az első zenekart ábrázoló képen is láthatóak, ami 1923. január 07. –én készült.

A fúvószenekart Kovács István nevű makkfalvi testvér tanította be, egy hangra, a maga egyszerűségében. A helyi zenekarvezető Vitáris Sándor lett. Az első zeneszám, amit betanult a zenekar a „Halld, Megváltod hív magához” című zeneszám volt, melyet **1922. december 6-án** fújtak a gyülekezetben. Farkas Dániel, mint gyülekezeti jegyző, a bizottság és a zenekar által megfogalmazott zenekari szabályzat 10 pontját jegyzőkönyvbe vette. Eszerint:

¹³¹ 1Korinthus 15:33

¹³² A fúvós zenekarról írt, 10 pontból álló megállapítási jegyzőkönyv lapjainak hátoldalán a „C” és a „9”-es pontok kivonata.

¹³³ Sokáig úgy emlékeztek, hogy a bogártelki baptista testvérektől vásárolták a hangszereket, de erre vonatkozólag a bogártelki származású ifj. Kovács-Biró Ferenc testvér, jelenleg dicsőszentmártoni, hívta fel rá a figyelmemet (Hegyi Á.G.-nek) 2004-ben, hogy nem a baptistáktól hanem az adventistáktól vásárolták meg a hangszereket!

¹³⁴ A fennmaradt gyülekezeti jegyzőkönyv szerint az 1-es pont első mondatához betoldásként írt megjegyzés található „Vétel ár 4600 volt” de nem írja hogy, milyen pénzneben

¹³⁵ Nem tudott senki sem róla a megkérdezett testvérek közül, hogy valaha is meglátogatta volna a nagysármási fúvószenekar vagy egy alkalommal is a bogártelki gyülekezetet.

¹³⁶ A Borbáth Zoltán prédikátor idejében, jellemző volt rá, hogy okot keressen arra, hogy eseményt szervezhessen, így 68 éves jubileum volt. Emléklap is van, melyen az imaház látható, alatta hangszerekkel. Szövege: „A sármási fúvós-zenekar megalakulásának Jubileuma 1920-1988. Dicsérvétek Őt kürtzengéssel; dicsérvétek Őt hárfán és citerán.” Zsoltár 150:3.

„1) A gyülekezet által megvásárolt 10 darabból álló hangszer-készlet a gyülekezet tulajdonát képezi. Vételár 4600 volt

A gyülekezet a hangszerekhez való tulajdonjogát átengedi a zenekarnak, mely szerint a zenekar minden egyes tagjának a kar bizottsága által beosztott hangszere saját tulajdonát képezi, mindaddig, amíg a zenekarnak hűséges tagja marad.

Esetleges szabály elleni kihágás, zenekarból vagy gyülekezetből való kilépése által, a néhai tag hangszerét, és ennek ellenében befektetett pénzéhez való jogát veszíti, és a visszamaradt hangszerdarabbal a kar bizottsága szabadon rendelkezik.

2) A tulajdonos felelős a birtokában levő hangszer karbantartásáért, és az esetleges vigyázatlanságból eredő hibákat saját költségén köteles javíttatni.

3) A felelős tagon, valamint póttagon kívüli használata még a tagok közt is tilos. Ez elleni vétségéért a kar bizottsága szigorúan, esetleg a hangszertől való megfosztásáig is büntetheti a tagokat.

4) Minden egyes tagnak szent kötelessége, tan- és hangszerórákon, szintúgy előadásokon is megjelenni, ahonnan való elmaradása 3 esetben, megfelelő ok felmutatása nélkül hangszerétől való megfosztással büntetettik.

5) Minden egyes tag köteles a kar bizottsága által melléje beosztott póttagnak alkalmat nyújtani tanulásra. Mely idő alatt a póttag felelős a hangszerért ekkor.

6) A hangszer használata zárórán kívül, ami csendzavarás és hatósági tilalomba is ütközik, szigorúan tilos.

7) A zenekar tagjai közötti súrlódások a hangszerek végett szintúgy a hangszerek cserélgetése szigorúan tilos.

Aki hangszerével nincs megelégedve, köteles bejelenteni a zenekar vezetőjének vagy helyettesének, aki a kérdéses ügyben a zenekar bizottságával intézkedik.

8) Esetleges missziói utak és látogatások, szintúgy temetési alkalmak előzetes megbeszélés tárgyát képezik a karnak és csak közmegegyezés útján eszközöltnak.

9) Minden egyes hangszertulajdonos és póttag kötelezve van a fent felsorolt rendszabályoknak szent félelemmel engedelmeskedni, ellenesetben az első pont szabályai alkalmaztatnak.

10) A karnak minden egyes tagja a fenti pontokat felolvasás és megmagyarázás után elfogadta, és ahhoz való alkalmazkodást saját kezűleg való aláírással bizonyítja. „¹³⁷

Később a zenekar bővült 2-3 darab hangszerrel, így a póttagok is hangszerhez jutottak. Közben Vitáris Sándor testvér egy malmot vásárolt és ezért elköltözött Sármásról, a klarinétjét pedig Szász Istvánra hagyta,¹³⁸ aki azelőtt flügerhornon zenélt póttagként. Mivel ő már több hangszer-fajtához értett, és a Jó Isten gazdagon megáldotta őt a zenei tehetség ajándékával, alig másfél év elteltével, 1924-ben megválasztották zenekarvezetőnek.¹³⁹ Ezt követően bejárt Kolozsvárra is, és a kántorképző zeneiskolába megtanulta a zenei szabályokat,

¹³⁷ Kimásolva az eredeti példányból, melyet Farkas Dániel, mint gyülekezeti jegyző örökített meg írásban, és a jelenlegi zenekarvezető testvér, Tökés Béla tulajdonában van.

¹³⁸ Született 1950. dec. 5-én, elhunyt 1991. dec. 30-án

¹³⁹ Id. Szász István feljegyzései íj. Szász István birtokából, 1993.02.15-én adta át nekem (Hegyi Á.-G.), saját emlékeivel is bővítvé.

transzponációkat, stb. Ezt kamatoztatva nagyon sok zenedarabot írt a későbbiek során. Énekkar és zenekarvezetőnek választották, Valamint ének vezetőnek, aki mindig megadta a hangot és elkezdte az éneket, utána kapcsolódott be a közösség is. Ehhez biztos hangra volt szükség és minden ének ismerésére. Ebben az énekvezetői (kántori) tisztségben voltak választva a Kiss József, a Zsigmond Miklós és a Vitáris Sándor testvérek is. Az ének számát és címét rendszeresen ők jelentették ki. Nagyon sokszor a fúvószenekar is játszott a közös énekek alkalmával, de ez nem volt rendszerességgel. **Harmóniumot csak 1946-7 körül vettek**, és mindaddig ez az úgynevezett elő énekléses gyakorlat működött, majdnem 40 éven keresztül a zenei életben.

1922-től fújták zenészeink a maguk egyszerűségükben zenedarabjaikat, missziós utak, keresztségek és temetések alkalmával, ahová az Úr küldte őket. Emlékezetes egy temetés alkalmával Kessel Frigyes prédikátor testvér megjegyzése, akit megkérdezett az egyik testvér, miközben ő figyelmesen hallgatta a nagysármási fúvósokat: „Na, mit szólna hozzá Kessel testvér?”. „Hát ez is egy szent láрма”, felelte Kessel testvér.¹⁴⁰ De ezt tiszta szívből, és tehetségük teljességéből, nagy buzgalommal és bátorsággal fújták a zenészek. Ezáltal is hozzájárultak az evangélium hirdetésének nyomatékosabbá és vonzóbbá tételéhez. Mivel nem sok zenekar volt akkoriban az adventista gyülekezetekben, nagyon sokfelé meghívták őket zenei szolgálatokra.

1928-ban **Prevlitz** prédikátor testvér szervezte a **fúvószenekart többszólamú** zeneszerkesztésre, a német fúvós folk-zene felállításra. Ilyen eredetű zenedarabokat is hozott, melyek népzenei, vagy katonaindulók voltak. (Pl. „Hóféhér zászló”, „Halt mars”, stb.).

A zenekar fő célja a misszió volt. Temetésekre, esküvőkre, nyilvános előadásokra jártak, s habár mind 6-8 gyerekes családdal bíró apák voltak, az időt még az aratás idején sem sajnálták a zenei tevékenységre fordítani. Hálával tapasztalták Isten áldását, hogy soha egyiküknek sem volt semmi lemaradása munkájában, azért, mert idejét a missziómunkára fordította.

Az első adventisták, akik között 9 serdülő volt, az 1930-40-es évekre már családapák lettek, és az 1937-ből ránk maradt emlékképeken már egy ifjú generációt látunk. Ebben az időszakban már megjelennek a vonós hangszerek is a gyülekezet zenei életében.

Események és tapasztalatok a Fúvós zenekar tevékenységéből.

A Jó Isten őrző angyalai vezették a zenekari tagokat kiszállásaikon. Egy misszióút alkalmával 1927 nyarán a fúvós zenekar **Magyarvistára** ment a *blagával* (így nevezték akkoriban az autóbust). A Blaga-tulajdonos felesége nagyon siettetett valami okból a járgány vezetőjét, a sietségben a fékek elromoltak, és az apahidai lejtőn felfordultak. A zenészeknek kevés bajuk történt, a hangszereknek viszont semmi bántódása nem lett.¹⁴¹

¹⁴⁰ Szász István visszaemlékezéseiből

¹⁴¹ ifj. Zsigmond Miklós és Tökés János 1993 márciusi visszaemlékezései nyomán

Emlékezetes alkalom volt **Mezőaknán** is, ahol keresztséget szerveztek, és elmentek a nagysármási testvérek is a fúvós zenekarral, mivel nekik is volt néhány keresztelendőjük. A keresztséget egy kis patakban akarták tartani, amihez egy ideiglenes gátat alakítottak, hogy víz gyűljön bele. De a falubeliek kimentek és tiltakozásként ott előttük, kapákkal elrontották a gátat.

Mivel a tervek szerint keresztség után, a Sármásiak át akartak menni Tekébe is, hát vették magukat és átmentek. Tekében történetesen éppen harangszentelés volt. Szekéren vitték a harangot, egyik faluból át a másikba. Erre az alkalomra nagyon sok nép volt összegyűlve. Mikor meglátták az érkező sármási hangszeres csoportot, azt hitték, hogy ők is a harangszentelésre jöttek. Nagyon megörvendtek nekik és boldogan üdvözölték őket. Meg sem kérdezték őket, hogy valójában mi járatban vannak. A fúvósenekar zenélt nekik és elmentek közösen a templomba harangszentelésre. Onnét aztán egy kis idő múlva hazajöttek a Sármásiak.¹⁴²

Egy temetés alkalmával, a fúvós zenekar tagjai gyalog jöttek át a hegyen **Köbölkútról** Kecsedre, a vonattól. Elkapta őket a vihar. A hangszerek eláztak, a ruhájuk csuromvíz lett, és megtelek sárral. Ami még ennél is több volt, hogy nagyon éhesek voltak. Étélük nem volt. Id. Portik Ferencnek is jól elázott a ruhája és észrevette, hogy valami kezdi nyomni a zsebét. A tízóraija, amiről ő el is felejtkezett, kidegedett a zsebében. Nem volt nagyobb egy tenyéryninél, de az Úr megszaporította azáltal, hogy kidegedett. Olyan finomat még lakodalomban sem ettek, annak ellenére, hogy 15 felé kellett osztani.¹⁴³

Az első imaház építése

A gyülekezet taglétszáma egyre nőtt, és 1923-ban már 90-en felül volt a megkeresztelték létszáma, és még ezen felül a gyermekek száma. A Vitáris András testvér háza már túl szűknek bizonyult, még a két összevont szobával is. Ezért **1924 decemberében összeült a bizottság, és első ízben tárgyalt egy új imaház-helység megépítéséről.** Ehhez már volt is 2500 lej alapjuk.¹⁴⁴ **1925-ben hozzá is fogtak az új imaház építéséhez,** ami még ma is áll, jelenleg használatlanul. Az épületet vályogtéglából építették, gótikus ablakokkal. Az építkezés kiviteléhez 30 családból álló közösség látott neki, ez idő alatt a gyülekezet tisztviselői a következők voltak (akik egyben a munkálatokat vezették a gyülekezeti teendők mellett): gyülekezetvezető: Gálfi Sándor, helyettes: id. Zsigmond Miklós, szombatikola vezető: Kiss József, jegyző: Gálfi Márton, bizottsági tagok: Illyés József, Tóth Károly és Ábrám Árpád. **Az épület befejezése és felszentelése 1926.**

¹⁴² id. Szász Dénesné 1992.02.17-i riport beszélgetésben.

¹⁴³ Id. Illyés Sándor 1993.01.30-i riport beszélgetés.

¹⁴⁴ A gyülekezeti jegyzőkönyv szerint 1919-1928. feljegyzései alapján (id. Zsigmond Béla birtokában van) és gyülekezeti névsor 1925-26-i bejegyzései alapján (özv. Gálfi Erzsébet birtokában.)

június 4-én volt. Ez alkalomról képes emlék is megtekinthető a képes mellékletben.

Az építési költség végösszege 250.000 lej volt, amiből 990 lejt más helységekből kapta adományként, a többi 249.010-et pedig a nagysármási testvériség állta. Ebből 1926. június 4-én még 70.028 lej adósságuk volt, de a felszentelés után hamarosan törlesztették.¹⁴⁵ A gyülekezet 104 tagot számlált, 8 falu lakosságából tevődött össze: Nagysármásról 73, Kissármásról 10, Mócsról 5, Berkenyesről 5, Katonából 4, Magyarfrátáról 3, Dombról 2 és Gyekéből 2 tag.¹⁴⁶

A gyülekezet-ház felépítésével a missziós lelkület is fellendült, és a gyülekezet 1924-től, az első építkezési üléstől, mikor még 77 tag volt, a reformista regresszió miatt is, 1927-re, mikorra teljesen befejeződött az építkezés, már 128 tagra növekedett. Tehát 51 taggal szaporodott.

Megpróbáltatások

Úgy látszik, Sátán megirigyelte azt, hogy a gyülekezet növekedni kezdett, ezért a hitben amúgy is még ifjakat a megpróbáltatások sorozatai érték. Az iskolában a református pap rendszeresen vallásórát tartott. Ez már a község harmadik papja volt, és új tanítási módszerekhez folyamodott. Minden kedden megkérdezte a vallásórán, hogy ki volt vasárnap a templomban, és aki nem volt, az tenyerest kapott. Az adventisták természetesen soha sem voltak vasárnap a templomban, ezért rendszeresen kapták a tenyereket. Egy alkalommal ifj. Zsigmond Miklós, Illyés Jóska és Illyés Eszter elszöktek a vallásóráról, hogy ne kelljen tenyerest kapjanak. Emiatt a tanítóúr felkereste őket (mert az osztálytársak beárulták őket), és így tudomására jutott a tanító úrnak is a gyerekek fizikai bántalmazása. Ekkor a tanító úr közbenjárására megszűntek a tenyeresek.¹⁴⁷ De később a '40-50-es években voltak gyerekek, akik eljártak a református templomban tartott vallásórákra is.¹⁴⁸

A lelkési szolgálattevés

A prédikátorok közül a nagysármási gyülekezetet gyakran látogatta Prevlitz prédikátor testvér, aki a fűvös zenekart is sokat támogatta, majd Nemes Sándor, aki később idős éveit ismét Nagysármáson töltötte, és itt is temették el. Manchen Mihály testvér szintén látogatta a gyülekezetet, aki Sármásról is nősült, Vitáris Erzsébetet vette feleségül. Nagyon rövid ideig Gáspár József is volt delegálva, és Truppel Győző is látogatott Kolozsvárról vagy két éven keresztül. Gyakran nem volt pontosan meghatározva, hogy melyik lelkész pásztorolja a gyülekezetet, de az első 20 évben 1910-1930-ig a legtöbbet Kessel Friederich (Kessel Frigyes-ként ismert) és Kelemen István látogatták és látták el a

¹⁴⁵ Uo.

¹⁴⁶ Uo.

¹⁴⁷ ifj. Zsigmond Miklós 1993 márciusi visszaemlékezései nyomán

¹⁴⁸ ifj. Nagy Béla gyűjteményéből és visszaemlékezéseiből.

gyülekezetet szervezési ügyekben, valamint úrvacsora, keresztség és más események alkalmával.

Töltéssy József prédikátor testvér Désről járt Nagysármásra, mint állandó prédikátora a gyülekezetnek. Mivel ez nagy távolság volt, biciklivel járt. Erről az időről lánya, Monoki Istvánné is megemlékezik a „Lelkészi-tájékoztató” című folyóirat egyik számában, és egy esetet ír le: *„Amikor egy úrvacsoraosztás után hazaindult Sármásról, az országúton egy olyan helyhez érkezett, ahol hatalmas sziklás hegyoldal volt az egyik oldalon, míg a másikon meredek lejtő, amikor egy félelmetes vihar érte utol. A szél fákat csavart ki. Nem mehetett tovább. Letette biciklijét, lefeküdt a sáros vízbe, hogy le ne sodorja a mélységbe a vihar. Nem messze volt egy falu. Vihar után bement ide az első házba, csuromvizesen, sárosan. A gazda hozott száraz ruhát hogy átöltözhesen, befűtöttek a kemencébe, mert ősz volt, ott szárította meg ruháit. Ez egy református család volt. Szállást és ételt is kapott, így, miután bizonyosságot tett, másnap reggel ment haza biciklivel.”*¹⁴⁹

Mivel nehéz körülmények között kellett látogatnia a gyülekezetet, a Nagysármási gyülekezet, hogy könnyítsen helyzetén, vett neki egy két kerekű szekeret (sarettát), hogy lóval jöhessen, hiszen a biciklis látogatások ily nagy távolságból (65 km) eléggé fárasztóak voltak. A fő kezdeményező ebben Tóth Károly testvér volt, és a leggyakrabban nála szállt meg a lovával. De Tóth Károly testvér előre kikötte a feltételeket azt mondta: *„Atyafi! Nehogy az legyen, hogy a szekér is az Úré, a ló is az Úré, és akkor szombaton is gyere vele! Mindig gyere csütörtök délután vagy pénteken, mert takarmányunk van elég, a lónak is van mit enni, és neked is van hol aludni és ellenni.”* Jött is mindig Töltéssy testvér szombat előtt.

1929-től Pásztor József látta el a gyülekezetet a marosludasi kerületből rövid ideig. Előbb mint munkás, majd mint felszentelt prédikátor. Ettől az időtől kezdve a nagysármási gyülekezet is a marosludasi kerülethez tartozott egészen 1954-ig, mikor Szász Albert testvér lett a prédikátoruk, aki első prédikátora volt a gyülekezetnek aki Sármáson lakott.

Majd ismét Töltéssy József lett a prédikátor, és Marosludasról látta el Sármást 1935-ig. 1932-1933 között vele járt Csongvay Domokos testvér is, mint bibliamunkás, főleg azért, hogy románra fordítsa Töltéssy testvért. Csongvay testvér 1935-1939-ig mint felszentelt prédikátor is látogatta ismételten a gyülekezetet. Néha még Bartha Balázs testvér is ellátogatott Nagysármásra mint delegátus, habár kinevezett prédikátorunk nem volt, hanem többnyire csak helyettesített.

A prédikátorok tevékenysége főleg a gyülekezetek adminisztratív tevékenységeire korlátozódott, és mivel mindig kevesen voltak, ezért munkájuk jelentős részét felvették az Úrvacsorai istentiszteletek, melyből minden szombatra kijutott. Így a misszió-kiszállásokat és tevékenységeket a sármási gyülekezetben az ifjúság, valamint a misszió vezetői szervezték meg és végezték el, mert prédikátoruk csak negyedévenként, vagy különleges események alkalmával volt.

¹⁴⁹ „Lelkészi-tájékoztató”, Bp., 1992/3 sz., 22 old., 1. bek. Emlékezetből leírta Töltéssy Ilona, Monoki Istvánné, „LELKÉSZI MUNKA” – Erdélyi prédikátor hitharcai című cikkében

NAGYSÁRMÁS VIDÉKÉNEK ÉS MISSZIÓS KÖRZETÉNEK FEJLŐDÉSE AZ INTERBELL IDŐSZAKBAN

Rövid áttekintés az 1914-1945-ös időszakban elért missziós tevékenységek eredményéről, kronologikus sorrendben. Csoportok és leánygyülekezetek.

Pusztakamarás - Kolozs megye

1922 és 1924 táján Miclea Gergely nagysármási testvér járt Pusztakamarásra is többek között, hogy hirdesse az advent üzenetét. Ott Marina Pavel és Moceanu Iosif testvérek voltak az elsők, akik befogadták az adventtanításokat és megkeresztelkedtek. Akkor Gáspár József volt a prédikátor, és általa részesültek a szent keresztségben. E két testvért Fodor Katalin követte a keresztségben, és 3-4 év elteltével id. Aluas Dumitru is. Itt a közösség elég kisszámú volt és igen megerősödött a reform mozgalom, ami elfojtotta a gyülekezet kialakulásának lehetőségét. Ezek a testvérek Novolyba és Sármásra is jártak imaházba. Pusztakamaráson 1993-ban 9 megkeresztelt tag volt, és egy alakulóban levő gyülekezeti csoport.¹⁵⁰ Ma már imaházuk is van.¹⁵¹

Katona - Kolozs megye

Katonában már régóta volt egy Mártonosi Péter nevezetű adventista,¹⁵² aki 1909. március 4-én keresztkelkedett, majd Nagysármáson is lakott, ahol mint cipész dolgozott, de később vissza költözött Katonába. 1918-ban Cerces Vasile is megkeresztelkedett, majd 1921-ben Cerces Ana is, azután 1925-ben Cerces Rafie is szövetséget kötött az Úrral alámerítkezés által.¹⁵³ De gyülekezeti csoport nem alakult ki e helységben.

Egy megrázó tapasztalat köti a sármási adventista ifjúságot Katonához, melyet 1922 tájt szerzett e helységben. Egy missziós kiszállás alkalmával, amikor az ifjúsági énekkar és a fúvós zenekar nyilvános előadást tartottak Katonában, egy Stupinean nevezetű ortodox pap felbérelte a híveit, és rátört a kis missziós csapatra, s keményen elverték őket. Vitáris Erzsébet olyan ütést kapott, hogy összeesett, és vissza kellett menjenek utána. Farkas Dániel testvér szintén a fejénél sérült meg, és teljesen eszméletét veszítette. Olyan súlyos állapotban volt, hogy szekeret kellett fogadni, és kórházba szállítani, amit maga a bunyószervező ortodox pap fogadott. Később Nagysármásra került a katonai pap és az ifjúság énekkara minden karácsonyban végigjárta a hivatalokat: csendőrséget, járásbírószágot, a papokat és más családokat is köszönteni őket az ünnep alkalmával. Egy ilyen alkalommal

¹⁵⁰ Tornea Grigore és Aluas (Tóth) Rozália 1993.08.28-i riport beszélgetés

¹⁵¹ 2005-ben épült, a Mezőkeszűi gyülekezeti körzethez tartozik jelenleg.

¹⁵² id. Tökés János testvér visszaemlékezése szerint mindig úgy szokott bemutatkozni, hogy „Mártonosi Péter, adventista”

¹⁵³ 1925-26-beli gyülekezeti névsor nyomán a dátumok pontosságára nézve.

Stupinean pap magától előhozta az esetet és bevallotta, hogy nagyon bánja az akkor történeteket, mert akkor nem ismerte, hogy kik az adventisták.¹⁵⁴

A marosludasi telepek: András telep, Albistelep és Eckentelep – Maros megye

Ezek a telepek a nagysármási hozzátelepítéssel egy időben keletkeztek. Az első hívők a Fodor családból voltak az Eckentelepen. A Fodor családnak két lánya volt Budapesten, ahol megismerkedtek a baptista vallással. Ezek amikor hazajöttek, eljöttek Sármásra, mert hallották, hogy itt vannak valami hívők. Ekkor meghívták a sármásiakat viszonzásul Eckentelepre. 1925 tájt lehetett, hogy a meghívásnak eleget téve ellátogatott hozzájuk Nemes Sándor és Gáldi János, majd Kiss József testvér is.

Főleg a Fodor és a Kristóf családok érdeklődtek az advent üzenet iránt. A Fodor család el is fogadta az adventista hitet, de a Kristóf család megmaradt baptistának. Majd a Varga család is követte a Varga családot, valamint Albert Sándor és Bíró József családja is.

A nagysármásiak tovább is látogatták őket, és 1929 szilveszter estéjén Gáldi János és Kiss József diavetítéses evangelizációs estét tartottak az Albis-telepen. Ez alkalommal ellátogatott Török Sándor is, aki szintén döntésre jutott és többet el nem maradt. Sok nehézsége támadott emiatt a családban, ami csak később oldódott meg. Szintén vele egy időben jöttek a Troznaiék és Téгона testvérnő is. Idő múltával szép közösség alakult ki e három közös szolgáltatású telepen, melyekből az eckeni telepre szép imaház is építettek. Ez a kollektivizálás után 1937-38-ban megszűnt, habár az engedély továbbra is megvolt rá, de mivel a testvérek mind elköltöztek a főút mellé, nem volt helyi lakos, ki látogassa. Ezért Kiss János sármási származású prédikátor testvér idejében (a kezdeti missziós Kiss József fia), a '80-as években lebontották és azzal az engedéllyel új gyülekezetet építettek Nyergestanyán (Roşiori-on), ahol az 1991-es jegyzőkönyvben 37 tag volt feljegyezve.¹⁵⁵

Magyarfráta – Kolozs megye

Sälägean Grigore és Gáldi János jártak először Magyarfráta környékén, azt követően pedig id. Virágos Imre, id. Zsigmond Miklós és Illyés János is gyakran ellátogattak hozzájuk. Itt az első adventista Rus József volt, aki 1921-ben keresztelkedett, őt követte Mateies Dumitru és Mateies Maria. Ők 1925. július 18-án keresztelkedtek Nagysármáson¹⁵⁶ 1925-1928-ig Nagysármásra jártak imaházba,

¹⁵⁴ Vitáris Jolán 1993.02.04, Tökés János 1992.02.14, Arancutean Erzsébet 1993.03.17 és ifj. Zsigmond Miklós 1993.03.07-i riport beszélgetéseik nyomán

¹⁵⁵ Török Sándor nyergestanyai testvérral riport beszélgetés 1993.05.21-én.

¹⁵⁶ Ezt a dátumot emlékezetből 1916-ra említette Jánosi Miklós testvér, akinek neje Mateies Maria (Marisko) volt, valamint Ciurtin Vasile testvér is e dátumra emlékezett, de az 1925 januárjában megkezdett gyülekezeti névsorban 1925. július 16-a szerepel. Ezért választottam az írásos dokumentumot alapul.

amikor elbocsátást nyertek, és megalakult Frátán is a gyülekezeti közösség. Első ízben Rus Iosubnál gyülekeztek, majd sorra minden családnál volt egy rövid ideig gyülekezési hely. Végül Ciurtin Ioan, kertjének egy részét gyülekezeti helységnek ajánlta fel, ahova imaházat építettek, melyben 1949-ben tartották az első összejövetelt, amely egy mennyegzői istentisztelet volt.

A gonoszság fejedelme állandóan gonoszt forral Isten gyermekei ellen, hogy foglyul ejtse őket, de Sátán minden támadásában ott van az isteni kiút, az újrakezdési lehetőségben. Ilyen tervekkel támadást indított id. Virágos Imre testvér ellen is, aki a nagy teher miatt nem ment többet Sármásra imaházba, hanem egy belső hang indítására elment a magyarfrátai testvérekhez. Ott nagy örömmel fogadták és ettől kezdve legtöbbit náluk töltötte szombatjait az 1950-60-as évek között. Ekkor már az ottani gyülekezetnek szép ifjúsága volt, és ezeknek valami tevékenységet kellett szervezni. Virágos testvér énekkart szervezett nekik, és a gyülekezetnek ez egy új lendületet adott. Isten így vezeti csodálatos utakon gyermekeit, akik, habár olykor emberileg nézve úgy tűnik, hogy meghátrálásra vannak készítve, de Az, aki mindent előre tud és lát, gondoskodik afelől, hogy felhasználja és felerősítse elcsüggedt követőit, egymás bátorítására rendelve őket.¹⁵⁷

Az 1991-es statisztikai jelentés szerint 72 tag és 38 gyermek volt Magyarfrátán. Összesen 110 adventista hívő.¹⁵⁸

Berkenyes – Kolozs megye

Berkenyesen az első adventisták 1925. július 16-án keresztelkedtek. Ezek a következők voltak: Pașca Susana, Pașca Iosif és Pașca Ilona. A rákövetkező év áprilisában Pașca Dumitru is követte őket a keresztségben.¹⁵⁹ Ez a család az adventizmust Nagysármásról ismerte meg. Ők is ide tartoztak 1928-ig, amikor a magyarfrátaiakkal együtt el lettek bocsátva és ettől kezdve Magyarfrátához tartoztak. Az 1991-es taglétszámban 8-an voltak tagok és 5 gyermek.¹⁶⁰ A gyülekezet alakulóban van.

Novoly – Kolozs megye

Novolyban Boia Vasile volt az első adventista. Ő már az első világháborúban kapcsolatba került az adventistákkal és később Vitáris Sándorral, Zsigmond Pállal és Soós Lajossal került összeköttetésbe, akik egy cséplőgéppel jártak csépelni, és munka közben hirdették az evangéliumot. Mivel látták, hogy Boia Vasile érdeklődik az advent üzenet iránt, meghívták a gyülekezetbe. Ő elfogadta a meghívást és elment. Ettől kezdve rendszeresen eljárt oda. 1928-ban

¹⁵⁷ id. Virágos Imrével riport beszélgetés 1992.11.29, valamint Jánosi Miklós testvér. és Ciurtin Vasile magyarfrátai testvérek visszaemlékezései 1993.04.10-én.

¹⁵⁸ Az Észak-Erdélyi Egyházterület archívumából.

¹⁵⁹ Ezek az adatok az 1925 januári gyülekezeti névsorból valók. Ma erről. A későbbi generációk csak Pașca Iosubot említették, aki Széken keresztelkedett, széki feleségével egysszerre.

¹⁶⁰ Az Észak-Erdélyi Egyházterület archívumából

megkeresztelkedett. Őt követte Marcu Vasile, és 2-3 év elteltével az ő felesége is. Majd 15 éven keresztül csak ők hárman voltak. E hosszú idő után Boia Maria is követte férjét a döntésben. Majd Cistelean Floare, Hirsan Fironica és Hirsan Gavrilă, stb. Mind sorjában jöttek az advent hitközösségbe. 1949-ben pedig Mocean Isac, majd utána Moldovan Letiția is két lányával.

1949-ben megalapították a novolyi gyülekezetet, melynek lelkipásztora Sajtos József volt. Akkor 40 tag körül voltak. 12 évig a sármási körzethez tartoztak, majd egy rövid megszakítás után újabb 10 évig. Utána 14 évet Magyarfrátához, majd 5 évet ismét a sármási missziós körzetben voltak. Jelenleg a Mezőkeszűi körzethez tartoznak, a Dél-Erdélyi Egyházterület megalakulása óta. Virágos Imre testvérünk őket is gyakran látogatta Frátával váltakoztatva, sőt olykor párhuzamosan. Még énekkart is létesített nekik.¹⁶¹ Az 1991-es statisztika szerint 23 tag és 1 gyermek voltak.

Bodon – Kolozs megye

A nagysármási Nemes Sándor 1928-ban könyveket árult Bodonban és esténként evangelizációs előadásokat tartott Jenei Ferencznél, majd ellátogattak Bodonba az evangélium hirdetésével Lukács Lajos, Gálfi Márton, Gáldi János és mások is. Ez előadások eredményeként a Jenei Ferencz családjából 7-en megkeresztelkedtek. Ő is mindig járt a gyülekezetbe, de soha sem keresztelkedett meg, mert a dohányzási szenvedély rabja volt. 1929 pünkösdjében volt az első keresztességük. Ekkor keresztelkedtek: Máté János, Mariska és Illyésné, Anna, Jani, Kertész Mari. Majd ugyanazon év októberében követte őket Szász Ferenc is. Ő nagy templomjáró volt, de a pap egy vasárnapi prédikációjában megintette a híveket, és azt mondta: „*Kedves atyámfiai! Ne gondoljátok, hogy oda feljutunk, amíg meg nem tartjuk Isten Tízparancsolatát, amit Mózes kapott a Sinai hegyen. Nincs reménység, hogy oda jussunk!*”. E szavakból kiindulva az elkövetkező vasárnap Ecken-telepre ment az adventisták ifjúsági találkozójára, és attól kezdve igyekezett az ígélet reménységét elnyerni.¹⁶²

Bodonban a reformmozgalom is nagyon felerősödött és többségben voltak, kb. 20-an, míg a szervezett advent közösségben csak 10-15-en, de ma már egy reformista sincs. 1991-ben 52 megkeresztelt adventista tag és 17 gyermek volt. Ide nagyon sokat járt a nagysármási fúvószenekar és az ifjúság is ünnepélyekre meg temetési alkalmakra.¹⁶³

Gyeke – Kolozs megye

A gyekei Szilágyi Ferenc és Simon László Nagysármásra jöttek Nagy Zsigához cipészetet tanulni, itt megismerkedtek az advent hittel és 1925. július 16-

¹⁶¹ Mocean Isac, Boia Ionatan és Lăpușan Valer 1993.03.13-kai riport beszélgetések nyomán.

¹⁶² Szász Ferenczel riport beszélgetés Bodonban, 1993.05.21-én és Truca Erzsébettel 1993.03.07-én riport beszélgetés.

¹⁶³ Uo. és id. Szász István feljegyzései ifj. Szász István „Pista bácsi” néven ismert (a sármási zenekarvezető) birtokából ki 1993.02.15-én adta át nekem (HÁG) saját emlékeivel is bővítve.

án egy nagy keresztség alkalmával megkeresztelkedtek. Őket követte Simion Vasile, Ciorba Vasile és mások. Később aztán el lettek bocsátva és Mezőkeszűhöz tartoztak.¹⁶⁴

Az 1991-ben 37 tag és 12 gyermek volt. Összesen 49-en.

Búza – Kolozs megye

A Gyekeiekkel együtt bocsátották el a nagysármási advent hitközösségből a buzaiakat is, ahol szintén sok missziós tevékenységet fejtettek ki a sármásiak, és több ízben nehéz helyzetbe is kerültek az állami hivatalnokok és a papság meglepetései miatt.¹⁶⁵ Majd folytatólag a gyekei testvérek nagyon sok evangelizációs tevékenységet fejtettek ki és tőlük kiválva alakult meg a buzai gyülekezet.¹⁶⁶ Az 1991-es egyházterületi kimutatás szerint 84 tagot és 19 gyermeket számlált az advent közösség Buzában. Összesen 103 adventistát.

Kissármás – Maros megye

Az 1925-ben megkezdett gyülekezeti névsor szerint az első kissármási megkeresztelt tag Miclea János volt, aki 1917-ben lett alámerítve. Őt követte Miclea Gergely 1921-ben, és az 1925-ös nagy taglétszám növekedésével a január 1-i keresztségen Plosca Simion, Sancira Teodor és Engel Ágnes is elfogadták az adventisták által hirdetett bibliai igazságokat és az alámerítkezés szent aktusával ezt megpecsételték. Majd ugyancsak 1925 július 16-án ismét keresztség volt, amikor újabb négy lélek kereszstelkedett, majd 1926-ban is egy. Így a nagysármási imaház felszentelése alkalmával a legnagyobb szórványcsoport volt, amely 10 taggal lett nyilvántartva. Kissármás nagyon közel volt Nagysármáshoz, ezért mindig bejártak ide és 1993-ig nem is volt próbálkozás gyülekezetszervezésre. Az 1991-es kimutatás szerint itt négy megkeresztelt tag volt, amikor elindult a gyülekezeti csoport megszervezése. Ma már imaházat is építettek itt a Nagysármási testvérekkel közösen a Mârza testvér által felajánlott telekre.

Mezőméhes – Maros megye

Plosca Simion és felesége Floare, 1930-ban kissármásról elköltöztek Méhesre, mert oda volt férjhez adva két lányuk. Így lányával együtt öten lettek ott adventisták. Egy évet gyalog feljártak Nagysármásra a gyülekezetbe, de frátárról odaköltözött Jucan testvér is, és ezennel megalakították kis csoportjukat. A gyülekezések Plosca Simionnál voltak. Nyáron mindig kint a zöld gyepen tartották az istentiszteletet, ahol mindenki hallhatta énekeiket és igehirdetésüket. A misszióelkület nagyon fellendült, de az 1947-es évektől kezdődő állami nyomás, a kommunizmus irányzata folytán a fiatalok nagytöbbségét elmaradásra ösztönözte.

¹⁶⁴ Riport beszélgetés Legean Petru és Takács József testvérekkel 1993.04.10-én

¹⁶⁵ Zsigmond Dávid 1993.02.14, Tökés Béla 1993.01.06 és id. Zsigmond Béla 1993.05.06 – visszaemlékezéseik.

¹⁶⁶ Legean Petru és Takács József testvérrel riport-beszélgetés 1993.04.10-én.

A reformmozgalom is hódított soraikban, de ezek a legtöbben hatan voltak. Ma már nincsenek. 1991-ben 43 adventista tag, 6 gyermek és 5 barátkozó volt az egyházterületi kimutatás szerint.¹⁶⁷

Köbölkút – Beszterce megye

Nagysármásról fiatalok könyvekkel jártak az egész vidéken az 1930-as években. Kihasználva a polgári demokrácia lehetőségeit, 1929 nyarán Köbölkúton is járt két fiatal, és többen vettek tőlük írott anyagokat. Vett az Újlaki és a Rigó család is, de nem olvasták, hanem eltették őket. A Rigó családnak Nagysármáson volt egy unokatestvére, név szerint Forris János, aki adventista volt. Ezeknél gyakran megszállt szerda estéken, amikor a csütörtöki piacra jött. Este sokat beszélgettek vallásos dolgokról. Szászrégenben is a piac mellett egy adventistánál szoktak megszállni. Ott volt az imaház is.

1933 nyarán ez a két család közösen kutatni kezdett egy tisztább hitet. Felvették a kapcsolatot a falubeli baptistákkal és úgy, hogy a falubeliek meg ne tudják, leplezetten érdeklődni kezdtek. Ez a baptista család Marosvásárhelyről, Újlaki Katától kapott egy adventista kiadású könyvet: „Múlt jelen és jövő”. Újlaki Mihály elkérte a könyvet, hogy olvassa. Odaadták, de nem szívesen, mert szerintük „nem jó, mivel ír a szombatról is.” Ő azért átolvasta és összevetette a Bibliával, de nem mondott ellent a Szentírásnak. A könyv elgondolkoztatta őket. Már hatan is voltak, akik érdeklődtek témája iránt, ezért a férfiakat elküldték Szászrégenbe egy szombaton, hogy érdeklődjenek az adventisták felől. Néhány nap múlva, meghívásukra el kijött Csongvay Domokos, a prédikátor. Egy pár napot náluk időzött és a Szentírásból magyarázott nekik. Többet aztán nem járt arrafelé, de ők tartották a szombatot továbbra is. Később ismét meglátogatta a kis csoportot, hogy meghívja őket a keresztségre. Ez 1934 június-júliusban meg is történt. A prédikátoruk Stanmayer lett, és már kezdettől fogva külön megszervezett gyülekezet voltak. Az imaház a falun kívül volt, a tanyán. Stanmayer gyakran találkozott a faluban a sármási könyvevangélistákkal, emiatt átadta később a gyülekezetet Töltéssy Józsefnek, aki akkor a sármási gyülekezet prédikátora volt. Attól kezdve a köbölkúti gyülekezet Sármáshoz tartozott. Több ízben tartottak sorozatos istentiszteletet, a fűvőszenekarral rendszerint temetésekre, valamint más eseményekre is eljártak Köbölkútra. Az imaház a 80-as években beköltözött a faluba.¹⁶⁸ 1991-i kimutatás szerint 22 tag és 6 gyerek volt nyilvántartva.

Ős – Beszterce megye

Ősből az első h.n.ü. adventista a '40-es évek táján kereszttelkedett a sármási imaházban és a háború előtti időkben ide is tartozott. Névszerit Sinon József. Ő Nagysármásról ismerte meg az adventizmust. Lánytstvére Pozmosra ment férjhez, és ő is adventista lett, valószínűleg ez a kapcsolat is motiválta őt.

¹⁶⁷ Moise Aneta 1993.03.06-i visszaemlékezései nyomán.

¹⁶⁸ Újlaki Zsuzsanna és Kiss Máriskó 1993.03.27, id. Foris János 1992.09.29-én riport beszélgetések.

Utána Balogh János keresztelkedett, 1952-ben. A gyülekezés egy ideig a faluban volt, majd kiköltözött az erdő alá Balogh testvérhez, ahol 15 éven át gyülekeztek. Itt nagyon sokszor meglátogatták őket a sármásiak. Néhány éve ismét visszaköltözött a gyülekezet a faluba, ahol most saját épülete van. 1991-ben 34 tag volt.¹⁶⁹

Nagysármás – Maros megye

A helyi evangelizálás sem volt elhanyagolva a háború előtti időszakban. A 30-as években a polgári demokratikus irányzatot kihasználva, egy női könyvevangélista csoport is működött Nemes Piroska és Gáldi Jánosné vezetése alatt. Az ifjúság ezeken az alkalmakon nagyon sok tapasztalatot szerzett.

1935 őszéről Töltéssy István prédikátor testvérünk lánya a „Lelkésztájékoztató” 1992/3-as számában így emlékezik meg róla: Sármáson, „Déstől 65 km-re, ahol egy nagy gyülekezet volt, trombita zenekar, énekkar. Az imaház egy dombon volt. Amikor 15 éves voltam, én is voltam ott egy hónapig nyaralni. Azóta sem láttam olyan ünnepélyes péntek esti szombatkezdést, mint ott. Naplementekor a fűvőszenekekar rázendített egy szombati énekre, az egész falu hallotta. A testvérek mind ott voltak, énekeltek. Így kezdték a szombatot”.¹⁷⁰

Minden vasárnap este sorozatos istentisztelet volt. Ezeken az alkalmakon jöttek a Bartha, az Ábrahám és más családok az advent hitközösségbe.

Az Antonescu-féle tilalmi rendelet

1943. január elsején Romániában törvényrendelet tiltotta be az adventizmust. Néhányan átiratkoztak más vallásúnak, de a nagytöbbség megmaradt a hitben. Amikor az állami megbízott az imaház udvarán felolvasta a rendeletet, hogy az ellenszegülőket Transznisztriába viszik, id. Szász Dénes testvér felkiáltott és azt mondta: „Engem is vigyetek! Ne hagyjatok itt! Én is megyek szenvedni a hívőkkel!”, habár nagyon idős volt már. De Isten megoltalmazta gyermekeit és senkinek sem lett bántódása. Egy család átiratkozott a református egyházba azzal a gondolattal hogy majd ha lejár az üldözés majd vissza fog térni. Habár idős korban hunytak el, de sem ők, sem gyermekei soha vissza nem jöttek többet sorainkba. Hőtre néztek mint Lót felesége, és tübbé nem tudtak vissza térni. Kihült belőlük az advent reménység szikréja.

Ez idő alatt Illyés Ferenc volt a prédikátor 1939-43-ig, és 1943-45-ig Rădoi prédikátor testvér pásztorolta a gyülekezetet, aki újságírói igazolvánnyal járta a gyülekezeteket, valamint Rád Zenoviu is látogatott ez idő tájt Nagysármásra. Ő idős korára sármásra költözött és itt is temették el.¹⁷¹

1941-45. A II. világháború ideje alatt

¹⁶⁹ Balogh János 1993.06.05-i riport beszélgetés.

¹⁷⁰ „Lelkésztájékoztató”, Bp., 1992/3. sz., 22. old., 1. bek. Emlékezetből leírta Töltéssy Ilona, Monoki Istvánné „LELKÉSZI MUNKA” – Erdélyi prédikátor hitharcai c. cikk.

¹⁷¹ Zsigmond Dávidné 1993.03.14 és Tökés János vissza emlékezései

A háború alkalmával az imaház ajtóit két éven át zárva voltak. Mindenki elhúzódott amerre tudott, de a gyerekek elmentek az imaház udvarára játszani, mert szombaton mindig ott szoktak találkozni. Egyszer azonban megjelent Szentes Márton testvér, a gyermek-szombatiskolai tanító. A kezei hátra voltak téve. Ő nagyon szeretett a gyerekekkel foglalkozni, de nagyon fegyelem-parancsoló volt. Mikor meglátták hogy jön, nem mertek elszaladni, hanem megálltak és ártatlan képet vágtak, várták, hogy mi lesz. A gyerekeket leültette, és a háta mögül egy filmpapír tekercset vett elő (fényképész volt). A végét az egyik gyerek markába nyomta, a csavarékot egy másik gyereknek adta. A másik kezéből egy Bibliát vett elő a háta mögül és egy harmadik gyereknek adta. A szalagra bibliaszövegek voltak írva, és rándítani kellett rajta. Ahol megállt a csavarék, ott kellett olvasni a kijegyzett igehelyet, amit a Bibliából kikerestek és felolvastak. Így hát a gyermek-szombatiskola nem volt beszüntve, hiszen a gyerekek nem háborúztak, hanem játékosan, de tanultak a Bibliából.¹⁷²

Főbb nevezetes időpontok és események a III. részből:

- **1916-ban megalakult a gyülekezet énekkara.**
- **1922. november 22-én megalakult a fúvós zenekar, december 6-án volt az első fúvós zenekari fellépés az imaházban.**
- **1924. decemberében első ízben tárgyalt a bizottság az első imaház helység megépítéséről.**
- **1925-ben alapköletétel az első imaház építésének.**
- **1926. június 4-én volt az imaházszentelés**
- **1946-7 körül harmóniumot vettek és az énekvezetővel gyakorolt közös éneklést felváltotta a harmónium-kíséretes közös éneklés.**

¹⁷² id. Ilyés Sándor 1993.01.30 riport beszélgetés.

IV. RÉSZ

A SZOCIALIZMUS MEGPROBÁLÓ IDŐSZAKA

A háború utáni rövid szabadságot 1946-47 között kihasználva, a gyülekezet ifjúságát kétféle osztották, két énekkart alakítottak és két zenekart. Az egyik csoport Sármástól délnyugati irányba indult el missziózni Zsigmond Dávid testvér vezetésével: Búza – Pusztakamarás – Fráta – Detre – Bodon – Berkenye stb. falvakba. A másik csoport pedig északkeleti irányba eső falvakat keresett fel Bende Ferenc testvér vezetésével: Köbölkút – Nagyida – Cég – Domb – Uzdiszentpéter stb. helységeiben. Jegyzőkönyvet is vezettek munkájukról, de sajnos nem találtam rájuk. Tevékenységüket főként hétféteken és ünnepek alkalmával folytatták nyilvános előadások tartásával.

1946 tavaszán Sármáson egy könyvevangélista tanfolyamot tartottak, ahol a résztvevők kiképzést és igazolványt kaptak. Ezt követően 1946 szeptemberében könyveket rendeltek, és haton elindultak könyveket árusítani. (17-20 év körüliek voltak a vállalkozók). Lementek Marosludasig és onnan Mezőszilvás és Meződomb felé vették az irányt, házról házra járva, ajánlták a keresztyény könyveket. 1947 márciusában Mezőszilvás és Meződomb határában találkoztak a sármási csendőr patrulával. Ezek leigazoltatták a könyvevangélistákat, bevonták igazolványaikat, és beidéztek őket a törvényre is. Itt tudomásukra hozták, hogy tiltva van ezentúl a tevékenységük. Összesen 6 hónapig dolgozhattak.¹⁷³

ÚJABB MISSZIÓS TERÜLETEK MEGNYITÁSA

Szentmárton – Maros megye

Amikor a nagysármási Porkoláb Lajosné látogatást tett Szentmártonban a rokonoknál, gyakran beszélt nekik az advent üzenetről. Mivel a rokonok érdeklődést mutattak, megkérte László István prédikátor testvért, hogy keresse fel őket. E látogatások eredményeként 1945. március 25-én Marosvásárhelyen megkeresztelkedett 3 lélek: Pápai (Bartha) Margit, Pápai Mária és Mozsnyák Béla. 12 éven át Marosvásárhelyhez tartoztak, az '50-es években a rajonosztással Sármáshoz csatolták őket, és 1992-ig ide tartoztak. A legnagyobb számban 1946-47-tájt voltak, mikor kb. 15 tagot számláltak. Rendszerint Sármásról látogatták őket, és a keresztségi alkalmakra is ide jöttek. Az 1991-es kimutatás szerint 9 tag, 3 barátkozó és 1 gyerek volt.¹⁷⁴

Báld – Maros megye

¹⁷³ Id. Illyés János 1993.03.04-i riport beszélgetésben.

¹⁷⁴ Gál Andrei – Bartha Margit 1993.03.13. riport beszélgetés.

Itt Neamț Maria volt az első adventista, aki 1942-ben keresztkelkett. Ő valószínűleg a háza mellett sármásra eljövő frátai adventistáktól ismerte meg az igazságot. Altala Báldean Victoria is szövetséget kötött az Úrral, 1946-ban. Tőle testvére Ursuțu (Neamț) Dochia is megismerte az advent hitet. Neki sok családi nehézsége volt új hite miatt. Ezt követően 20 éven át nem volt keresztségi jelölt 1973-ig, amikor Cistelean Petru és neje Ana, jöttek az advent hithez. A csoport 11-re növekedett és 1990 júliusában megalakult a báldi gyülekezet, ahol egy lakást vettek, és azt átalakították imaház épületnek. Az 1991-es kimutatás szerint 21 tagja és 15 gyermek volt, összesen 36 lélek.¹⁷⁵

Mezőszilvás – Beszterce megye

Szilváson Colceru Dumitru volt az első, aki érdeklődött az adventista hit iránt. Majd vele együtt Mihalte Cornel is. Kissármáson Marina Ioantól kértek bővebb felvilágosítást, aki borbély volt és a borbélyszék előtt felvont függesztve a Tízparancsolat két táblája, hogy missziós kiindulópontjául szolgálhasson. 1961-ben eljött az imaházba Sármásra Mihalte Cornel, ahol nagyon érdeklődött ha szabad-enni a disznóhúst (ő épp frissében vágott disznót), de a testvérek udvariasan elkerülték a választ és csak később, egy másik alkalommal feleltek eme kérdésére. Bevallása szerint ha akkor tiltólag nyilatkoztak volna a tisztátalan eledelekre nézve, minden bizonnyal elmaradt volna, mert nála éppen felvont téve a padlásra a disznó füstöltni. Így hát hiánytalanul rendszeresen jött az imaházba, a disznót is mind-mind megette, de amikor elfogyott, többet disznót nem vágott soha. Majd 1962-ben Mihalte Cornel alámerítkezett. Néhány hét múlva követte őt Colceru Dumitru, valamint a Kertész család is. A legtöbb tag 1996-ban volt Mezőszilváson, amikor elérte a 14 főt is. 1991-ben 8 megkeresztelt testvér volt és 11 hitbarát.¹⁷⁶ Itt a sármási testvérek imaházat is építettek 1992-3-ban.

Meződomb – Maros megye

Az 1926-os névsorban találunk két nevet: Síngeorzan Iosif (1924-ben keresztkelkett) és neje. Ide gyakran kijárt a serdülő ifjúság még a kommunista időkben is, és támogatta, segítette és megörvendezettte látogatásaival idős testvérünket. Időközben még megtértek egy páran a hithez. De nem voltak többen, mint 5-6-on. Itt is a rendszerváltás után egy induló csoport alakult, amely az uzdiszentpéteri csoporthoz lett csatolva.

Uzdiszentpéter – Maros megye

Szentpéteren a neo-protestantizmust a Pünkösdista Keresztény felekezet hirdetői vezették nagyobb eredményre. A kommunista rendszerváltás után 1992-ben Porkoláb Vilmos testvér tevékenysége nyomán a pünkösdista csoportban, ahol

¹⁷⁵ Ursuț Melinte 1993.06.29-i riport beszélgetés

¹⁷⁶ Colcer Dumitru és Mihalte Cornel 1993.05.11. riport beszélgetések.

a Jelenések-szeminárium tanulmányi-programot vezette, a gyülekezet nagy része elfogadta az advent igazságokat, és áttért az Adventista Egyházba. Ezt követően itt is imaházat építettek a sármási testvérek és gyülekezetet szerveztek. A sármásiak továbbra is fenntartják őket és látogatják, dolgoznak velük és közöttük.

A zenei élet újjászervezése

A fúvószenekar

A fúvószenekar 1922-42-ig, húsz éven át gyönyörűen fejlődött, de a háború miatt felbomlott. A hangszerek egy részét Gálfi Márton testvér padlására rejtették el, ahol sajnos egy bombarobbanás érte őket, és mind megsemmisültek. A klarinétokat viszont elvitték a visszavonuló németek. Így aztán nem maradt semmi a hangszer-készletből.¹⁷⁷

1946-ban Szász István¹⁷⁸ zenekarvezető is hazatért, a háborús helyzetek elmúltával. Közben egy kisgazdakör szerveződött Nagysármáson és e kör keretében a helység református vallású lakosai az adventistákkal együtt felkérték Szász Istvánt, hogy indítson egy zenetanfolyamot. A tanfolyamok alkalmával egy új nemzedék tanult az adventista közösségből, valamint a reformátusok közül is egy 15 tagú zenekar alakult ki. Az utóbbi csoportot azért is alakította, mert mind gyakrabban kezdték hívogatni az adventistákat, hogy a református hitközösséghez tartozók temetésén is szolgáljanak zenei programmal. De ettől függetlenül, „*ahol adventisták vannak, ott az áldás másoknak is érezhetővé kell hogy legyen*”.¹⁷⁹ Majd később Szász István testvért az ország más helyeire is elhívták zenekarokat tanítani. Elmondása szerint 93 zenekarral foglalkozott.¹⁸⁰ Ezek között a következő helységek voltak: Román, Moldva, Lemhény, Gyergyószentmiklós, Mezőkeszű, Szék, Vajdakamarás, Bálványosvárálja, Szentmárton, Mezőfele, Magyarécse, Nyárádszereda, Szengyel, Búza, Görgényoroszfalu, Mezőakna, stb.

A Szász István testvér zenei stílusa az „Evangéliumi karénekek és a Gedeoniták énekei” című baptista énekeskönyv énekeinek gyakorlása és tanulása voltak. A fúvós zenekarnál viszont a promenád – zenekari marsok jellemezték, melyeket a katonai zene repertoárokból kölcsönöztek, valamint azok mintájára ő maga is átírt nagyon sok adventi éneket fúvószenekari szerkesztésre. Ez évtizedeken keresztül a gyülekezet lelki igényét áthatotta és erővel töltötte. A Jó Isten „Pista bácsin” keresztül – ahogyan a helyiek nevezték – nagyon sok ajándékkal halmozta el a közösséget, amellyel még más gyülekezetekbe is eljutott. Az ő zenei munkássága alapkorszak volt gyülekezetünkben. 1945 táján tartott

¹⁷⁷ id. Szász István feljegyzései ifj. Szász István birtokából 1993.02.15-én adta át nekem, saját emlékeivel bővíve.

¹⁷⁸ Született 1905. december 5-én elhunyt 1991. december 30-án. A „Curierul Adventist” c. folyóirat 1992. júniusi száma is beszámol elhunytáról és tevékenységéről.

¹⁷⁹ Tőkés Béla 1993.01.06. Riport beszélgetés

¹⁸⁰ Lásd 177-es lábjegyzetben.

énekkar-versenyen Kolozsváron az első helyet nyerte a Szász István által vezényelt nagysármási énekkar.

Események és tapasztalatok a Fűvós zenekar tevékenységéből.

Emlékezetes alkalom volt **Mezőaknán**. Keresztséget szerveztek, és elmentek a nagysármási testvérek is a fűvós zenekarral, mert nekik is volt néhány keresztelendőjük. A keresztséget egy kis patakban akarták tartani, aminek egy átmeneti gátat építettek, hogy víz gyűljön bele. De a falubeliek kimentek és ott előttük, kapákkal elrontották a gátat, tiltakozásként.

Mivel a tervek szerint keresztség után, a Sármásiak át akartak menni Tekébe is, hát vették magukat és átmentek a hegyen. Ott történetesen éppen harangszentelés volt, és vitték a harangot szekéren. Erre az alkalomra nagyon sok nép gyűlt össze. Amikor meglátták az érkező sármási hangszeres csoportot, azt hitték, hogy ők is a harangszentelésre jöttek. Nagyon megörvendtek nekik és boldogan üdvözölték őket. Meg sem kérdezték őket, hogy valójában, mi járatban vannak. A fűvószenekar zenélt nekik és elmentek közösen a templomba harangszentelésre, ahonnan rövid idő múlva hazajöttek.¹⁸¹

Egy temetés alkalmával, a fűvós zenekar tagjai, miközben gyalog mentek át a hegyen **Köbölkútról** Kecsedre a vonathoz, elkapta őket a vihar. A hangszerek eláztak, a ruhájuk csuromvíz lett, és megteltek sárral. Ami még ennél is több volt, hogy nagyon éhesek voltak. Étélük nem volt. Id. Portik Ferencnek is jól elázott a ruhája, és észrevette, hogy valami kezdi nyomni a zsebét. A tízóraija, amiről ő meg is feledkezett, kidegedett a zsebében. De nem volt nagyobb egy tenyérnyinél, de az Úr megsziporította azáltal, hogy kidegedett. Olyan finomat még lakodalomban sem ettek, annak ellenére hogy 15 felé kellett osztani.¹⁸²

Detrében 1947 táján egy emlékezetes tapasztalatot szereztek, amikor pénteken éjfélkor érkeztek meg, és rázendítettek egy éjjeli szerenádra. A falu lakossága, mihelyt meghallotta a zenét, mind odagyűlt, hogy vigyenek maguknak vendégeket. Alig jutottak kézre a vendégfogadó falucskában. Három napig tartottak ott előadásokat. Még a templomozás is el lett halasztva ez idő alatt.¹⁸³ Ehhez hasonló emlékezetes kiszállásaik még voltak Ósben, Borsán, Râmnicu Vâlcea-n, Meződombon, Mezőméhesen, Vajdakamaráson, Magyarszováton, Ó-Radnán, Szentgyörgyön, Gyergyóban, stb.

Az `50-es években a fűvószenekart betiltották, mert tilos volt a vallásos propaganda. Nem volt szabad zenélni csak az imaházban, s egy időszakban még ott sem. 1952-ben először Báldon, majd Nagysármáson is megalakult a TSZ (Termelőszövetkezet – kollektív gazdaság). Mivel a gabona későig aratatlan maradt

¹⁸¹ id. Szász Dénesné 1992.02.17-i riport beszélgetésben.

¹⁸² Id. Illyés Sándor 1993.01.30-i riport beszélgetés.

¹⁸³ Lásd 177-es lábjegyzetben.

a határban, az ifjúság összebeszélte, és egy vasárnap beállt a búzatáblába, ahol aratni kezdett. Mire a TSZ-vezetők észrevették, már javában ment a munka.

Nagyon hálálkodtak a meglepetés miatt. A következő vasárnap már ők hívták részében aratni az adventistákat és szuggerálták, hogy vigyék a zenekart is, mert engedélyezik a zenélést is. De az approbálás, hogy más alkalmakon is zenélhessenek, Kolozsvártól függött. Ez viszont váratott magára. Egy dologra viszont rákaptak a párt emberei, és gyakrabban vitték vasárnap az adventistákat ingyenmunkára.

Az 1956-76 korlátozó évek voltak a zenekar részére. 1976. október 24-én Segesváron egy „Megéneklünk Románia” fesztivált szerveztek. A sármási néptanács meghívására elment az adventista és a református zenekar is közösen az ünnepségre, ahol egy oklevelet nyertek. A „Sármási Kultúrotthon Zenekara”-ként szerepeltek, így ismét működési engedélyt kaptak, de csak temetésekre és esküvőkre, missziós kiszállásokra nem.¹⁸⁴

A zenekar zene irányzatait nézve több időszakot lehet megemlíteni. A kezdeti *unison* stílus, amit felváltott a Prevlitz prédikátor testvér által hozott több szólamú német promenád stílus, majd a Szász István korszak, amely szintén a promenád ritmusra dolgozott át adventi énekeket, ezt követően Porkoláb Mihály karmester korszaka, melyre a baptista Sârbu Grigore-féle zeneirányzat hozott változást. Ezután egy még ma is fennálló, és több zenei stílusörökséget változatosan fenntartó korszak, a Tökés Béla zenekarvezető zenestílus következett. A zenészek és a hallgatóság nagyon sok ideig a promenád – katonazene stílust követték és művelték, ezért a zene repertoárjukban nagyon sok mars-zeneszám van. Az utóbbi 15-20 évben egy megkülönböztetést kezdtek el az egyházi zene stílus és a katona indulók vagy német folkzene-stílusok között. Egyházi és istentiszteleti alkalmakra inkább az egyházzenei stílust alkalmazták. De amit 70 év beleiktatott az emberekbe, és örökösévé tett, azt nagyon nehezen lehet áttanulni és átszoktatni. Minden időnek és kornak megvoltak a maga ízlései és irányzatai. De ami mindenek felett a figyelmünkben kell legyen, az a Pál apostoli tanács kell hogy legyen: „*Hogy van hát? Imádkozom a lélekkel, de imádkozom az értelemmel is, éneklek a lélekkel, de éneklek az értelemmel is*”.¹⁸⁵

A kommunista időszak külmisziós tiltása belső fejlődéshez vezetett

1945. augusztus 2-án megalakult az első pártszervezet Sármáson is. 1948-ban egyesültek a Szociál-Demokrata és a Kommunista pártok.¹⁸⁶ Majd 1947-ben a Kommunista párt első ízben szervezett egy „Megéneklünk Románia” elnevezésű ének-zene versenyt. Sármásról nem készült senki, ezért felkérték az adventista énekkart, hogy pótolja a hiányt. Az ateizmust már eléggé hangoztatták azokban az

¹⁸⁴ Tökés Béla, 1993.01.06. Riport beszélgetés

¹⁸⁵ 1Korinthus 14:15

¹⁸⁶ Prof. Condurache Aurel „STUDIUL MONOGRAFIC ASUPRA COMUNEI SĂRMAȘU” Județul Mureș 1976 („Monográfiai Tanulmány Sármás Községre Vonatkozólag”) című dolgozatból kivonat.

években. Az énekkar azonban rákezdett egy énekre, ami a repertoárjában volt: „*Isten keze nélkül nincsen élőlény, Isten szava nélkül egy ország sem él...*” Majd Zsigmond Kató mondott egy háború ellen szóló költeményt, és még énekeltek két énekszámot. A zsúri az osztályzásban nem vette figyelembe a szereplést, hanem azt mondta, hogy ilyet még nem hallottak.¹⁸⁷

Kis **formációk** is voltak, melyek közül a leghosszabb ideig fennállt az úgynevezett Mészáros-zenekar, mely főként lakodalmi zenét szolgáltatott, és több mint 400 lakodalmat szolgált keresztény zenével.¹⁸⁸ Valamint ott volt a Porkoláb Albert-féle formáció és más kis csoportok.

1957-58 között Kolozsvárról egy Kiss Gábor nevű zenetanár járt ki és karmestereket tanított, ugyanakkor kibővítette a már meglévő néhány vonóst id. Illyés János testvér ajánlatára, és alakított egy **szimfonikus zenekart**. Amikor a zenetanár elment, a zenekar is megszűnt létezni. Mivel szép volt és szerették, Porkoláb Mihály testvér újból megpróbálta összehozni azt, és másodízben is működött egy rövid ideig, de ismét abbamaradt, mivel a zsúfolt programban nem volt hely a zeneórákra. A zenekar nagy része idősekből tevődött össze.¹⁸⁹ Ezután Moldován Gabi zenetanárt hívták Marosvásárhelyről, és ő hegedülni tanította az ifjúságot. Hat hónap alatt egy szimfonikus zenekar alakult. De nem volt túl hosszú életű. Miután a tanár már nem járt ki Sármásra, hamarosan abbamaradt. Majd 1981-ben Virágos István kezdeményezésére a zenekedvelő fiatalok ismét zenetanárt hívtak, ezúttal Cazan Vasile zenekarmestert hívták Várhegyről. A zenekar nagy lendülettel indult, és többek között nemzetközi szimfonikus zeneszámokat meg keresztény preklasszikus darabokat is játszott. Ennek a zenekarnak egy kórusa is alakult, amely a Madrigál Énekkarként volt ismert. E kettős szerveződésnek alkalma nyílt Franciaországban és Ausztriában is fellépni. Ez a szimfonikus zenekar több mint 10 éven át működött (kb.1993-ig), kisebb nagyobb megszakításokkal.¹⁹⁰

Id. Illyés János testvér az '58-as évek táján egy **mandolin-zenekart** szervezett. A serdülő ifjak részére tervezte ezt a tevékenységet, de olyan szépen kifejlődött, hogy 40 tagot is magába foglalt. Mivel gyermekekből állt, ezeknek a felcseperedésével a zenekar is megszűnt. A felnőttek nem álltak be a zenekarba. A későbbiek során három ízben is betanított újabb generációkat, de tagjai minden alkalommal a generáció felnőttével elmaradtak.¹⁹¹

Közben az ifjúság nagyon megnövekedett, és mivel a nagyénekkarban csak megkeresztelt tagok énekelhettek, a **serdülők** foglalkoztatás nélkül maradtak. Id. Portik Ferenc időnként összegyűjtötte őket és tartott nekik önképző órákat, de

¹⁸⁷ Ifj. Zsigmond Miklós 1993.03. riport beszélgetés.

¹⁸⁸ Mészáros János 1992.12.23-i riport beszélgetés

¹⁸⁹ Porkoláb Mihály 1993.01.02-i riport beszélgetés

¹⁹⁰ Virágos István 1993.01.02. riport beszélgetés Ausztriában.

¹⁹¹ Id. Illyés János 1993.03.04 és id. Nagy Márta 1993.05.17-i riport beszélgetések

mindezt csak önszorgalomból tette.¹⁹² Majd Illyés János testvér foglalkozott velük a mandolin zenekar szervezés keretén belül, utána Nagy Béla és később Tőkés Béla, Szép Dávid testvérrrel együtt, Virágos Imre, Kiss Dániel, és sokan mások.

Az 1970-71-es években, Porkoláb Mihály testvér szervezésében megalakult az első **férfikórus**. Ez egy újabb lehetőség volt a kommunizmus ideje alatt belső tevékenységekre, amelyben a férfiak és ifjak vettek részt. És mert a férfiak voltak rendszerint gyakrabban a kiszállások résztvevői, így ez lett a leggyakoribb kiszállások alkalmával felhasznált énekkari szervezet, amely a fűvös zenekarral együtt lépett fel gyakran, lévén hogy egyrészt ugyanazok a személyek énekeltek mindkettőben.

A gyülekezetet zenei szolgálattal a nagyénekkar szolgálta állandó jelleggel. Ennek keretében rendszeresen hetente voltak énekpróbák, olykor két alkalommal is. A Szász István testvér zenei stílusa az „Evangéliumi karénekek és a Gedeoniták énekei” című baptista énekeskönyv énekeinek gyakorlása és tanulása voltak. 1945 táján tartott énekkar-versenyen Kolozsváron az első helyet nyerte a Szász István által vezényelt nagyszármási énekkar.

Az imaház bővítései és építkezései

Az imaház továbbépítésekkel-bővítésekkel is sok emlékezetes esemény történt. 1924 decemberében összeült a bizottság, és első ízben tárgyalt az első imaház megépítéséről.¹⁹³ 1925-ben hozzá is fogtak az imaház építéséhez. Az épületet vályogtégglából építették gótikus ablakokkal. Az épület befejezése és felszentelése 1926. június 4-én volt.

A második világháború után a gyülekezet létszáma megnövekedett, így hát szeretnék volna az imaház méretét növelni, és egyben a vályogfalait is szeretnék volna átcserelni téglafalakra. Építkezési engedélyt azonban nagyon nehezen lehetett kapni. Ezért 1958-59-ben beszerezték a szükséges építkezési anyagokat, de építkezési engedélyt nem sikerült kapniuk. Így hát 1963-ban a bizottság azzal a javaslattal jött, hogy fogjanak neki a munkálatoknak, engedély nélkül is, amire a gyülekezet is támogatóan szavazott, és egyben egy balkont is terveztek építeni. Így hát engedély nélkül kezdték el a munkálatokat. Reggel korán egy páran zöld faágakat hoztak és eltakarták a gyülekezet falának egy részét, majd lerombolták az eltakart vályogtégla-falrészét belülről. Egy másik csoport azt estéig rögtön vissza is építette égetett téglából, és le is vakolta, estére ki is takarítottak. És így folytatták ezt darabonként, amíg mind kicserélődött az egész vályog falazat téglafalazatra. Amikor ezt befejezték, elkezdték a balkon építését is. Ez 100 új férőhelyet biztosított. Persze az egész munkálatnak azért nem sikerült teljesen titoktartásban

¹⁹² Ifj. Virágos Imre 1993.06.22-i riport beszélgetés

¹⁹³ A gyülekezeti jegyzőkönyv szerint 1919-1928. feljegyzései alapján (id. Zsigmond Béla birtokában van) és gyülekezeti névsor 1925-26-i bejegyzései alapján (özv. Gálfi Erzsébet birtokában.)

maradnia. Még a megyéhez is feljutott a munkálatok híre¹⁹⁴ Ez időben Szász Albert volt a körzeti prédikátor, és a gyülekezet a hatóságok részéről nagyon sok zaklatásnak volt kitéve, de Szász testvér megúsza féltékenysége által a zaklatottságokat. Ez időben Zsigmond Dávid testvér volt a presbiter. Amikor a megyei biztos arról kért számadást, hogy ki szervezte a munkálatokat és ki a felelős mindenekért, összefogva azt válaszolták, hogy mi, az egész gyülekezet közösen. A megyei párt-delegátus ezért nagyon bosszús volt, de nem volt mit tennie. Így hát megmaradt a felújított imaház és bővítésként a balkon ülőhelyei.

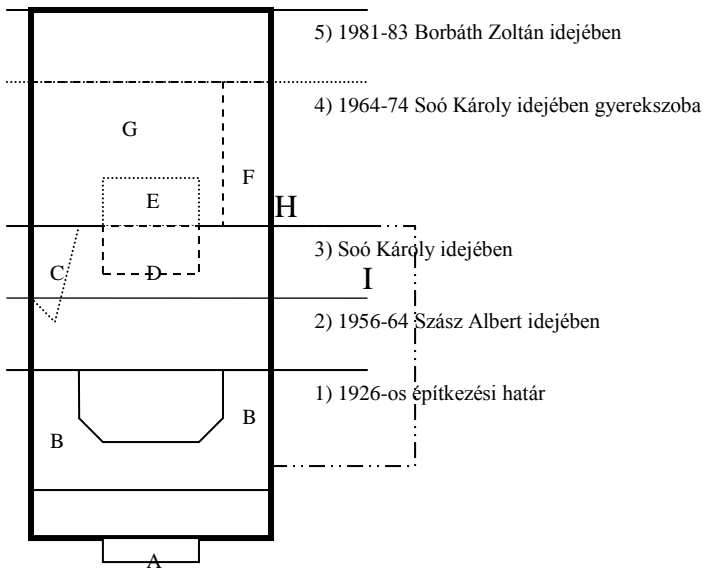
A Soó Károly prédikátor idejében is szintén voltak munkálatok. A gyülekezet ifjúsága szintén szép zenei és igetanulmányi tevékenységeknek örvendett, amint láttuk, ezért a közösség növekedett és a hely bővítésére is szükség lett.

1975-6-ban a növekvő szám irányában a tőszomszéd áruba bocsátotta házát, mely új, téglalakás volt. És mert a **lelkészi lak** elég messze volt az imaháztól, a Konferencia közreműködésével megvásárolták a lakást lelkészi laknak. Ősz Árpád prédikátor testvér be is költözött az új lelkészi lakásba. Utána, mivel nem volt sok ideig lakva, a gyermekszombatiskola működött benne.

Borbáth Zoltán prédikátor idejében is, 1980-3-ban, **bővítették** az imatermet, és a gyerekszobát is bevonták a nagyterem területére, valamint hosszabbították is négy méterrel. Engedély volt ugyan egy garázs építésére, a lelkészi lak udvarán, de egy picit terjedelmesebbre épült az építkezés, a garázs fölé épült szobákkal. Le is rombolták az építkezést, mert oly hírek terjedtek, hogy egyházi iskolát akarnak létesíteni, amit a gyerek szombat iskolán értettek. Sajnos ez alkalommal nem volt meg a kellő összefogás és titoktartás. De mert hét közben volt, amikor megjelentek egy buldózerrel, amire nem tudtak jelen lenni a testvérek elegenden, hogy ellenálljanak, megtörtént amit nem szerettek volna, és lerombolták a lelkészi lak mögött található félkész épületet. Igen megrázó esemény volt ez a gyülekezet életében. Évekig így maradt érintetlenül és romokban.

Az alábbi **rajzon az alsó imaház** építkezési fokozatai láthatók. 1926-ban az 1)-es választó vonalig lett építve a nagyterem és a 2)-ig a gyerekszoba, és egy tornác. A bejárati az A) pozícióval, egyenes menyezettel, és karzat nélkül. Szász Albert idejében megtoldották a 2-es választó vonalig, balkont (B) és a tető alá boltívet építettek, a falakat pedig átcserélték téglára. A Soó Károly idejében megtoldták a 3-as választóvonalig, az énekkart a szószék elé tették és a szószéket szembe a gyülekezettel D pozícióban, hátul a 4-es választó vonalig, gyermek szombat iskola termet G, valamint tornácot F építettek.

¹⁹⁴ Mureșan Teodor párttitkár által

Az első imaház építkezési szakaszai

Majd Borbáth Zoltán idejében befoglalták a gyermekszobát és előszobát hátulról és még egy pár métert hosszabbították egészen az 5-ös választó vonalig a nagytermet, hát kijáráttal H, és E pozícióban keresztelőkád medencét, C helyezésű szószéket. Mellékszobának, és ruhatárolónak oldalt építettek egy úgynevezett üvegházat is – I.

1989. december 22-től új lehetőségek adódtak a misszióra. Ezen alkalmakat kihasználva nagyon sok új terepen megnyitottak evangelizációs munkát: így **Záhon**, ahol egy csoport alakult, Újfaluban, **Uzdiszentpéteren**, amelyről már írtam fentebb.

Az Új (második) imaház építése 1995-2006

A nagyszámú imaterem már évek óta elég kicsinek bizonyult, és a rendszerváltás adta új lehetőségekkel gondoltak is egy új imaterem építésére, de mivel a gyülekezet erejét és fő figyelmét – mint mindig – elsősorban a misszió kötötte le, ezért először azoknak építettek imaházat, akiknek egyáltalán nem volt. Így az 1989-es rendszerváltás után imaházzá alakították át egy meglévő lakást **Báldon**, az **uzdiszentpéterieknek** és a **mezőszilvásiaknak** teljesen új imaházakat építettek, és már a **kissármás-állomási** imaház is indulóban volt, de a sajátjukra még nem jutott költségek. Közben az árak és a költségek mindegyre

emelkedtek, és noha az új imaház építésére a szándék megvolt, még nem döntöttek el, hogy hova – a régi helyébe, a régi mellé, vagy egy teljesen új helyre. Végül a meglévő telken egy másik épületre szavaztak. Talán mert nagyon kötődik a közösség a régi épülettel szerzett tapasztalatokhoz, nem bírt e helyről lemondani, és még a régi imaházat is megőrizték egyazon udvarban az újjal. Igaz, hogy egyelőre csak raktárhelyiségként használják. A lelkeszi lakot viszont lebontották, és helyette 2005-ben egy tömbház-lakást vettek a központban.

Végül, 1995-ben szavazat született a gyülekezetben egy új imaház építésére. Mivel a bizottságban egy ifjú generáció volt, a javaslat valamivel nagyobb támogatásra talált¹⁹⁵.

Az új imaház építése véget tett első lépések a fehér habtéglá építőanyag megvételével indult, amit letétbe helyeztek az imaház udvarán, és ott jó pár évig várakozott az építtetésére.

Végül elkészültek a tervrajzok is, és 1996-ban elkezdődtek a munkálatok, de még néhány engedély váratott magára, telekkönyvelési ügyek rendezése miatt, mivel a kommunizmus idején a kollektívizálással elvettek az imaház telkéből, és ennek rendezése még akadályokba ütközött.

A Dél-Erdélyi Konferencia közreműködésével az Amerikai Egyesült Államokból segédkező ifjak csoportja jött Sármásra is, és ez négy alkalommal ismétlődött meg – alkalmak, amelyek nagy lendületet adtak a munkának. Egyidőben evangelizációs összejöveteleket is tartottak minden este, és ezek a gyülekezet részére is sok szép lelki élményt és tapasztalatot jelentettek. Ezen látogatások alkalmával az építkezési munkálatokat anyagiakkal és munkaerővel is támogatták. A helyi közösség biztosította a vendégek elszállásolását és az étkezést. A nagysármási testvéri közösség ugyanakkor együtt dolgozott a vendég testvérekkel.

Ha meg kellene említenünk valakinek a nevét, mindenkit be kellene foglalni a névsorba, mert ifjaktól idősekig, bizonyos szinten mindenki részt vett a munkában. A munkálat közös eredményként és Isten nevének áldására készült, melyért egyedül Őneki tartozunk kiemelt köszönettel, hogy balesetmentesen és a szükséges forrásokat kirendelve elkészültek a munkálatok.

Az épület egy nyitott könyv alakú, mely egy nagy teremből áll – ahol 500 férőhely van, és erkélyből, melynek 200 férőhelye van. Oldalt a nagyteremhez egy előtér csatolódik, ruhatárolóval, és egy nagyobb tanácsterem, melynek szintje alatt

¹⁹⁵ Nagy Béla szerint, 2006 Május 22-i riportban

egy alagsor van – konyhával, előtérrel és kishálókkal, ahol a gyermekszombatiskolai csoportok működnek, valamint fent is van egy szint, zeneteremmel, ifjúsági szobákkal és tanácsteremmel. Minden szinten toalett is van.

A beköltözés egy amerikai kórus koncertjével kezdődött, 2004 június 3-án¹⁹⁶, mely alkalommal először tartottak gyülekezést az új teremben, és azóta a régi imaházba már nem is mentek vissza. Igaz, hogy az újítások iránt kinyilvánított szokásos ellenzék ezúttal is érezte magát, de nem oly mértékben, mint az első imaház építése alkalmával.

Az imaház felszentelése 2006 őszére van tervezve.

Jelenleg, 2006-ban a sármási advent közösségben x megkeresztelt tag van nyilván tartva, és x hozzátartozó.

A fő gondolatokat összefoglalva:

*„Ha az Úr nem építi a házat, Hiába fáradoznak az építők. Ha az Úr nem őrzi a várost, Hiába vigyáznak rá az őrzők”*¹⁹⁷ – mondja a zsoltáríró. De amint látható, az Úr jelen van, Isten nagy dolgokat vitt véghez Nagysármáson. És minden ami történt és lett, csak Őneki köszönhető. Csodálatos ahogyan vezeti népét és olykor nehézségekben edzi őket, máskor közös cél érdekében fogja össze őket, de mert Ő jelen van, előremenetelt és áldást adott minden időkből népének.

- Isteni tervszerűség volt! Nagysármás a mezőség központjában létesült új helység volt. A lakosság még nem rendelkezett helyi hagyományokkal, előítéletekkel, és a közösségi élet is alakulóban volt. A magyarság körében egy összefogó motivációként hatott az advent üzenet, melyre Istennek Lelke szinte hogy előkészítette őket, midőn bibliáztattak az össze járó csoportok, amelyek Jézus eljövetelére iránt érdeklődtek.
- Helyileg a magyarság vallásává vált az adventizmus, és növekvően vonzotta azokat, akik kulturálisan és lelkileg buzgóbb, vallásosabb életet akartak élni. Így a közösségbe vonzotta azokat akik aktívak lelkileg. Ez egy oly közösség megalakulásához vezetett, amely szüntelen dolgozott, bizonyosságot tett, élte és átadta azt, amit hitt. Ez tulajdonsága és egyedi jellegzetessége megmaradt Sármásnak, és ez nem sok HNŰA közösségben található meg. Minden szombat egy bizonyágtévére alkalmas-, nem csupán passzív pihenésre szánt nap. Rendszeresen eljárnak a környező falvakba is, az Igét hirdetni.
- Kulturálisan igen magas műveltségi szintre jutott vidéki közösség, mely 60 km-re eljár művészeteket tanulni: zene, iskolák, stb., mert a közösségben igen nagy helyet és teret kapott a zene fontossága. Majdnem mindenféle zenei formáció, zenekar, énekkar létezett már, és nagyon sokféle hangszeren

¹⁹⁶ Blénessy Éva - videos dokumentum nyomán

¹⁹⁷ Zsoltár 127:1

zenélnek, sokan már gyerekkorból. Mindez helyet adott az ifjúságnak, hogy tevékenysége legyen, és megtalálja a helyét a közösségben. A helységben, ha látogatóiknak kulturális bemutatást akarnak a hatóságok, rendszerint elhozzák őket az adventista imaházba is. A helység értelmisége gyakran eljön az ünnepélyeket meghallgatni.

- Ugyancsak jellegzetes az, hogy hagyományosan ellenállnak bárminemű újításnak, amit idővel némelyek rendre tolerálnak, mások nehezebben. Egy konzervatív jellegzetesség.
- Nyitottság/befogadás a társadalmi különbözőségekre iránt. Az igehirdetés rendszeresen román-magyar nyelven zajlik, amit a rendszerváltás után sem sikerült megoldani (más helységekhez hasonlóan) azáltal, hogy külön közösséget alkossanak a román ajkúaknak, holott számszerűleg 20-25-en lennének résztvevők, és még eddig ennél nagyobb számúra nem is sikerült feljutnia. Talán éppen a kétnyelvűség miatt, ami olykor zavaró a vendégeknél.

A későbbiekre egy bőséges dolgozati téma lehetséges a kommunista időkben átélt tapasztalatok megírására, mert az egy nagyon bőséges anyag. De mert talán sokan túlságosan érintettek lennének, a jelenlegi könyvben nem tárgyalom részletesen. Úgyszintén a második imaház építésének a megírása is, amelyeket csak nagyon röviden érintettem könyvemben. Jelenleg a 2006-os kimutatás szerint a sármási advent közösségben __ megkeresztelt tag van és __ hozzátartozó.¹⁹⁸

A NAGYSÁRMÁSON TEVÉKENYKEDŐ ADVENTISTA IGEHIRDETŐK NÉVSORA

Tabelul nominal al

Pastorilor Slujitori la Sărmaşu-Mare

Sz.	Név	Megjegyzés	Év
1.	Nagy György	Magyarvistáról, könyvevangélista	~1906
2.	Bálint Ferencz	Székről, könyvevangélista	1909 nov.
3.	Gáldi János	Vajdakamarásról, könyvevangélista	1909 nov.
4.	Wagoner Adolf	Kolozsvárról, bibliamunkás	1909 dec. ~ 1910 febr.
5.	Fülöp Judit	Kolozsvárról, bibliamunkás	1909 dec. ~ 1910 febr.
6.	Kessel Friedrich	Felszentelt prédikátor	1910-1915 kb.
7.	Kelemen István	Felszentelt prédikátor	1915-1930 kb.
8.	Maer Herman	Delegált	~1920
9.	Bauer János	Delegált	

¹⁹⁸ Szabó László sármási korzeti lelkész információi szerint.

10.	Murback Jakab	Delegált	
11.	Kelemen István	Felszentelt prédikátor	1919-1925 kb.
12.	Kessel Frigyes	Felszentelt prédikátor	1925-1928 kb.
13.	Prévlicz	Felszentelt prédikátor	1928-1930 kb.
14.	Nemes Sándor	Delegált	
15.	Manchen Mihály	Delegált	
16.	Gáspár József	Delegált	
17.	Truppel Győző	Delegált	
18.	Töltéssy József	Felszentelt prédikátor, Désről járt	1930-1935
19.	Pásztor József	Marosludasról járt, mint felszentelt prédikátor	
20.	Töltéssy József	Felszentelt prédikátor a marosludasi körzetben	
21.	Csongvai Domokos	Bibliamunkás	1932-1933
	Csongvai Domokos	Felszentelt prédikátor a marosludasi körzetből	1935-1939
22.	Bartha Balázs	Delegált, főleg a háború ideén	
23.	Ilyés Ferencz	Felszentelt prédikátor a marosludasi körzetből	1939-1943
24.	Rădoi	Felszentelt prédikátor	1943-1945
25.	Radu Zenoviu	Delegált, a háború idején	
26.	Sajtos József	Bibliai munkás, majd felszentelt prédikátor a marosludasi körzetből	1945-1955
27.	Smarandache Ilie	Bibliamunkás	1947-1954
28.	László István	Felszentelt prédikátor a marosludasi körzetben	1954-1956
29.	Szász Albert	Az első Nagysármáson lakó körzeti felszentelt prédikátor	1956-1964
30.	Stan Teodor	Biblamunkás	1958-1961
31.	Soó Károly	Felszentelt területi prédikátor	1964-1974
32.	Ősz Árpád	Felszentelt területi prédikátor	1974-1981
33.	Borbáth Zoltán	Felszentelt területi prédikátor, Szamosújvárról járt	1981-1983
34.	Blénessy Béla	Felszentelt területi prédikátor	1984-1988
35.	Chețan Emil	Felszentelt prédikátor csak sármáson korzetében nem	1988-1989
36.	Ifj. Gyéresi Ernő	Bibliamunkás	1988-1989
37.	Blénessy Béla	Felszentelt területi prédikátor	1989-1994
38.	Topor Gyula	Biblamunkás	1994-1998
39.	Tamási Károly	Biblamunkás	1998-2004
40.	Konferencia irányította		2004-2005
41.	Szabó László	Felszentelt területi prédikátor	2005-

**Az 1992 márciusában tartott népszámlálás eredményei Sármás
községben¹⁹⁹**

	Nagy- sármás	Kis- sármás	Kis- .sm s. Állom- ás	Báld	Cse- telk- e	Mor- ucz	Lár- ga	Titi- ána	Össze- sen	%
Lakások	1242	271	239	397	219	33	29	16	2446	
Férfiak	1835	371	367	569	265	55	38	24	3524	49,66
Nők	1900	338	378	586	264	59	37	20	3572	50,33
Összla- kosság	3735	109	745	1155	529	114	75	44	7096	100%

NEMZETISÉGI MEGOSZLÁS

	Nagysármás	Kissá- rmás	Kis S. Állom- m.	Báld	Csetelk- e	Össz.	%
Román	1960/52,47 %	697	612	967	524	4756	69,319
Magyar	1752/46,9%	11	90	98	-	1951	28,34
Cigány	240/6,42%	2	43	89	8	382	5,55
Német	3/0,08%	-	-	1	-	4	0,06

VALLÁSI MEGOSZLÁS

Ortodox	2035/51,49 %	596	633	951	481	4673	67,99
Romai Katolikus	26/0,65%	-	7	8	-	41	0,59
Görög katolikus	161/4,07%	100	8	40	24	333	4,84
Reformát- us	1252/31,68 %	8	92	91	-	1443	20,99
Evangéli- kus	10/0,25%	-	-	-	-	10	0,14
Pünkösdi- sta	5/0,12%	-	-	5	21	31	0,45
Adventist- a	429/10,85%	4	4	40	-	477	6,94
Jehova- tanúk	30/0,75%	-	1	19	-	50	0,72
Baptista	-	-	-	-	3	3	0,04
Ev.Keres- ztény	-	-	-	1	-	1	0,01

¹⁹⁹ A sármási polgármesteri hivatal statisztikai ügyosztályának jelentése 1992

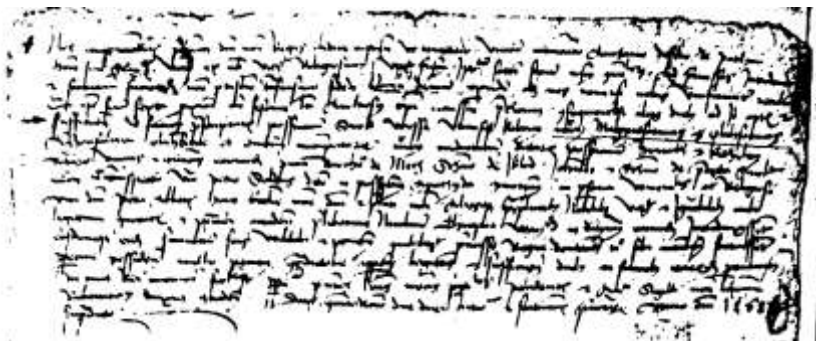
Unitárius	-	1	-	-	-	1	0,01
Vallástal	4/0,1%	-	-	-	-	4	0,06
an							

IROTT DOKUMENTUM MELLÉKLETEK: - ANEXE CU DOCUMENTE SCRISE

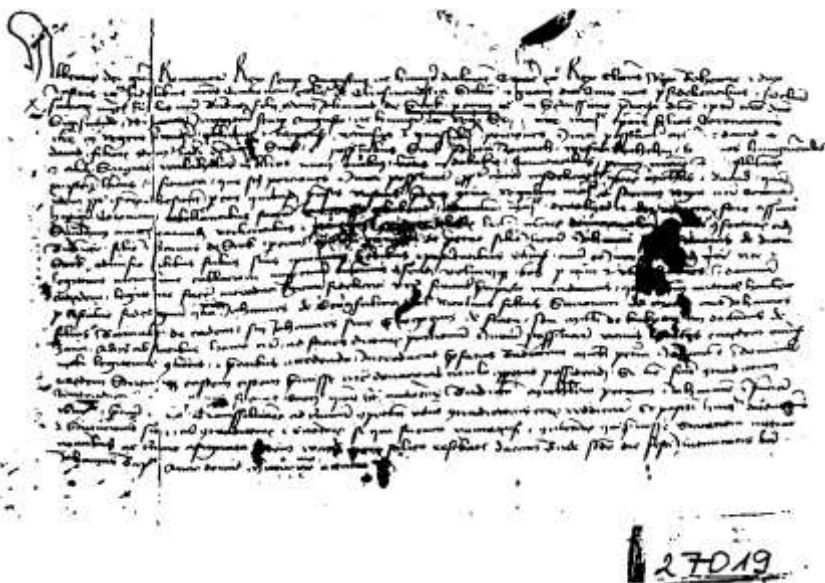
1. melléklet: „MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELMI FÖLDRAJZA A HUNYADIÁK KORÁBAN”, írta: Csáki Dezső, Bp.1913, V.Köt.399 old.

Sármás. (Saramás.) Villa Saramas. (1329: Gyulafeh. kápt. h. llt. lad. 5. n. 636.) Terra nobilium de Suuk Sarmas vocata. (1329: Anjouk okmt. II. 398.) Poss. Sarmas. Ecclesia parochialis in Sarmas. (1348: Zsuki ca. llt. P. 1.) Poss. Sarmas. (1335: gr. Teleki ca. oklt. I. 52., 1507: gr. Teleki ca. oklt. II. 299., 1515: gr. Teleki ca. oklt. II. 338., 341., 343., 344., 345., 347., 349.) Poss. Osarmas. (1402: Zsuki ca. llt. R. S. 2.) Poss. Sarmas hungaricalis, Sarmas walabalis. (1438: Dl. 27019.) Sarmas Michaelis de Swk. (1460: Dl. 25989. 6. b.) Poss. Magyar Sarmas, Olab Sarmas. (1467: Dl. 28408., 1468: Dl. 36393. pag. 54. n. 2., gr. Teleki ca. oklt. II. 90., 1474: Dl. 36403. pag. 100. n. 1., 1479: Dl. 36395. pag. 9. n. 1., 1483: Dl. 36868., 1488: br. Kemény ca. llt. és Tört. Tár. 1907. 101. l., 1491: Dl. 36398. pag. 40. n. 1., gr. Teleki ca. oklt. II. 183., 1496: Dl. 36398. pag. 40. n. 1., gr. Teleki ca. oklt. II. 214., Dl. 26940., gr. Teleki ca. oklt. II. 210., Dl. 36398. pag. 257. n. 1., 1502: gr. Teleki ca. oklt. II. 252., 1505: Dl. 26957., 1518: gr. Teleki ca. oklt. II. 351.) Poss. Zarmas. (1468: Dl. 27046.) Poss. utraque Sarmas. (1483: gr. Teleki ca. oklt. II. 159., 1484: gr. Teleki ca. oklt. II. 162.) Poss. Saarmas. (1477: Dl. 27062.) Magyar Sarmas. (1496: Dl. 36398. pag. 261. n. 1.) Olab Sarmas. (1496: Dl. 26942., gr. Teleki ca. oklt. II. 215.) Poss. Saarmas. (1514: gr. Teleki ca. oklt. II. 320., 321.) Két ily nevű helység volt, t. i. Magyar-Sármás és Oláh-Sármás. Kétségtől előbbinek felel meg az 1402-ben említett Ó-Sármás helység. Ebben állhatott az 1348-ban egyszerűen «Sármás»-on felsorolt parochialis egyház, melyet a Sukiak ekkor mezejtett osztálya alkalmával közösnek hagytak. Ugyanekkor a Ludas felé (versus Ludas) vezető határrészt, a Petrősvölgye nevű völgyet, a Hegyes (Hygis) nevű hegyet, továbbá a Remetevölgye, Monyorós, Vágóterdő, Avas, Gyortyános, Kerekerdő és Vesszőeserdő (Remethewoulga, Munoros, Wagutherdow, Avas, Gyurthyanus, Kerekerdow, Wexzouserdow) nevű erdőket említik határában. A (Farnasi vagy farnasi Veres), Piski, a Suki, suki Darabos, zsolnai vagy szent-miklósi Pongrácz, somkereki Erdélyi, Geszti, Sándorházi vagy sándorházi Porkoláb, Ombozi vagy ombozi Kiszfaludi, Haranglábi családotok s (a farnasi Veresek és a Sukiak után még) a monostjai Csopor Miklósa is volt. — Ma Nagy- és Kisármás, Kolostól kel.

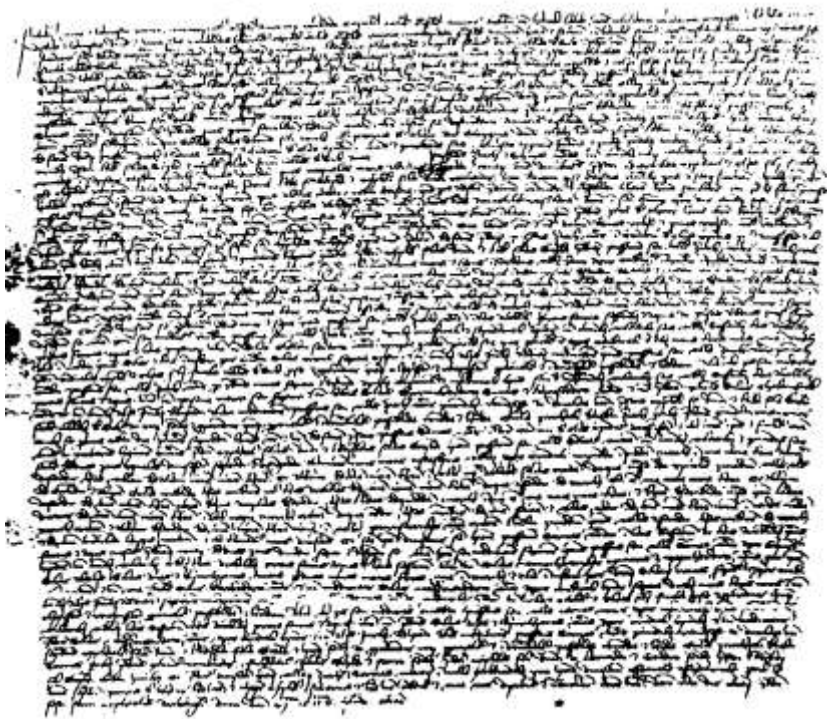
2 melléklet: Magyar Országos Levéltár: M.O.D.L.28408. Szerepel benne „poss. Magyarsarmas” és „Olahsarmas”. A levél kelte: 1467.

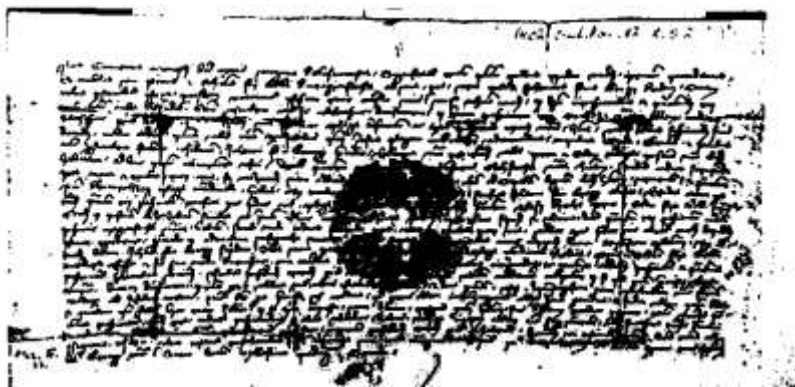
3 melléklet: Magyar Országos Levéltár: DI.27019/1/ A levél kiadója: Albert Király, kelt. 1438 jun.25. Előfordul benne: „Poss.Sarmas hungaricalis, Sarmas walahalis”

4 melléklet: A legrégebbi írásos dokumentum, mely említést tesz Nagy-Sármáson parokiális egyházzról. Latin előfordulás: „Poss. Sarmas.Ecclesia parochialis in Sarmas”. 1348 július 4 és okt.8. A Zsuki cs.11t.P.1.-ben

This image shows a page of a handwritten Latin manuscript. The text is written in a dense, dark Gothic script, filling most of the page. The lines are closely spaced and run horizontally across the page. There are some faint markings and what appears to be a small initial or mark at the beginning of the first line. The overall appearance is that of an old, well-preserved document.

This image shows another page of a handwritten Latin manuscript, similar to the one above. It contains dense, handwritten text in Gothic script. A prominent feature is a large, dark, irregular ink blot or smudge located in the lower-middle portion of the page, which partially obscures the text underneath. The rest of the page is filled with lines of text, though some are less legible due to the blot and the high contrast of the scan.

4-es melléklet leírt részlete

148. október 8/

10

piscina maiori seu superiori et cum tribus silvis Gormakerdew, Gu-
mas et Lupacerdew vocatis et cum predicta particula silve Chalanuser-
dew vocate ac cum omnibus aliis iuribus ad ipsam aliam medietatem po-
sessionis seu ville Zoath vocate pertinentibus remansisset et devolu-
ta esset prefatis Michaeli filio Cosinici et Ludolao filio Stephani
similiter nobilibus de Luk, ne eorum fratribus et pro portione ipso-
rum perpetuam et irrevocabilem possidenda, tenenda et habenda,
ecclesia parochiali de eadem Zoath partibus predictis communiter re-
spondeat. A fentebb ne nevezett felperevsek más aryanazon a napon Sar-
mas / Clus va/ birtokot is kettőosztották és a részeket az alábbi m-
don határolták el egymástól: / parte orientali incipiendo in quodam
berch in una meta terrea antiqua descendit versus villam ad aliam no-
vam metas terrea. Et abhinc ad tertiam metas terrea in villa iuxta
arbores salicis erectam, de qua transiundo rivulum per medium ville
vndit ad ecclesiam et ab ipsa ecclesia tendendo versus occidentem in-
ter terras arabiles ad unam novam metas terrea, de qua ascendit ad
berch, ubi est una nova meta terrea. Et abhinc descendit ad unam me-
tas terrea novam, de qua aspius descendit versus Ludas ad quoddam
berch, in quo est una nova meta terrea et de ipsa descendendo transi-
ipsum Ludas directe ad unam novam metas terrea in latere magno

1.
7
4
Jegyzőkönyv

A Nagysármási Fúvózenekar megalapításáról

A Mindenható megvilágosítással, és az Úr
nevelésének dicsőségére, Az Úr Jézus szent
nevében megalapítottuk a mi fúvó-
zenekarunkat, 1922. XI. 22-én.

A 150 költés a. u. ... István
testvérünk jelöltetésében, és közreműködésében
A Nagysármási bírósáig is letekartársultak
határozatai a Fúvózenekar rendszabályairól
névbe a következők.

(1) A gyülekezet által megvásárolt 10 darab
álló hangmérkőlt a gyülekezet tulaj-
donát képezi. Vétel ár 4600. fill.

A gyülekezet pedig a hangmérkőkkel való
tulajdonjogát átengedi a zenekarnak,
melynek a zenekar minden egyes
tagjának a kor bírósága által fejeztet
hangmérkő saját tulajdonát képezi,
mindaddig amíg a zenekarnak hűséges
tagja marad.

Esetleges szabály elleni kihágás,
zenekarból vagy gyülekezetből való kilépés
által, a nélkül lenni hangmérkőben, és
ennek ellenében befektetett pénzük.

változó jogait, és a visszamaradt
hangszedarábball a kor birtokosa
szabadon rendelkezhet.

(2)

A tulajdonos felelős a birtokában lévő
hangszer karbantartásáért, és esetleg
vizsgáratlanságból eredő hibákat
szálat költségesen köteles javíttatni.

3.

A felelős tagon valamint pottagon kivélt
használatát meg a tagot közt is tilos.
És ez elleni vétségért a kor birtokosa
szigorúan, esetleg a hangszertől való
megfosztásig is büntetheti a tagot.

4.

Minden egyes tagnak szent kötelessége,
tan- és hangszertákon, szintegy előada-
sokon is megjelenni, ahonnan való
elmaradásáért 3 esetben megfeleltetés
szüntatása nélkül hangszertől való
megfosztással büntethető.

5.

Minden egyes tag köteles a kor birtokosa
által mellője beosztott pottagnak alkalmas
nyújtani tanulmányait. Mely idő
alatt a pottag felelős a hangszere

3.

6 A haugserek haszálata zárosán kívül
ami eszdrasváris és hatósági titlalmakba
is utkorik szigoruan tilos.

7 A teuekar tagjai köztli surlodások és
haugserek végett szintugy a haugserek
szereplésé szigoruan tilos,

Aki haugserekével nincs megelégedve,
köteles bejelenteni a teuekar vezetőknek
vagy helyettesüknek, aki a kérdés ügyben
a teuekar bírósággal intorkodik.

8 Telleges miniori utal és látogatások
szintugy teuetési alkalmas előzetes
megbélési tárgyat képerik a harnak
és csak közmegegyezés utjan eszközöltetnek

9 Minden egyes haugsereutülődonor is póttay
kötelese van a fenti felsorolt rend-
szabályoknak szent feleleumvel
engedelmeskedni, ellenesetben az
t- sör pont szabályai alkalmasaknak.

10 A harnak minden egyes tagja a fenti
pontokat felolvasás és utlaguagyasítás
után elfogadta, és arókos vala
alkalmasokodást szajttarúleg vala
alajnsával bronyija.

6 melléklet. A nagysármási Adventista Gyülekezet történetének jegyzőkönyve 1909 től az első érdeklődés évétől 1926-ig az első imaház építéséig

A Nagysármási adventista gyülekezet történeti
munka jegyzőkönyve 1909-től 1926-ig.

1. Dícséjüket az urak: mert jó, mert mindörökké ugyan
az ő igazságosága.

2. Hirdesíték ezt az urtól megváltást,
kiket meg szelőkötött a nyomorúságok kezeiből.

3. Kiket egybegyűjtött a földjől napkeletről
és keletre is a tenger felől, Isolt, 107 1-3

Szíriának a szoltáiroval halálos bűnök
között igazságosága hozánk is eljutott és kiáltó szavunk
ra is szent igazságok fényét amely 1909-ben tehát ezeket
17. evvel kezdte fényét közzéjuttatni is szent igazságos

Közzéjuttatásban a jellemző igazság először
Nagy gyűlés is Gyildi Tános község város központjában nemzeti
jelen, akik közül különösen a Gyildi utcai templom alvonalterület
ge hozta meg az első sikert.

Mint mindenütt úgy itten is az igazság terjedése
már első pillanatában sok akadályokkal találkozott amely
akadályok közepette Végner Adolf utcai templom is Gyildi
Ludwig testvére mint biliszi munkások tartották

a h. in adventisták részéről az első nyilvános gyüle-
kezetet 1900. Feb. hónapban az úri Vitanis, T. trans
tartás hozánk hol négy szenny halgatóközség
halgató halgató Végner Adolfi fejtegetését a Daniel j. a
szóiról amely megkereset munkáit az után a
mindéki testvéreink különösképp pedig a szék testvéreink
váltak fel és mindig az első eredménnyel hogy
az első munkájára is keletre vette fel

a szent keresztig az új fias nevűben
kivágyában a Thunbergi atyánkfia által egy
a 9 tagot megalkult a nagy sajnálattal, h. i.
adventisták csoportja

Mel. lelkes kis csoport átvételre az elő-
szertől a fent említett munkásokkal kezdtek
tavaszi viték ezen dicső munkát egy nagy
nyerés után - az Novemberben 11 alkett vette
fel a szent keresztig Kolosson Szentin a
Drága imlétin Thunbergi atyánkfia által

Iskán kegyelműl a megalapított
munkát tovább folytatják a Kessel Gy. Kelemen
Vácr. Bana és Murkó és Kisó Kelemen
is most jelenben a Kessel atyánkfia

Ezen szép idő alatt, bár szívünket sokszor
fajdatom nyugtató minél szeretettel szíval
az élet nagy hátsóiban sokan elhúzódtak
vissza a hatalom, sőt sokat hívdig is
gődrőlbe sodított bennünk az Urvizitink dicsősége
megjelenését,

De hála legyen az urunk a szegedy urunk
hogy amai napig gyülekezésünknek néma
15 re emelkedet

Hátors megemlékezéssel méltóan hozzá esen hozzá
idő alatt a Vitális Andrá atyánkfia ajándékot
gyülekezésre általános bennünk alig a múlt évben
lét a gyülekezésünk tagjainak napjaink is
a bennünk, hogy szívünknek bizonyult gyülekezési

a szent keresztet az az Jézus nevén léte
bírásgabon a Thüringia atjantfia által egy
a 9 tagot megalkult a Nagy szalmasz. H. u.
adventisták csoportja

Mely lelkes kis csoport áthelyülve az el-
sietettél a fent említett munkásokkal kezdte
tavaly riték ezen dicső munkát egy hogy
még egy... in Novembertől 11. élekt vette
fel a szent keresztet Kolosson Szentin a
Drága imlétin Thüringia atjantfia által
J. K. Kézel, méltó a megalapozott
munkát tavaly folytatja a Keszel Gy. Kelemen
Kaer. Bomer is Murkats is Kisöl Kelemen
is most jelenben a Keszel atjantfia

Ezen szép idővel bár szívünket sokszor
fajdatom nyugtató minél szeretetű szívek
az élet még harsziban sokan elhúzódtak
visszat a hatal szed. seke sokat hűdgy in
gődrükbe szelítet bevánni itt Thüringia dicső
megjelenését,

De hála legyen az urnak a szűz keze urának
hogy amai napig gyülekezésünknek szíma
15 re emelkedet

Hátán megemlékezé melletünk a hozzá sen hossa
idő alatt a Vitális Andras atjantfia ajándékot
gyülekezésre a szíma termet 15 re molt évek
lét a gyülekezésünk hajjainak napjainak is
a termet hogy szíma lisony 15 re gyülekezés

csokra-héjperitve i. r. t. k. magunkat hogy
helyesre tegyük, de a jelen nagy sorsrészétől is
emeljük ki az é. r. t. k. bizottsági ülést
megtartatuk 1924 December havában,
mely időben az imaház építési alapra meg csak
2700 lei alapítványt hoztunk.

De ennek dacára elhatároztuk, min az é. r. t. k.
ülése nagy lesz, mely aláíratok által a jelenüktől
segítségül j. u. t. i. t. k. t. k. megvalósítjuk
Munkánkhoz látunk és az ur megígért
megjert legyen róla dicőitve.

A tervet is igyekező adó a gyűlöletet hirtelen
a követték voltok mint a vezető Gálfi Sándor
és helyesre hoztunk. Miből a sorsrészétől a J. u. t. k.
J. u. t. k. Gálfi Sándor mint bizottsági tagok a J. u. t. k.
J. u. t. k. Karoly Alberton. 1924.

Az építési munkák befejezték 1925 év júniusában
amely ~~munkák befejezték~~ befejezték a Gálfi Sándor
is hoztunk. Miből a sorsrészétől a J. u. t. k.
hozta a nagy sorsrészétől a J. u. t. k.
tagja részt megméri a munkák kiadását
hisz munkában mint pénz áldozatban és épít-
tési anyagok ajándékozásában

Építési költségintézetek nagy összege 250,000
Ehhez vidékért ajándékait a munkák nagy összege
200000 forint a J. u. t. k. munkák

I jainak terhere nekü edet mel' inglöl
a mai naposa gyületeküntibet terheli adósig
csimén 70,000 lei

Dogortunk szorgalmasan gyökere
akadályoztat kütködtünk nekis sejeinkben
az ur volt a mi társnogatunk a miy veje
tervünk megvalosult és ita' hatjuka eshögylöt
készen az ur nagy neve vicissagire
megiert legesen Hlennünk neml mi cist
dicicret vicissag örökön öröké

Amen

Gálfi István
Szijgyó 1126 VII/4
János

Képes melléklet - Anexă cu poze

1. L.R. Conradi pr.

2. Huenergardt J.F. pr.

3. Gáldi János kv. Ev.

4. Kessel Frigyes pr.

Vajdakamarásról 1909 nov

5. 1916 Az első N. Sármasi HNA énekkar – 1916 Primul cor AZS de la Sârmașu M.

6. 1919 Jun 7 Nagy-Sármason ifjúsági gyűlés deszka sátorban – 7 Iun 1919 Convenție de tineret la Sârmașu M. În cort de scândură

7. 1923 Jan.7 Az első fúvószenekar – 7.Ian. 1923 Prima fanfară

8. 1926 Jun 4 az első Imaház szentelés - 4 Iun.1926 Inaugurarea primei biserici

9. 1930 Jun.9 A sármási erdőszélén, jövet a Báldon tartott keresztségről – 9 Iun.1930 lângă pădure
venind de la botezul ținut la Balda

10. 1934 Feb.21 A sármási énekkar – 21 Feb.1934 Corul de la Sărmăș

11. 1935 Aug.15 A reform mozgalom csoportja – 15 Aug.1935 mișcarea de reformă

12. 1935 jun. A Sármási fúvoszenekar Bodonban esküvőn – Iunie 1935 fanfara în Papiu Ilarian

13. 1937 A gyermekszombatiskola csoport - 1937 grupul de copii

14. 1937 az ifjúság, Töltéssy József pred. testvérrel – 1937 Tineretul cu fr. Pastor Töltéssy József

15. 1941 Febr.25 Sármáson a testvérek, az imaház előtt – 25 feb.1941 în fața casei de rugăciune

16. 1946 Jul. Gáldá de Sus-on a fűvös zenekar egy evanghélizációs konferencián – 1946 fanfara la Galda de suds la o evanghelizare

17. 1949 A református Egyház zenekara Szász István HNA karmesterrel – 1949 fanfara bisericii Reformate cu dirijorul AZS Szasz Stefan

18. 1959 Az ifjúság egyrészre Hegyi Gedeonéknál a tanyán – 1939 o parte a tineretului la Hegzi Ghedean pe câmpie

19. 1956 Az énekkar Szász Albert prédikátorral – 1956 *Corul cu pastoral Szasz Adalbert*

20. 1960 a TSZ-ben ingyenmunktñ a HNAdventistak – 1960 *AZŞ-i la Colectiv la munci gratuite*

21. 1956 A fűvös zenekar Szász István zenekarvezetővel – 1956 *fanfara cu dirijorul Szasz Stefan*

22. 1965 A gyermekszombatiskola Toth Domokos tv-el. – 1965 grupa copiilor cu Toth Dominic

23. 1966 Január A fuvós zenekar Szász István és Porkoláb Mihály karmesterekkel – 1966 Ian fanfara cu dirijorii Porcolab Mihaly și Szasz Stefan

24. 1967 Mandolin Zenekar Ilyés János tv-el - 1967 Orchestra de mandolină cu fr. Ilyes Ioan

25. 1968 Az énekkar Soó Károlyal – 1968 *Corul cu pastorul Soó Karoly*

26. 1968 A pengetős zenekar a pionér előadásán Korodi Lajos zenetanárral – 1968 *orchestra de mandoline cu școala în dirijarea prof. Korodi Ludovik*

27. 1971 A serdülők csoportja Porkoláb Mihály, Nagy Béla és Virágos Imre vezetőkkel – 1971 *Grupul juniorilor*

28. 1974 A generál konferenciától Peirson, Pawers és Tacici testvérek látogatása - 1974 vizita conducerii de la conferința Generală

29. 1978 A fúvószenekar Sârbu aradi zenetanárral – 1978 fanfara cu dirijorul Sârbu de la Arad

30. 1974 a fúvószenekar az imaház kertjében – 1974 fanfara în grădina bisericii

31. 1977 Kirándulás a Nagyhagymásban -1977 excursie în Hășmașu Mare

32. A bicikli turák sorozatainak egyikén a serdülők csoportja Sajtos préd. Testvérrel – Turneul de ciclism al juniorilor cu pastorul Sajtos

33. 1988 emléklap – 1988 jubileul fanfarei

34. 1978 okt.22 Segesváron együtt a H.N.Adventista és a Református fúvós zenekarok – 22 oct. 1978 fanfarele Adventistă și Reformată la Sighișoara la cântarea României

35. 1980 Jul. A generál Konferenciától Lanadesz testvér látogatása – Jul. 1980 vizita Conferinței Generale

36. 1980 Husvétii ünnep alkalmából a gyermekszombatiskola – 1980 grupul de copii la programul de paști

37. 1981 A harmadik szinfonikus zenekar Cazan Vasile zetanárral az induló felállításban - 1981 a treia orchestră simfonică, cu dirijorul Vasile Cazan

38. 1984 A fúvószenekar ifjú generációja – 1984 noua generație al fanfarei

39. 1986 jul.13 Temetésen Szenmártonban – 13 iul 1986 Înmormântare la Sănmartin

40. 1986 a serdülők csoportja Virágos Imrével és Soós Janival, Sos Szabolcs és Szép-Nagy Márta karmesterekkel. – *1986 grupul juniorilor*

41. 1988 A sármási fúvószenekar 70 éves jubileuma a vajdakamarási és széki zenekarokkal együtt – *1988 jubileul a 70 ani a fanfarei, cu orchestrele din Vaidacămăraș și Sik*

42. 1990 sept. A sármási és a vajda-kamarási serdülők csoportja – *sept 1990 corul de juniori din Sărmaș si Vaidacămăraș*

43. 1991 apr.1 Franciaországban La Frette Sur Seine-n az énekkar – 1 apr. 1991 corul Madrigal în Franța loc. La Frette Surseine

44. 1993 márc.11 A Mészáros zenekar lakodalomban – 11 mart. 1993 una din generațiile formațiilor de nunți

45. 1993 Aug.14 A szimfonikus zenekar Cazan Vasile zenetanárral – 14 aug.1993 Orchestra sinfonică cu dirijorul Vasile Cazan

46. 1993 a gyermekszombatiskola csoportja – 1993 grupul copiilor

47. 1997 a férfikoros Lukács Béla karmesterrel – 1997 corul bărbățesc cu dirijorul Lukács Béla

48. 1998 A serdülő ifjúság – 1998 grupul juniorilor

49. 1997 HNA Imaház és a lelkészilak – 1997 Casa de rugăciune și parohia AZ

50. 1997 Az Amerikaiak evanghélizációs alkalmai a rşgi imaházban, mialatt az új imaházi építkezések fojtak – 1997 Ocaziile evanghelistice a americanilor în vechea casă de rugăciune în timpul construcţiilor noi clădiri

51. 1997 Az Amerikaiak evanghélizációs alkalmai a rşgi imaházban, mialatt az új imaházi építkezések fojtak – 1997 Ocaziile evanghelistice a americanilor în vechea casă de rugăciune în timpul construcţiilor noi clădiri

52. 1997 Marcius 28 Imaház építés alap öntés amerikaiakkal – 28 Mart.1997 *Construcția bisericii noi*

53. 1997.04.30 Alap öntési munkálatok – 30.04.1997 *lucrări de turnarea temeliei*

54. A lépcső és a garáj építése 2004 - *Faze ale constcției, scările și garajul*

55. A lőpcső és a garáj építése 2004 - Faze ale constcției, scările și garajul

56. A lőpcső és a garáj építése 2004 - Faze ale constcției, scările și garajul

57. 1997 marc.28 Az Amerikai imaházépítésben segítők vezetői – 28 Mart.1997 conducerea grupului din SUA care ajuta la construcții

58. Az első összejövetel az új imaház imatermében egy Amerikai korus koncertje alkalmából - 2004 junous 03 *Prima adunare în noua sală a casei de rugăciune cu ocazia unui concert susținut de un cor American*

59. 2006 aprilis 09 Sáromáson a 2-ik imaház – 09 apr. 2006 a doua Biserica

60. 2006 Apr.08 az új imaház belülről a balkonról nézve – 08 Apr. 2006 *Noua biserică în interior*

61. Az új imaterem 2006 mai - *Interiorul noii biserici*

62. A fúvos zenekar szereplése 2005 - *Serbare a fanfarei*

63. 2006 Maiusaban Az uj imaház előtt a testvérek – *Frații în fața noii case de rugăciune*

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS IRÁSOK DOKUMENTUMOK - Bibliografie

1. Prof. Condurache Aurel „STUDIUL MONOGRAFIC ASUPRA COMUNEI SĂRMAȘU” Județul Mureș 1976 („Monográfiai Tanulmány Sármás Községre Vonatkozólag”) című dolgozatból
2. „HITEL” című kolozsvári folyóiratban közli Makkai László történész „ÉSZAKERDÉLY NEMZETISÉGI VISZONYAINAK KIALAKULÁSA”
3. 1438 (Magyar Országos Levéltár Dl.27019) Poss Sarmas Hungaricalis, Sarmas Walahalis.
4. Magyar Országos Levéltár Dl. 28408, 1467 „Poss. Magyar Sarmas, Olah Sarmas”
5. Statut Cadastru al consiliului local al comunei Sărmașu jud. Mureș din 26.11.1992
6. Ioan Sarlea: „MONOGRAFIA PAROHIEI ORTODOXE – ROMÂNE SĂRMAȘ JUDEȚUL MUREȘ” 1970-80 (Sármás Román-Ortodox Parokiájának Monográfiája. Maros megyéből.)
7. A Kolozsmonostori Konvent jegyzőkönyvei, I-II Ortvyai Tivadar: MAGÁN ERDÉLYI FÖLDEK, A PÁPAI TIZEDFÖLMÉRÉSEK TÜKRÉBEN. 1348 okt.8
8. “Lelkésztájékoztató” Bp. 1992/3.sz. 22. old. 1. bek. Emlékezetből leírta Töltéssy Ilona, Monoki Istvánné „LELKÉSZI MUNKA” – Erdélyi prédikátor hitharcai c. cikk.
9. „A Római Szent Birodalom gróf SZÉKI TELEKI CSALÁD OKLEVÉLTÁRA” Szerkesztette Barabás Samu I. köt.
10. Darányi Ignác megbízásából írta Lovas Sándor: „A LEGUJABB ÁLLAMI TELEPÍTÉSEK MAGYARORSZÁGON” 1898- Budapest c. Könyvében a sármási telepítési terv.
11. Kiss Andrásról, az Erdélyi Múzeum egyesület főtítkáráról Kolozsvárról történelmi dokumentumok fordításai „A MEZŐSÉG NEMZETI NÉPESSÉGÉNEK MEGOSZLÁSÁRÓL”.
12. Ellen G. White: „A nagy Küzdelem”
13. Matatias Carp „DIN CRIMELE FASCISTE SĂRMAȘ UNA DIN CELE MAI ORIBILE CRIME FASCISTE” cu o prefață de B.Brănișteanu București 1945 Socec&Co.S.A.R.
14. Dr. Szigeti Jenő: „FEJEZETEK A HETED NAPI ADVENTISTA EGYHÁZ MAGYARORSZÁGI TÖRTÉNETÉBŐL” 1985,
15. Dr. Alexa Popovici: „ISTORIA BAPTISTILOR DIN ROMÂNIA” (A romániai Baptisták Története)
16. Evangéliumi Munkás 1910, II sz. Május hó 9-10 o. Ifj. Bálint Ferenc „MAROS-TORDA ÉS KISKÜKÜLLŐ MEGYÉBŐL”
17. A sármási polgármesteri hivatal statisztikai ügyosztályának jelentése 1992
18. Id. Gálfi Márton gyülekezeti jegyző írott visszaemlékezései 1926.06.04.
19. Id. Tőkés János lejegyzett visszaemlékezései.
20. Id. Zsigmond Miklós leírása „Kezdet” címen 1981.04.10

21. „REFORM MOZGALOM?” Háló Sándor 1992 Bp-i Teológiai szakdolgozat
22. Ifj. Hegyi Gedeon 1992 okt. 23-án lejegyzett visszaemlékezései alapján
23. „Evangéliumi Munkás” Bp. 1918. 3 sz.
24. Id. Szász István feljegyzései Ifj. Szász István birtokából 1993.02.15-én adta át nekem
25. „Lelkészi-tájékoztató” Bp. 1992/3 sz. 22. old., 1. bek. Emlékezetből leírta Töltéssy Ilona, Monoki Istvánné „LELKÉSZI MUNKA” – Erdélyi prédikátor hitharcai - című cikkében
26. A gyülekezeti jegyzőkönyv szerint 1919-1928. feljegyzései alapján (id. Zsigmond Béla birtokában van)
27. Gyülekezeti névsor 1925-26-i bejegyzései alapján (özv. Gálfi Erzsébet birtokában.)
28. Vajdakamarási Gyülekezeti Aranykönyv
29. Az Észak-Erdélyi Konferencia archívumából gyülekezeti statisztikai kimutatás
30. Szentágotai Árpád prédikátor tv. írott gyűjteménye erdélyi gyülekezetek keletkezési történelméről, Dr. Szentágotai Lóránt birtokából
31. Cziráki Jolán nagysármási matematika-fizika tanárnő feljegyzései 1991 decemberéből
32. Id. Kiss János prédikátor testvér gyermekkori lejegyzett visszaemlékezései, Nagybánya, 1965. 04.23-1966.11.11.
33. Ifj. Hegyi Gedeon (szül. 1936) írásos beszámoló „A REFORM ADVENTISTÁK TÖRTÉNETE SÁRMÁSON” 1992.10.13. és „RÉSZLETEK A SÁRMÁSI H.N.A. TÖRTÉNETÉBŐL” 1993.06.05.
34. Bartha Balázs prédikátor tv. munkássági beszámoló levele.

EGYÉB FORRÁSANYAGOK, SZEMÉLYES RIPIORT BESZÉLGETÉSEKBŐL - Interviuri

1. Aluaş (Toth) Rozália 1993.01.27,1993.08.28;
2. Arancutean (Gáldi)Erzsébeth 1993.03.12, 1993.04.11;
3. Bálint Ferenczel Székről riport N.B. gyűjteményéből;
4. Balogh János 1993.06.05 Ósből;
5. Boia Ionatan 1993.02.13. Novalyban
6. Borbáth Zoltán 1993.04.03 Budapesten;
7. Ciurtin Vasile 1993.04.10. Magyarfrátáról
8. Colceriu Dumitru 1993.05.11 Mezőszilvásról;
9. Csongvai Domokos prédikátor 1993.12.29 Marosvásárhelyen;
10. Dobos Béla if. segítségével ki reprodukált számomra egy képgyűjteményt is sikerült készítenem közel 200 képből;
11. Felházi Sándor 1993.06.? Vajdakamarásról;
12. Foris János id. 1992.10.29;
13. Gál Andrei 1993.03.06 Szentmártonból;
14. Gáldi János riport N.B. gyűjteményéből;
15. Györfi József ifj. 1992.11.15, 1993.01.30;
16. Hegyi Anna 1993.03.30;
17. Hegyi Géza id. 1993.04.?. Sármásról;
18. Hegyi Mária 1992.11.15;
19. Herman János id. református lelkész 1993.05.05,1993.05.09.;
20. Horváth Miklós 1993.04.10 Frátáról;
21. Ilyés Ferencz 1993.06.08 Marosvásárhelyen;
22. Ilyés János id. 1992.08.30, 1993.03.09, 1993.06.19, 1993.03.04;
23. Ilyés Sándor id. 1993.01.30;
24. Jánosi Miklos 1993.04.10. Frátáról;
25. Kelemen Istvánné 1993.06.01. Nagyváradon;
26. Kiss Dániel id. 1993.06.05;
27. Kiss Máriskó 1993.03.27 Kőbölkút;
28. Korodi Lajos 1992.09.04 tanító Sármáson
29. Kovács-Bíró Ferencz ifj. testvér Bogártelkéről, jelenleg Dicsőszentmártonból;
30. Lăpuşan Valer 1993.02.13.Novalyban;
31. Legean Petru 1993.04.10 Gyekéből;
32. Liceul Agricol Sarmas folyosóján kiplakátolt helység történeti fölirat 1993-ban.;
33. Mészáros János 1992.12.23;
34. Mihalte Cornel 1993.05.11. Szilvas
35. Mocean Isac 1993.02.13. Novalyban,
36. Moise Aneta 1993.03.06 Méhes
37. Nagy Béla ifj. 1992.10.31,1993.02.13;
38. Nagy Márta 1993.05.17;
39. Ősz Árpád prédikátor levele munkásságának ideéről beszámolván 1993.05.24;
40. Porkoláb Csaba 1993.01.02,
41. Porkoláb Ilona 1993.05.00;

42. Porkoláb Lajos 1993.01.13;
43. Porkoláb Mihály 1993.01.02,
44. Portik B. Ferencz ifj. 1992.12.30,
45. Sász Dénesné 1993.02.17;
46. Sekesdi Béla 1992.11.05;
47. Szabó ? Berkenyesről 1993.04.10.;
48. Szász Albert prédikátor 1992.09.29;
49. Szász Dénesné id. 1992.02.17;
50. Szász Ferencz 1993.05.21 Bodonból;
51. Szász István id. feljegyzései
52. Szász István id. 1982.12.28 - Nagy Béla gyűjteményéből;
53. Szász István ifj. 1993.02.15 Szentannán;
54. Szász Jóska 1993.01.17;
55. Székely Károly tanár Pünkösdi Keresztény vallású 1992.12.07.
56. Szentágotai Árpád prédikátor 1993.01.?.;
57. Szép Dávid 1993.05.20;
58. Takács Iosif 1993.04.10 Gyekéből;
59. Tornea Grigore 1993.08.28
60. Tőkés Béla ifj. 1993.01.06, 1993.06.20.;
61. Tőkés Béla ifjúságvezető ifjúsági napló jegyzetei 1975-ből.;
62. Tőkés János ifj. 1993.02.14, 1993.03.07;
63. Tőkés Sándor 1993.05.21 Ludas telepről;
64. Trucza Erzsébet 1993.03.07 Bodonról;
65. Újlaki Zsuzsanna 1993.03.27 Kőbölkút;
66. Ursuț Melinte 1993.06.29 Báldról;
67. Varó Anikó özv. riport N.B. gyűjteményéből;
68. Virágos Imre id. 1992.11.29;
69. Virágos Imre ifj. 1993.06.22;
70. Virágos István 1993.01.02 - Sármáson; 1993.05.01 Ausztria-Bádenben;
71. Vitáris Jolán 1993.02.04, 1993.02.17;
72. Zsigmond Béla id. 1993.05.08, Sármásról, 1993.06.05. Buzáról;
73. Zsigmond Béla ifj. 1993.05.09;
74. Zsigmond Dávid 1993.02.14, 1993.06.19;
75. Zsigmond Ferencz 1993.05.08;
76. Zsigmond Miklós 1993.03.07, 1993.02.17, 1981.04.10-i levél;

"Credința Adventă în SĂRMAȘU"

Istoria Misionară a Bisericii Creștine Adventiste de Ziua a 7-a, a Comunității Sărmașu - Mare între anii 1906~1909-2006

2006

Hegyi Árpád-Gedeon

Recomandare

Cartea de față a fost redactată cu ocazia jubileelor suprapuse din cadrul Bisericii Creștine Adventiste de Ziua a 7-a din localitatea Sărmașu:

- a) Aniversarea a aproape 100 de ani de la prima apariție pe meleagurile Sărmașului a evangheliștilor adventiști, în jurul anilor 1906-1909.*
- b) Aniversarea a 90 de ani de la organizarea primului cor al bisericii.*
- c) Aniversarea a 80 de ani de la inaugurarea primei biserici de la Sărmaș.*
- d) Aniversarea a 60 ani de la reorganizarea cântatului în comun prin acompaniament cu instrumente de claviatură, schimbându-se practica conducătorului de muzică.*
- e) Inaugurarea noii case de rugăciune, planificată pentru toamna anului 2006.*

Autorul

GÂNDURI CU PRIVIRE LA ISTORIA MISIONARĂ A BISERICII ADVENTISTE DIN SĂRMAȘU – MARE

Historia est magistra vitae – istoria este profesorul vieții. Acest lucru îl știau deja și romanii antici, iar adevărul are această proprietate ciudată și anume că și după trecerea timpului rămâne tot adevăr. Oare astăzi ne învață ceva istoria? În ritmul rapid al vieții noastre, când tot mai mulți se gândesc la faptul că trecutul este bun de uitat, pentru că și așa găsim foarte multe lucruri negative, întrebarea rămâne tot mai stringentă. Omul zilelor noastre crede că trecutul este în spatele nostru. Greșește. Trecutul este sub picioarele noastre, iar noi stăm pe această temelie. Dacă trecutul nu ar fi nici noi nu am fi. De aceea, trecutul nu trebuie șters, ci trebuie să fie un izvor de învățătură pentru noi. Dar în ce fel?

Deseori ne gândim la faptul că viitorul este în fața noastră iar trecutul în spatele nostru. Omul vremurilor biblice nu gândea astfel. El stătea invers pe terenul timpului. Nu visa la viitor, ci pe baza învățăturilor din trecut, dorea să decidă corect în prezent. Numai astfel poate deveni din nou istoria învățătorul vieții. Aceasta nu înseamnă că visăm la curcubeul înfrumusețător al trecutului, ci înseamnă că trecutul are o funcție de autocritică, care ne face cu adevărat oameni. De acesta aparține nu doar binele, ci și experiențele rele, nu doar rezultatele date de Dumnezeu ci chiar și eșecurile avute, și greutățile care mai așteaptă să fie biruite. Pentru că și înaintașii noștri erau oameni păcătoși, cu greșeli. Dar nu ei au biruit, ci asupra lor a învins Cuvântul lui Dumnezeu, care este asemenea unei săbii cu două tăișuri.

Istoria unei comunități are în cadrul biserici funcția de auto-critică a trupului lui Hristos. Dacă dorește să devină cu adevărat de folos, atunci istoria nu trebuie să fie un imn despre trecut, ci un studiu al Harului și a judecării dumnezeiești la bine și la rău. Adevărata istorie nu se scrie pe hârtie, ci se recompune din nou și din nou în noi. Speranța mea este ca și această carte să pornească în comunitatea Sărmașu-Mare un curs de studiu sănătos. Trecutul nu trebuie criticat, nici lăudat, ci trebuie să ne oprim în fața lui Dumnezeu cu mulțumire. Această biserică și fiecare membru al acesteia poate să-I mulțumească pentru existența sa. El ne-a acceptat pe noi și a acționat în viețile noastre. Și noi va trebui să învățăm atât din istoria noastră, cât și de la Marele nostru Învățător, să ne acceptăm în așa fel ca rezultatele bune comune să se întărească și să fie evidențiat răul pe care este necesar să-l combatem.

Creștinul de astăzi sau crede că lumea a început cu el, sau este foarte nemulțumit de prezentul neplăcut. Ambele extreme au o greșeală comună. Nu văd până la Dumnezeu, care este în adâncul tuturor lucrurilor noastre. Permite și greșelile noastre, chiar dacă nu le vrea, pentru că știe că avem nevoie de ele, pentru a învăța că numai prin El putem fi biruitori. În viața omului credincios poate fi și bine și rău dar la voia întâmplării nu se întâmplă nimic. De aceea, un bun istoric caută întotdeauna motivul. Motivele trec dincolo de posibilitățile noastre pământești, de aceea ne încurajează și ne stimulează la o lucrare exactă și amănunțită. Dumnezeu ne-a pus ispravnici ai Săi, și Lui Îi suntem datornici.

Doar atunci Biserica este trupul lui Hristos dacă trăiește în comunitatea locală. Nu sistemul ierarhic al organizației bisericești face biserica să devină biserică, ci comunitatea de credincioși vii și activi, între care se naște iubirea lui Hristos. Organizația bisericii este doar o haină pe corp. Acesta se uzează, are nevoie de reînnoiri, pentru că doar astfel poate să-și îndeplinească menirea. Astfel, și comunitatea din Sărmașu-Mare este parte a acestui corp. Se poate vindeca și se poate îmbolnăvi. Nu este pentru sine și nici pentru membrii săi, ci pentru slujire. Noi, creștinii de pe acest pământ, suntem oamenii care trăim pentru ceilalți. Existența noastră este prelungire de Dumnezeu pentru a le sluji altora. Scrisoarea profetului Ieremia trimisă către Babilonieni ne este adresată și nouă: „Urmăriți binele cetății.” (Ieremia 29:7) Comunitatea și-a ajuns scopul dacă orașul unde trăiți va simți rostul credinței voastre. Trebuie să fiți oameni mai buni, mai devotați lui Hristos, pentru că biserica voastră de aceea a fost ocrotită de Dumnezeu 80 de ani, iar credința adventă aproape 100 de ani, pentru că aveți de lucru pentru oamenii din orașul vostru.

Și istoria voastră este un învățător al vieții. Să vă învețe statornicie credința, speranța și dragostea pionierilor voștri. Creșteți în dragoste, și întăriți-vă în chemarea voastră. Nu încercați să le copiați pe cele vechi, ci păstrați învățăturile trecutului; astfel, plecați zilnic din nou, pentru ca Dumnezeu să vă poată folosi în via sa. Fiți tari în credință, deschiși în dragostea frățească, și statornici în speranța revenirii. Doar atunci trebuie să ne temem de viitor, dacă uităm de acel drum pe care ne-a călăuzit Dumnezeu. Istoria ne învață să nu fim elevi slabi, pentru ca acea zi când Domnul nostru va reveni să nu ne găsească nepregătiți.

Dr. Szigeti Jenő
Profesor universitar

INTRODUCERE

Stimate cititor, cartea de față este lucrarea mea de licență pregătită la Seminarul Teologic Adventist de Ziua a 7-a din Budapesta, susținută în anul 1993. Tema acesteia a fost dintotdeauna un mare interes pentru mine, și din fragedă tinerețe ascultam cu mare atenție povestirile celor mai în vârstă despre vremurile trecute.

A fost destul de complicat să se traseze linia istoriei Comunității Adventiste din Sărmașu-Mare, pentru că resursele scrise – procese verbale – sunt foarte puține rămase. Colecția și lucrarea de față am reușit s-o finalizez în urma unei lucrări de cercetare de mai bine de un an. În principal, am mers pe linia lucrării de vestire a Evangheliei Veșnice, și roadele lucrării misionare, fiind un istoric al lucrării în câmpia Sărmașului. Am o colecție de cca. 200 poze, din care câteva le-am selectat și pentru această carte.

Pe parcursul istoriei, Dumnezeu întotdeauna a călăuzit pe poporul Său, purtându-i de grijă, iar acest lucru a fost de experimentat și în Comunitatea din Sărmașu-Mare. Acum, după ce am reușit să cunosc mai multe biserici din țară, îndrăznesc să spun că spiritul misionar al comunității și acel sentiment al trimiterii și al chemării în lucrare care s-a manifestat pe parcursul istoriei Bisericii locale. Sărmașu, este un fenomen aparte. Vă doresc, iubiți cititori, ca experiențele negative, care au fost obstacole ale bisericii, să fie spre învățătura noastră, iar experiențele pozitive, pline de binecuvântări și fericire, care sunt alese în prezentarea de față, să ne fie spre creștere și întărire în speranța așteptării celei de-a doua veniri a Domnului nostru Isus Hristos.

Partea I.

PRIMELE DATE DESPRE SĂRMAȘU – MARE

În comună au trăit de-a lungul secolelor mai multe naționalități, dar majoritatea au fost români și maghiari.

Într-un document care datează încă din 1438, există în paralel denumirea de “*Sarmas-Hungaricalis*” și “*Sarmas-Walahalis*”²⁰⁰. Și aceasta demonstrează existența ambelor naționalități.

Primele documente care atestă existența așezării sunt încă din 10 aprilie 1329, când aceasta apare menționată ca fiind proprietatea împăratului Robert Carol. Aici apare denumirea de “*Terra navilium de Suuc Sarmas vocata*”.

Înainte de 1859 a fost o perioadă când Sărmașul a fost un centru important, deoarece în cadrul județului Cluj de atunci a îndeplinit și funcția de „Plasă” cuprinzând nu mai puțin de 11 comune.²⁰¹

Perioada colonizării localității Sărmașu Mare

În Sărmaș trăiau cele două naționalități, română și maghiară. În acest răstimp, maghiarimea, încet dar sigur, a devenit minoritate, stabilindu-se doar câteva familii în localitate, iar mortalitatea a fost mai pronunțată decât natalitatea. Românii, neavând drepturi, erau preferații nobilimii maghiare în defavoarea iobagilor unguri cărora le trebuiau asigurate mai multe drepturi. Astfel, mai multe familii de români au găsit un adăpost pentru familiile lor pe aceste moșii. Ei au fost o forță de muncă ieftină. În felul acesta, la mijlocul secolului XIX, românii au devenit majoritari. Acești oameni se mulțumeau și cu puțin pentru traiul lor. În „Monografia Bisericii Ortodoxe Române din Sărmașu”, scrisă de preotul Ioan Sarlea, citim: „Acești oameni, în ciuda faptului că produceau grâu – lucrând pământul în arendă – aveau ca hrană principală mămăliga. Doar de sărbători mâncau pâine.” Ei trăiau în case mici de pământ, ce erau săpate în pământ.

Între timp, moșia familiei Suuc a trecut în mâinile unui grof, Teleky, și a familiei lui. În acest timp, un alt moșier cu numele de Bethlen András a propus parlamentului de la Budapesta ca din tezaurul pentru colonizări să se plătească moșierului Teleky Sándor acest teritoriu al Sărmașului și să fie aduși coloniști din alte locuri ale Ungariei și Transilvaniei, cu gândul ca această localitate să fie un centru agricol important în inima Câmpiei Transilvaniei. În 1894 s-a aprobat în Parlament acest proiect de colonizare, care cuprindea pe lângă Sărmașu încă 16 localități.

În ciuda faptului că grof Teleki Sándor era de religie romano-catolică, a vândut teritoriu cu mențiunea că numai creștini reformați să fie coloniști pe fosta

²⁰⁰ A se vedea: Csánki Deszö MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELM FÖLDRAJZA A HUNYADIÁK KORÁBAN (Geografia Istorică a Ungariei în timpul Corvinilor)-vol5 pag.399 – Budapesta,1913

²⁰¹ Prof. Condurache Aurel, „STUDIUL MONOGRAFIC ASUPRA COMUNEI SĂRMAȘU” Județul Mureș, lucrare din 1976 la pg. 29.

sa moșie²⁰². Mai mult decât atât, s-a hotărât că toți coloniștii să fie din aceeași zonă geografică, pentru ca portul lor național, dialectul și obiceiurile lor să nu fie prea diferite. Dar această idee s-a dovedit inefficientă nu peste mult timp după colonizare. Așadar, în 1894-1895 au sosit 127 de familii din județul Veszprem, Ungaria, ei fiind primii coloniști.

Pentru a putea da un cadru cultural și religios adecvat, s-a început construcția bisericii evanghelico-reformate, conform stilului așezării de unde au venit. Iată de ce acest stil de construcție nu mai există în Transilvania. La 19 noiembrie 1903 a fost inaugurată noua biserică reformată din Sărmașu, care și astăzi este funcțională.

Coloniștii veniți au primit 20 de iugăre de pământ, al cărui preț trebuia rambursat în 30 de ani, în rate semestriale. Deși contractul de coloniști le interzicea acesta, coloniștii au început să dea în arendă pământurile către vechii iobagi români, care până atunci lucrau moșiile nobilimii, ale cărora erau pământurile pe care le-au primit noii coloniști. Noua societate a început să se formeze încet, dar în anul 1896 o grindină puternică a distrus recolta. Oamenii s-au speriat, și de frica neputinței de rambursare a creditelor au plecat. Din cele 127 de familii venite în anii 1894-1895, doar 46 au mai rămas la Sărmașu²⁰³.

După această plecare masivă, a fost organizată o altă colonizare din zone mai apropiate, tot cu condiția să fie reformați. Între anii 1898-1901, un număr de 106 familii au fost colonizate, marea majoritate din județul Mureș-Turda.

Încet, încet, viața economică a demarat. Acest început a fost favorizat și de stația de cale ferată, înființată în 1898, iar mai apoi prin organizarea pieței săptămânale și prin organizarea poliției locale.

Pe acest fundal social protestant, nou, încă neomogenizat, a apărut și a început să se dezvolte adventismul în localitatea Sărmașu între localnicii coloniști.

Contextul cultural și religios în care s-a dezvoltat adventismul din Sărmașu-Mare

Din cele menționate anterior se poate observa că localitatea Sărmașu nu avea tradiții culturale înrădăcinate, așa cum au alte localități. Acest conglomerat din diferite zone adunate aici nu a reușit formarea unei tradiții culturale puternice.

Un lucru interesant ar fi descrierea relațiilor dintre cei veniți din ținuturile Ungariei și cei din Transilvania. Aceste grupări diferite din punct de vedere cultural se desconsiderau reciproc. Cu trecerea timpului, această așezare, s-a format și din punct de vedere cultural. Așadar, acest fundal cultural a fost propice pentru dezvoltarea adventismului, fiindcă comuna nu avea tradiții culturale puternic înrădăcinate.

²⁰² Darányi Ignác megbízásából írta Lovas Sándor: „A LEGÚJABB ÁLLAMI TELEPÍTÉSEK MAGYARORSZÁGON” (Cele mai noi colinizări de stat din Ungaria), 1898, Budapesta

²⁰³ idem

După cum am putut observa, până la sfârșitul secolului al XIX-lea, în Sărmașu erau două religii dominante între români: greco-catolici și între maghiari evanghelic-reformați, adică Calvinisti și Luterani. Evanghelicii au fost contopiți cu reformații fiind de aceeași naționalitate și având religii cu liturgică asemănătoare.²⁰⁴ De la începuturi, cei care au primit adevărul advent au fost reformați. Doar cu trecerea timpului s-au alăturat bisericii adventiste din localitate și români, în majoritate dintre cei nou-veniți în localitate.

În concluzie, adventismul a găsit un loc potrivit în privința dezvoltării lui rapide, în raport cu alte localități, unde credința adventă a ajuns cu mulți ani mai devreme.

²⁰⁴ Spusele preotului reformat Hermán János

Partea a II-a

ÎNCEPUTURILE MIȘCĂRII ADVENTE ÎN ARDEAL.

Începuturile adventismului în localitățile Viștea, Sic și Vaida –Cămăraș

În timpul cât Sărmașul se dezvolta din punct de vedere numeric, concomitent Duhul Sfânt a lucrat într-un chip minunat atât în localitate cât și în întreaga Europă. În 1890 a venit misionarul adventist L.R. Conradi cu întreita solie îngerească în Cluj și în împrejurimile lui. În această primă călătorie a avut dorința să-i viziteze pe sabatarienii transilvăneni care mai rămăseseră în Beziadul Nou. Călătoria nu a rămas fără succes: în data de 10 mai 1890 l-a întâlnit pe ultimul păzitor al Sabatului, Szallos József, din Beziadul Nou.²⁰⁵ Mai târziu, Szallos a fost vizitat și de J.F. Huenergardt, purtând cu el un dialog de câteva ore.²⁰⁶

În 1892 pastorul Conradi s-a întâlnit cu Rotmaier Joan, prin profesorul universitar Kocács, de-la seminarului reformat, unde l-a dus pe cel din urma să-i traducă din germană. Mai târziu, familia Rottmaier a cunoscut credința adventă și au devenit întemeietorii bisericii adventiste din Cluj, părăsind credința baptistă, dar lucrând mai departe la Societatea Biblică Britanică.²⁰⁷

În 21 august 1898 a sosit în Ungaria și Transilvania pastorul J.F. Huenergardt, trimis ca evanghelist de către Conferința Generală. El l-a căutat la Cluj pe Rottmaier Johann – care era deja membru al bisericii din 1895 – și a început însușirea cunoașterii limbii maghiare. Într-un an și jumate a învățat-o atât de bine, încât a reușit să țină prima sa predică în această limbă.²⁰⁸ În acest fel J.F. Huenergardt și-a început activitatea plină de roade în Transilvania.

În 1901 a călătorit cu Evanghelia veșnică și la Sic, unde în 1903 au apărut și primele șase roade care au primit botezul biblic, urmat apoi de localitatea Viștea, unde era deja un membru pe numele de Kovács. Concomitent, este de remarcat un alt început al mișcării advente, de care se leagă oarecum dezvoltarea adventismului în Sărmașu.

În anul 1906 sosește la Vaida Cămăraș un colportor din Viștea, cu numele de Nagy György, lucrarea căruia a fost continuată de un tânăr pastor misionar–Kessel Friedrich. În urma activității sale, în 1907 au încheiat legământ cu Domnul primele 7 suflete.²⁰⁹

²⁰⁵ - A se vedea: W. Backer THE SABATARIANS OF HUNGARY. Vol. II pag 466-493 - 1890

²⁰⁶ - A se vedea: Dr. Szigeti Jenő – A H.N.A.E.M. Története (Istoria Bisericii A.Z.S. din Ungaria – pag 41-42)

²⁰⁷ - IDEM pag. 44

²⁰⁸ - A se vedea: Dr. Szigeti Jenő A.H.N.A.E.M. Története (Istoria Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea), pag 45

²⁰⁹ - A se vedea: CARTEA DE AUR A COMUNITĂȚII VAIDA CĂMĂRAȘ – 1979, pastor Moldovan Vilmos

În concluzie, începutul mișcării advente din Sărmașu se leagă de aceste trei comunități: Sic, Viștea și Vaida Cămăraș.

MIȘCAREA ADVENTĂ AJUNGE ÎN LOCALITATEA SĂRMAȘU (1909-1914)

Primii misionari și primele roade

În revista “Evanghéliumi Munkás” (Lucrătorul Evangheliei) din 1910, colportorul Bálint Ferencz menționează câteva lucruri interesante. Printre altele, amintește faptul că în fostul județ Mureș-Turda a întâlnit foarte multe persoane interesate de adevăr. Vorbindu-le din Scripturi, a remarcat în ei prețuirea lor față de Legea lui Dumnezeu, transmisă prin cele 10 porunci. Atât de important considerau decalogul încât, înainte de culcare, puneau copiii să recite acesta. După o scurtă discuție cu ei pe marginea poruncii a patra, aceștia erau dispuși să sărbătorească ziua Domnului. De asemenea, și în Sărmașu, printre cei colonizați, erau astfel de oameni. Aceștia fiind reformați, erau foarte zeloși din punct de vedere religios. Erau numiți de ceilalți “cei cu Biblia”.

Au mai fost adventiști în trecere prin Sărmașu, chiar și colportori, dar nu s-au legat relații. În privința unor relații de continuitate am putea aminti vizita colportorului Nagy György de la Viștea din județul Cluj, împreună cu ajutorul său Bálint Ferencz jun. de la Viștea. În luna noiembrie din 1909, acest colportor, Bálint Ferencz, s-a întors din nou la Sărmașu-Mare, de data asta ca și colportor autorizat, aducând și el un alt coleg care-l ajuta, pe tânărul Gáldi János, care era cu un an mai mic decât el, având 18 ani. Au început cutreierarea așezării, mergând din casă în casă, oferindu-le oamenilor literatură adventă. De data aceasta au legat câteva relații și au găsit un mic grup de interes în cadrul unei întâlniri de petreceri casnice. De aceea, considerăm că instaurarea credinței advente la Sărmașu-Mare a avut loc în anul 1909, dată despre care primii adventiști ne-au lăsat mărturii scrise și verbale²¹⁰.

Atunci, primii adventiști au luat legătura cu cei cărora le plăcea să studieze Biblia. Printre aceștia erau: Vitáris István, Vitáris András, viitoarea soție a lui Gálfi Domokos, Lukács András, Kiss Jozsef, Tökes János și alții. Printre cărțile oferite de acei colportori se aflau și cele intitulate: „Ne apropiem de zilele sfârșitului”, “Hristos și Sabatul”, “Ziua de odihnă a Noului Testament” și unele reviste editate de biserică. Acești oameni se adunau în continuare seară de seară pentru a studia Biblia. Printre ei se afla și Tökes Lajos, primarul localității.

Când a vizitat de prima dată localitatea Sărmașu-Mare, Bálint Ferencz a fost cazat la familia Vitáris, unde a primit găzduire pentru mai mult timp. Seară de seară, se adunau pentru a studia Biblia 10-15 persoane. Ei au fost de acord cu principiile Scripturii, dar în privința Spiritului Profetic aveau rețineri. Încet dar sigur, Duhul Sfânt i-a condus într-un mod uimitor pe acești oameni în cunoașterea

²¹⁰ Notițele fr. Gálfi Márton despre începuturile mișcării Advente în Sărmaș, notat în 04.06.1926. Vezi în anexe (sunt în lb. maghiară)

adevărului.²¹¹ De la Sărmaș au continuat drumul spre Tușin, unde nu au primit găzduire decât într-o cocină. Apa din curte a înghețat seara, așa de frig era, „dar dacă Isus s-a mulțumit cu o iesle, și noi trebuie să acceptăm aceste condiții”, ziceau ei.²¹² Despre colaborarea celor doi tineri, Nagy György și jun.Bálint Ferencz, găsim documente scrise și în revista „Lucrătorul Evangheliei” din lb. maghiară, unde scrie că: „De pe meleagurile din jurul Brașovului, unde au activat de ultima dată cu mare succes în distribuirea literaturii, s-au mutat spre Târgu-Mureș și împrejurimi, unde pe moment activează cu multă binecuvântare”²¹³ Revista apărută în februarie dă raport despre lunile premergătoare, decembrie sau chiar noiembrie. În această perioadă au ajuns și pe la Sărmașu-Mare.

La Sărmașu-Mare în continuare se întâlneau în serile de iarnă consătenii pe la case, unde mai citeau și din cărți religioase. Dintre cele citite, cartea intitulată „A doua venire glorioasă a lui Hristos” a avut cel mai mare efect asupra lor. Au devenit atenți mai ales la învățăturile Bibliei referitoare la ultimele zile, în contextul cărora, când venirea lui Hristos se apropie, „*Evanghelia aceasta a împărăției va fi propovăduită în toată lumea, ca să slujească de mărturie tuturor neamurilor. Atunci va veni sfârșitul.*”²¹⁴ Și au ajuns la un numitor comun în ideea că atunci vor veni propovăduitori care vor vesti venirea lui Hristos. Dar aceștia încă nu trecuseră pe la ei. Au luat aminte și la adevărul despre Sabat, ziua a 7-a ca zi de odihnă, și au început să serbeze în modul lor, cum obișnuiau și duminica. Inimile lor fuseseră pregătite pentru adevăr, fără să ia însă vreo decizie, deoarece ei așteptau vestiitorii Evangheliei ca semn pentru apropiata revenire a lui Isus Hristos.

Lucrarea aduce roade la Sărmașu-Mare - 1909

Văzând interesul deosebit al oamenilor față de adevăr, colportorii l-au îndrumat spre Sărmașu-Mare pe pastoral călător Wagner Adolf. Acesta a venit însoțit de colportorul Bálint Ferencz și de sora Fülöp Judith, care era traducătoarea dânsului din germană în maghiară. Ei au fost găzduiți de Vitáris István, care a arătat un mare interes față de adevăr. El serba deja și Sabatul.

În decembrie 1909, într-o seară de iarnă, într-o zi de joi, 20 de suflete ascultau cuvintele Scripturii ridicând o serie de întrebări, ca de exemplu: Ce înseamnă nr. 666? După ce pastorul Wagner s-a convins că toți ascultătorii sunt de religie reformată, a început explicația cu chipul din Daniel cap. 2. Și a continuat cu Daniel cap. 7. Apoi a vorbit despre revenirea lui Isus Hristos, despre Lege și Sabat. Acești oameni, auzind explicarea Scripturii și văzând mult-așteptații soli trimiși de Dumnezeu, au fost foarte entuziasmați. Cu această ocazie au fost prezentați familia Vitáris Lajos, Kiss Jozsef, Nagy Lajos, Gálfi Mihály, Molnár Ferencz, Szász Sándorné, Gálfi Anna, Tőkés și alții. Întrunirile au continuat vineri seara și sâmbăta, iar numărul ascultătorilor s-a înmulțit.

²¹¹ Jun.Nagy Béla, din amintirile lui Galdi János.

²¹² idem

²¹³ (Lucrătorul Evangheliei) Evanghéliumi munkás, Bp. 10. febr. 1910, I nr, pg.4-5.

²¹⁴ Matei 24:14

Autoritățile erau atente la tot feluri de întruniri, și sâmbăta au intrat peste ei. La această adunare a fost prezent și primarul comunei, Tökés Lajos, care stătea chiar lângă ușă. Când l-au observat, i-au făcut semn să plece. Fratele Wagner și sora Fülöp au fost escortați la Cluj, unde după legitimare au fost lăsați liberi, deoarece dețineau legitimații de misionar. Cei din Sărmașu au fost pedepsiți cu o zi de lucru la prefect. Fiind perioada dinaintea Crăciunului, au fost siliți să prelucreze carnea de porc, cu intenția de a-i umili. Au început și alte umiliri. Toți cei care au participat la aceste adunări au fost batjocoriți de locuitorii comunei, dar ei se încredeau puternic în făgăduința ocrotitoare a Domnului: *“...Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului.”* (Matei 28:20)

Se presupune că în primăvara anului 1905, s-a botezat Mártonosi Péter. În jurul anului 1907, după ce a avut loc botezul acestui frate, el și-a schimbat domiciliul de la Cătina la Sărmașu, unde a lucrat ca pantofar, fără să se știe despre el că este adventist, până când s-a organizat prima comunitate. Acest bărbat a fost un membru foarte sincer, uneori naiv de sincer.²¹⁵

Pastorul Wagner a mai făcut câteva vizite în Sărmașu. În urma acestor vizite, mai mulți ascultători au început să sărbătorească Sabatul, n-au mai consumat carne de porc și se adunau regulat pentru studierea Bibliei.

În revista “Evangéliumi munkás”, numărul din mai 1910, se relatează despre evanghelizarea din iarnă, menționându-se că: “Frații din împrejurimile Clujului, sub conducerea fratelui Wagner au folosit pe deplin zilele și săptămânile iernii, și se preconizează o bogată rodire cu ocazia sărbătorii Rusaliilor.”²¹⁶ **La 10 iunie 1910 s-au botezat 9 tineri.** Înaintea botezului, s-au dus la preotul lor reformat ca să primească o adeverință de părăsire a bisericii reformate. Preotul Dobai i-a întrebat de ce vor să facă acest pas. Ei i-au spus că în biserica reformată se vorbește foarte puțin despre revenirea Domnului Isus Hristos, în ciuda faptului că este foarte aproape. Preotul a început să râdă cu poftă zicând: “Puteți voi să tot pândeți pe gaura zăvorului până ce va veni Isus Hristos!” Auzind cuvintele de batjocură ale preotului, și alți oameni s-au hotărât să urmeze credința adventă. În 1910, revista “Lucrătorul Evangheliei” relatează despre acest al doilea botez din satul Sic, când mai mult de 1000 de oameni au fost martori oculari la botezul mai multor persoane din diferite localități (Cluj, Vaida Cămăraș, Suatu și Sărmaș). Spre înălțarea spirituală a celor prezenți a cântat un cor bine organizat din Cluj.²¹⁷ În acea zi călduroasă de vară au fost botezați și primele nouă roade din Sărmașu-Mare, tineri între 16 și 20 de ani, după cum urmează: 1. Vitáris Erzsébet, 2. Vitáris Mariska, 3. Vitáris Ilonka, 4. Lukács Gizella, 5. Lukács Eszter, 6. Kiss József, 7. Kiss Katalin, 8. Tökés János, 9. Slicz Zsófia. Astfel, în aceeași zi a Rusaliilor, Duhul lui Dumnezeu a adus primele roade prețioase și la Sărmașu. Botezul a fost oficiat de pastorul John Friedrich Huenergardt.

²¹⁵ Amintirile lui Tökés János și Sas Istvan

²¹⁶ - A se vedea: Revista EVANGÉLIUMI MUNKÁS, pag 9-10 din mai 1910-
Budapesta

²¹⁷ - A se vedea: Revista EVANGÉLIUMI MUNKÁS, pag 19-20 din aug 1910-
Budapesta

Unii din cei în vârstă, chiar dacă erau la rândul lor conștienți de adevăr, ezitau încă să se boteze din cauza art. 13 al documentului colonizării, care menționa: “Trezoreria statului își rezervă dreptul de a lua de la colonizați tot ce au primit de la stat, în cazul în care cineva produce neînțelegeri între cei colonizați, sau printr-un comportament deranjant și jenant produce pagubă în rândul colonizaților”. De aceea au așteptat ca prima dată să fie botezați tinerii, iar pe urmă, dacă nu vor fi probleme, îi vor urma și ei. Spre bucuria lor nu s-a întâmplat nimic deosebit și, în același an, la 16 noiembrie 1910, la un botez care s-a desfășurat la Cojocna, s-au botezat și următorii 13 membri: Vitáris István (sr.) cu soția, Vitáris István cu soția, Vitáris András, Lukács András și soția, sora Gálfi Domokos, Gálfi Anna, Molnár Ferencz și soția, Szász Sándor și Soós Ferencz.

În urma acestui botez, s-a înființat Comunitatea Sărmașu la **16 noiembrie 1910, cu 17 membrii**.²¹⁸ Prima adunare a fost la Vitáris András, dar prin rotație s-au adunat și la alți membri, neavând un loc stabil pentru adunare. Primul prezbiter a fost Kiss József, un tânăr de 21 de ani, iar primul pastor a fost Kessel Friederich, cel care a și organizat comunitatea. Fiind de naționalitate germană, a vorbit destul de greu limba maghiară, însă comunitatea creștea atât spiritual, cât și numeric.

Pastorul Kessel venea cu multă bucurie, dar și cu jertfire de sine de la Cluj sau Moci, iarnă-vară deopotrivă. A povestit unilor săi credincioși că, venind prin pădurea Cămărașului, dinspre Mociu, într-o singură iarnă s-a întâlnit de două ori cu o haită de lupi. El a îngenuncheat, s-a rugat și, când s-a ridicat de pe genunchi, lupii nu mai erau. De obicei, vara venea cu bicicleta, sosind întotdeauna înainte de apusul soarelui. Cu o ocazie i s-a stricat bicicleta. Era îngrijorat că nu va ajunge la timp. Atunci a îngenuncheat la marginea drumului, s-a rugat, a reușit să repare bicicleta, ajungând astfel la timp. Dacă s-a întâmplat să sosească după apusul soarelui, nu a slujit în tot Sabatul.

În ciuda tuturor greutăților, la 11 aprilie 1911 a avut loc un al treilea botez, care s-a oficiat la Viștea. Dintre cei 28 de candidați, 17 erau sărmașeni.²¹⁹ Primăvara aceea era friguroasă. Chiar în dimineața zilei botezului s-a format un strat subțire de gheață pe suprafața apei. Deoarece pastorul Huenergardt se simțea rău din cauza unei răceli, dânsul a fost înlocuit de pastorul Kessel. Apa a fost atât de rece încât botezul a fost întrerupt pentru ca pastorul Kessel să se mai încălzească puțin. Pe urmă a continuat botezul. Iată numele celor 17 sărmașeni noi botezați: Ábráham Árpád cu soția, Bende János, Bende Ágnes, Császár Lajos cu soția, Gálfi Márton, Gálfi Sándor cu soția, Kiss Anna, Sikó Gyula, Szász Dénes cu soția, Szász Géza, Tóth Károly cu soția și soția lui Tóth János.

Mica comunitate era atât de activă încât la 6-9 octombrie 1910, la o conferință misionară, au participat și delegați din Sărmașu cu statut de colportori de ocazie. Aceștia au fost : Vitáris Erzsébet, Kiss József și Farkas József, respectiv Zsigmond Miklos – alți doi tineri care s-au refugiat din Ghindari la Sărmașu.

²¹⁸ Evangheliumi Munkas 1911 febr. I nr., pg. 6

²¹⁹ A se vedea: Revista LUCRĂTORUL EVANGHELIEI, pag 19-20, 1911 aug, nr.III.- Budapesta

Kiss Katalin, în timpul cât a fost exilată la Sic cu fratele ei, l-a cunoscut pe **Ilyes József**, originar din Cojocna. Această prietenie a continuat, căsătoria lor fiind **prima căsătorie adventă oficiată în comunitatea nu de mult înființată – Sărmașu – Mare la data de 11 martie 1911.**

Tot în același an, tânărul Zsigmond Miklos s-a mutat definitiv la Sărmașu, s-a căsătorit, devenind mai târziu prezbiter cu binecuvântare al comunității.

În revista “Lucrătorul Evangheliei” din octombrie 1912, se poate găsi următorul citat: “La Sărmașu, Satana se împotrivește atât de mult adevărului Scripturii, încât abia au reușit să obțină permisiunea de a oficia un serviciu divin de înmormântare în cimitirul comunei.” S-a obținut cumva aprobarea ca în cimitirul colonizaților să primească și adventiștii o parte, parte în care până azi ei își conduc morții pentru a se odihni în Domnul.

Iată pe scurt evoluția membrilor din Sărmașu în perioada 1910 – trim. I 1914. Comunitatea s-a organizat în 1910 cu 17 membri. În 1912 se poate observa o mică scădere a numărului de membri, deoarece cei botezați din Pâneț, care până acum aparțineau Comunității Sărmașu, au înființat o nouă comunitate de 8 membri.

<i>Anul</i>	<i>Trim.I</i>	<i>Trim.II</i>	<i>Trim. III</i>	<i>Trim. IV</i>
1911	19	43	54	54
1912	47	62	61	65
1913	57	64	66	65
1914	65			

Primele încercări ale micului grup de adventiști

După mai multe încercări de a provoca greutate și piedici, autoritățile au ajuns la concluzia că lupta lor este în zadar și că acești oameni s-au alăturat unei biserici încă necunoscute și au încetat să mai producă greutate. Dar nu se poate spune același lucru despre ceilalți consăteni care au început să spargă geamurile caselor care erau locuite de adventiști. De frică, frații noștri au pus în locul geamurilor scânduri. Într-o seară, fiind adunați la familia Lukács, dintr-o dată o piatră mare a spart rama geamului, căzând în cameră. Apoi, au legat clanța ușii din exterior, ca cei din casă să nu poată ieși. “Dar toate acestea le-au suportat cu bucurie, iubindu-L pe Isus Hristos nespun de mult, crezând intens în apropiata Sa revenire, când se va sfârși batjocura”.

O altă întâmplare tristă este și cea a fraților Kiss József și Katalin. Mama lor vitregă, influențată și de purtarea consătenilor, a aruncat bocancii și chiar unele haine ale acestor frați afară din casă. Ei au fost siliți de mama lor să mănânce carne de porc, neavând voie să se atingă de lapte, în ciuda faptului că era lapte din belșug. Ei au intrat în camera din față împreună cu sora lor mai mică, Anikó, și s-au aplecat pe genunchi rugându-L pe Dumnezeu să intervină. Văzând aceasta, tatăl

lor i-a numit “îchinători la idoli”, căci se rugau piciorului mesei.²²⁰ Li s-a interzis să meargă la adunare. Ei au ieșit însă pe geamul cămării, îndreptându-se cu frică dar bucuroși spre adunare. La întoarcere, tatăl lor nu le-a permis să intre în casă; astfel, ei au dormit în grajd. După ce de mai multe ori au mers la adunare fără știrea tatălui, el i-a alungat după o bătaie zdravănă, zicând: “Dacă antichriștii v-au înnebunit, plecați, nu aveți ce căuta aici.” Cei doi copii au plecat la Sic, unde un frate de credință i-a primit în casă. Ei au lucrat ca zilieri, reușind să-și adune cerealele pentru iarnă. După un an de zile, acest bărbat a vrut să-i adopte, dar tatăl copiilor, aflând acestea, s-a rușinat, și apoi i-a reprimat acasă. Pe drum spre adunare, unii au fost scuipați și batjocoriți de tinerii din sat, dar ei s-au întărit și mai mult în credință.²²¹

Satana nu a privit nepăsător nici în această perioadă. S-a folosit în continuare de consăteni; ei spărgeau geamurile casei unde se ținea adunarea. Părinții acelor copii care participau la aceste întruniri veneau furioși, alungându-și copiii. Toate acestea se petreceau aproape săptămână de săptămână.

Un tânăr “năzdrăvan”, numit Tóth Zsigmond, a auzit veștile care băntuie satul. A aflat că în strada Livezii niște “pocăiți” se adună seara la niște întâlniri dubioase. S-a sfătuit cu câțiva băieți de seama lui să meargă să vadă cum se desfășoară aceste seri, cu intenția de a provoca ceva harță.. Spre mirarea lor, a fost un frumos serviciu divin la lumina felinarelor. La sfârșitul programului a mărturisit că i-a plăcut foarte mult și că va mai veni și altă dată. Tatăl lui însă s-a înfuriat, l-a bătut în mai multe rânduri și venea după el în fiecare Sabat să-l ia la lucru. Cu o ocazie, când a văzut că toți cei prezenți sunt îngenuncheați în casa fratelui Lukács András, a scuipat din batjocură și a numit mica adunare cocină de porci. Acest comportament al tatălui nu l-a speriat pe tânărul Zsiga și în 1913 acesta s-a botezat.

Gálfı Zsuzsánna frecventa aceste adunări împreună cu fiica ei, Anna. Din cauza aceasta a avut multe neplăceri cu soțul ei, Gálfı Domokos. Acesta, negru de supărare, nu le-a lăsat în casă și le-a bătut, amenințându-le. Fiind în relații bune cu preotul reformat, acesta îl îndemna să nu-i îngăduie soției lui să rătăcească printre “bakpiști”. Nu se știe exact ce sfaturi i-au fost date de preot, dar acesta, ajungând acasă, l-a îndemnat pe fiul lui mai mare, Sándor, să-i bata pe frații lui mai mici, Anna și Márton “ca să le piară pofta de mers la adunare”, făcându-l curios pe acesta să meargă și el la rândul lui la adunare. A rămas mai mult timp acolo, iar rudele lui l-au îndemnat să meargă acasă și să le dea pace celor din familie. Așadar, trei dintre copiii săi s-au botezat nu peste mult timp.

Primul adventist care a **decedat**, din Comunitatea Sărmașu, a fost fratele **Szász Géza** – în **1912**. Satana a lucrat și cu această ocazie. După ce s-a săpat mormântul în cimitirul comunei, nu s-a permis înmormântarea. După ce s-a mai săpat și într-un alt loc, pentru a-și bate joc de adventiști, nici aici nu li s-a permis

²²⁰ Din colecția lui Nagy Bela Jun. La reformați nu se practică rugăciunea în genunchi, numai în picioare.

²²¹ Amintirile fr. Kiss Daniel Sen.

înmormântarea. Într-o noapte, s-au adunat cu toții, au săpat un alt mormânt și l-au înmormântat în secret.

Relațiile cu biserica din Pâneț, Jud. Mureș

La 3 februarie 1910, doi colportori, Tamás János din Sic și Gáldi János din Vaida Cămăraș, au petrecut patru zile la Pâneț, oferind cărți spre vânzare. Seara au fost primiți de o familie, unde au discutat despre revenirea și judecata Domnului Isus Hristos. Aici l-au cunoscut pe nepotul gazdei lor, un tânăr pe numele de Bartha Balázs. Fratele Gáldi János l-a invitat pe acest tânăr să petreacă mai mult timp împreună la Sic. Au vizitat și comunitatea Vaida Cămăraș. Dar, după reîntoarcerea sa, a povestit familiei că acești vizitatori sărbătoreau Sabatul; iată de ce ei s-au împotrivit adevărului. Chiar și Bartha Balázs era pe punctul de a ceda, dar la foarte scurt timp după reîntoarcerea sa din Sic, el a primit două scrisori, una de la Sărmașu, și alta de la Sic. Aceste scrisori l-au întărit atât de mult încât nu a lucrat nimic în Sabatul următor, hotărându-se chiar să încheie legământ cu Domnul. A devenit membru al Comunității Sărmașu, această comunitate fiind mai apropiată. În urma lucrării sale, în 1911, alte patru persoane s-au botezat, urmându-i chiar și părinții lui Bartha Balázs. În 1912, s-a organizat Comunitatea Pâneț.²²²

Pastorii care au vizitat și au lucrat în comunitatea din Sărmașu-Mare au fost

Kessel Frederick, Kelemen Stefan, fr. Maier, Baur, Murbach, Zeiner Alfonz, Fabula Mihály, și Huenergardt J.F.

Rezumând cele de sus, primele evenimente din cadrul acestui capitol au fost:

- **Primul evanghelist apărut la Sărmașul-Mare după 1906 din Sic, Viștea și Vaida Cămăraș a fost Nagy Gzörgy.**
- **Din 1909 calculăm stabilirea soliei advente la Sărmașu-Mare, organizatorii acesteia fiind colportorii jun. Bálint Ferencz și Gáldi János.**
- **Prima adunare a fost ținută la Vitáris István în dec 1909.**
- **Primul botez a fost pe 23 aprilie 1910 de Paște.**
- **Comunitatea s-a organizat pe 16 nov. 1910 cu 17 membri.**
- **Primul loc de biserică stabilă a fost la casa fr. Lukács András.**
- **Primul prezbiter a fost Kiss József.**
- **Primul pastor al comunității a fost Kessel Frederick.**
- **Prima cununie oficiată a fost pe 11 martie 1911, cea a lui Illyés József și Kiss Katalin.**
- **Colportori de la Sărmaș au fost: Vitáris Erzsébet, Kiss József, Farkas József, Zsigmond József la conferința de la Sibiu din 6-9 oct. 1910**
- **Primul decedat a fost Szász Géza în 1912**

²²²Biografia fratelui Bartha Balázs - manuscris

Partea a III-a

DEZVOLTAREA INTERBELICĂ ȘI GREUTĂȚILE CELOR DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE (1914-1945)

Greutățile primului război mondial

În primul război mondial, lucrarea din Sărmașu nu s-a oprit, ci comunitatea creștea mereu. Dacă la sfârșitul anului 1914 numărul de membri era 57, peste un an comunitatea a crescut la 75 membri, iar în 1928 – 128 membri. Între anii 1928-1966 nu s-au găsit statistici scrise.

După izbucnirea războiului, majoritatea bărbaților tineri au fost înrolați în armată. Cei rămași acasă au fost puțini: Gálfi Márton, Tóth Károly, Farkas Dániel și Vitáris András. Cel din urmă a devenit conducătorul comunității din Sărmașu.

Nefiind acasă bărbații, femeile au întâmpinat o serie de greutăți. Iată, de exemplu, sora Porkoláb (Soós) Julcsa, a cărui soț era de asemenea înrolat, a rămas acasă cu cei trei copilași ai ei. A încercat să ia o femeie care s-o ajute, deoarece ea trebuia să lucreze din greu pentru a-și întreține familia, dar părinții ei, nefiind adventiști, au alungat această femeie, deoarece ei considerau că fiica lor, dacă va lucra și sâmbăta, își va putea termina lucrul.²²³ Deoarece dânsa a continuat să se încreadă în Dumnezeu, părinții ei nu i-au permis nici măcar să ducă apă din curtea lor, iar astfel ea era nevoită să meargă la străini după apă. La fel, pe Soós Adalbert, pentru că nu l-au înrolat, tatăl lui la pârât la organele de stat (tatăl nefiind adventist) și a aranjat să fie dus în război, zicând că: „*e mai bine dacă moare decât să trăiască și să fie adventist*”. Dar Domnul Isus zice spre încurajarea noastră să nu ne descurajăm pentru că „*frate va da la moarte pe frate-său, și tatăl pe copilul lui, copiii se vor scula împotriva părinților lor și-i vor omorî. Veți fi urâți de toți pentru Numele Meu, dar cine va răbda până la sfârșit, va fi mântuit*”²²⁴ Fratele Adalbert s-a întors handicapat din cauza unor răni la piciorul și mâna stângă. Au fost ani grei pentru fiecare familie în parte, dar mica grupă și-a păstrat credința adventă, încrezându-se zilnic pe deplin în Tatăl lor ceresc, care avea grijă de ei. Când bărbații s-au reîntors din război, ei au reorganizat comunitatea. Locul de rugăciune din casa fratelui Vitáris András a fost extins în anul 1917 și s-a continuat lucrarea împreună.

Mișcarea de reformă

Iată pe scurt izbucnirea mișcării de reformă din Sărmașu. După ce a izbucnit în Germania mișcarea de reforma, adepții acesteia au dorit extinderea ei. Au venit misionari în Ungaria. Aici, un anume Freiburger Alexandru a primit învățătura lor, venind apoi în Ardeal. A venit la Sărmaș, unde o singură femeie a

²²³ Porkoláb Lajos 13 Ian. 1993 - reportaj

²²⁴ Marcu 13:12-13

fost dispusă să accepte învățăturile mișcării. Timp de 7, ani doar ea, Siko Agneta, a fost singura simpatizantă a acestor învățături, dar pe urmă s-au alăturat și alții – care au considerat că adventiștii au încălcat în timpul războiului porunca a șasea care zice “*Să nu ucizi*”²²⁵ – apoi mai târziu familia lui Soós Albert, Tóth Zsigmond, Hengyi Gedeon și chiar familiile Porkoláb și Tökes. Dar mai târziu, majoritatea lor s-au întors în sânul bisericii.²²⁶

Prin anii 30 mișcarea de reformă din Sărmașu și-a ajuns punctul ei culminant, adunându-se la familia Pokoláb circa 30 de membri. În acest timp, în fiecare Sabat, ei au fost vizitați de 4-5 persoane din comunitate, discutând probleme de credință cu scopul recâștigării lor. După ce jandarmii au început să-i deranjeze – această familie locuind în centrul satului – din 1939 ei s-au mutat cu locul de adunare la Hegyi Gedeon, care locuia la marginea satului, iar apoi se perindau în cerc pe la toate familiile membre ale acestei mișcări. În Sărmașu, această mișcare nu a avut o influență esențială asupra bisericii adventiste, mai degrabă fiind victimele unor lideri formați peste noapte, care erau mânați de nevoia unei conturbări a dezvoltării adventismului în localitate. Neînțelegându-se nici măcar între ei, s-au înființat mai multe grupe, cum ar fi: Gruparea Iancu, gruparea Pop, gruparea Vereș și gruparea Ungureanu, iar 1950 gruparea condusă de Dumitru Pătrășciuc și cea unui anume “Citu”, apoi mișcarea de protest etc.

Caracteristica principală a acestei mișcări a fost interzicerea totală a consumului de carne, neînrolarea în armată (necombatant), precum și alte idei schimbătoare în unele probleme teologice.

Astăzi, această grupare are 5 membrii aparținând de 4 familii, fiind adepți mai multor orientări amintite. Localnicii îi cunosc doar ca adventiști.

DEZVOLTAREA MUZICII ADVENTE ÎN COMUNITATEA SĂRMAȘU - MARE

În ciuda tuturor greutăților, tânăra comunitate din Sărmașu se dezvolta rapid, atât în interior, cât și spre exterior. Așadar, **în 1916 s-a format primul cor**, sub conducerea lui Vitáris Sándor. Iată și câțiva membri ai corului: Vitáris Erzsébet și Mariska, Lukács Gizella, Szász Pál, Szász Ágnes, Gálfi Márton, Szentes Márton, Kiss József, Farkas Dániel, Szász István Mészáros Adalbert și alții. Prima lor cântare învățată a fost “O Betleem” (Stille Nacht). Despre acest cor tânăr, revista “Evangéliumi munkás” în nr 3 din 1918, sub titlul “Activitatea Corului din Sărmașu-Mare” – scrie despre lucrarea de evanghelizare a acestui cor cu ocazia sărbătorilor de Crăciun. În noaptea Crăciunului, au adus o rază de bucurie – prin cântările interpretate – tuturor conducătorilor satului și multor oameni neadventiști din localitate, primind chiar 74 de coroane și 48 fileri în dar pentru activitățile tineretului. Cei mai în vârstă au dorit ca tineretul să se întărească din punct de vedere spiritual și să se mențină în sânul comunității. Pentru aceasta, comitetul comunității a adus la cunoștința tineretului câteva reguli. Chiar de la început,

²²⁵ Exod 20:13

²²⁶ Interviu cu Jun. Hegyi Ghedeon și Aluș (Toth) Rozalia

doriința de a păstra tineretul în comunitate a primit un accent deosebit în Sărmașu. Probabil că acestui fapt se datorează și numărul frumos al tinerilor din comunitate și în prezent.

Înființarea fanfarei în Sărmașu-Mare

În luna noiembrie a anului 1922, comunitatea a cumpărat, prin Szentes Márton și Vitáris Sándor, 10 instrumente de la comunitatea Adventistă din Băgara, contra sumei de 4.600 lei și obligația de a merge într-o vizită cu fanfara în Băgara. Fiindcă erau 16 dornici să cânte în fanfară, 6 dintre ei erau membri suplینitori. Iată primii 10 membri ai fanfarei: Zsigmond Pál – trompetă, Kiss József – clarinet, Gálfı Márton – basfligorn, Soós Albert – bas, Zsigmond Miklos – tobă, Vitáris Sándor – clarinet în ess, Toth Károly – trompetă 2, Gálfı Márton – althorn, Farkas József – trompetă 1.

Membrii fanfarei au fost învățați de Kóvacș István din Macău, iar înlocuitorul său din localitate era Vitáris Sándor. Prima melodie a fost interpretată la 6 decembrie 1922 în comunitatea locală. Tot în acel an secretarul comunității a scris regulamentul fanfarei cuprins în 10 puncte. A urmat cumpărarea a altor 3 instrumente, iar după mutarea lui Vitáris Sándor din Sărmașu, clarinetul dânsului a rămas tânărului Szász István, care a devenit cea mai activă persoană în viața muzicii din Sărmașu-Mare. În 1924, datorită talentului său, a fost ales dirijorul fanfarei. Dânsul a înțeles faptul că nu poate face față doar cu cunoștințele pe care le posedă. De aceea s-a înscris la Școala de muzică din Cluj, unde a primit calificarea de cantor bisericesc. A învățat multe din tainele muzicii corale și instrumentale. După terminarea cursului, el a desfășurat o activitate deosebit de rodnică timp de mai bine de 50 de ani în cadrul Bisericii Advente. Prin dânsul, Dumnezeu a revărsat multe binecuvântări asupra comunității. În jurul anului 1946, la un concurs al corurilor din Conferință organizat la Cluj, corul comunității din Sărmaș a obținut locul I. Armoniu s-a cumpărat doar din anul 1946, iar până atunci Fr. Szasz mai târziu și alții erau cantorii care conduceau cântarea bisericii.

Din 1922 fanfara a avut o activitate misionară deosebit de rodnică. Erau invitați la botezurile și înmormântările adventiste. Cu ocazia unei înmormântări, pastorul Kessel, întrebat fiind de un alt om care este părerea lui despre fanfară, răspunde: “Și acesta este un zgomot sfânt”. Acest răspuns a devenit o lozincă pentru toate generațiile. Așa se știe că prima fanfară organizată în rândul bisericii adventiste din țară a fost cea din Sărmașu.

În 1928, pastorul Prevlitz a reorganizat fanfara și a reușit implantarea unei noi structuri pe mai multe voci cu ajutorul partiturilor aduse de dânsul. Structura acestor partituri era asemănătoare cu muzica militară germană, combinată cu muzica populară germană. Aceste melodii au avut un deosebit succes în rândul ascultătorilor, chiar dacă nu au avut o prea mare încărcătură spirituală.

Principala orientare a fanfarei era evanghelizarea. În ciuda muncii de pe câmp, în ciuda familiilor mari – 7-8 copii – ei erau gata să meargă oriunde era nevoie. În felul acesta, ei au primit multe binecuvântări din partea lui Dumnezeu.

CONSTRUCȚIA PRIMEI CASE DE RUGĂCIUNE ȘI DEZVOLTAREA INTERBELICĂ

Dumnezeu a binecuvântat nespun de mult comunitatea din Sărmașu-Mare. În 1923, comunitatea se bucura de 90 de membri, plus numărul copiilor. Casa lui Vitáris András s-a dovedit neîncăpătoare. În **decembrie 1924, comitetul comunității a luat în discuție construirea unei Case de rugăciune**. Aceasta s-a și început în anul 1925, în locul unde ea mai există și astăzi ca depozit în fața noii clădiri. Mai întâi, au pregătit cărămizile nearse, iar pe urmă au început construcția, în stil gotic. Cele 30 de familii au început această lucrare cu mult zel, sub conducerea comitetului format din: Gálfi Sándor – prezbiter, Zsigmond Miklos – diacon, Kiss József – dirigintele Scolii de Sabat, Gálfi Márton – secretar și membri Ilyés József, Toth Károly și Ábrám Árpád. **Clădirea a fost terminată și inaugurată pe 4 iunie 1926.**

În Procesul Verbal al comunității, scris de Gálfi Márton și prezentat la adunarea festivă de inaugurare, se menționează și suma cheltuită la această lucrare, care se ridică la 250.000 lei, din care 990 lei a fost primită de la alte comunități, iar restul din partea membrilor comunității. La acea dată mai aveau 70.028 lei datorii, dar după scurt timp și această sumă a fost restituită. Totalul de 104 membri ai comunității locale proveneau din 8 localități, la: Sărmașu-Mare – 73, Sărmășel – 10, Mociu – 5, Berchieș – 5, Cătina – 4, Frata – 3, Dâmbu – 2, Geaca – 2.

Încercări

Acest număr nu a stagnat, iar în 1927 erau deja 128 membri. Vărășmașului nu i-a plăcut însă această creștere și a început atacul împotriva copiilor. Preotul reformat a fost rugat să țină ore de religie în școală. În fiecare marți, prima sa întrebare era : “Cine a fost duminică la biserica reformată?” Cel care nu lua parte la serviciile de duminică primea câteva lovituri în palmă. Deoarece copiii adventiști nu luau parte niciodată, ei erau bătuți regulat. Acești copii s-au saturat de lovituri. Iată de ce, într-o zi, au plecat de la ora de religie. Printre ei erau: Zsigmond Miklos, Ilyés József și Ilyés Eszter. Învățătorul a vizitat familiile acestora; după ce a aflat motivul plecării de la oră, el a intervenit, luând astfel sfârșit aceste bătăi.

Păstorirea bisericii

În această perioadă comunitatea a fost vizitată de pastorul Prevlitz, iar mai târziu de pastorul Nemeș Sándor, care s-a odihnit în Domnul tot aici la Sărmașu-Mare. Până în anul 1930, pastorii “titulari” au fost Kessel Friedrich și Kelemen István. Ei au rezolvat problemele administrative, serviciile divine comemorative și festive. Între anii 1930-1935, pastorul comunității a fost pastorul Töltési József. Venea din Dej, de multe ori pe jos, sau cu bicicleta, în condiții destul de grele. Credincioșii din Sărmaș, văzând greutatea deplasării, au hotărât să-i cumpere pastorului un cal și o șaretă, pentru a-i ușura astfel călătoria. Și i-au pus la dispoziție șaretă, cu condiția ca dânsul să nu călătorească în zi de Sabat. Pentru o

perioadă mai scurtă, și pastorul Pásztor József – care venea din Luduș – a fost pastorul comunității. Comunitatea făcea parte din districtul Luduș până în 1954, când s-a format districtul Sărmașu-Mare.

În perioada 1932-1933, ca tânăr lucrător a fost delegat și Csongvay Domokos, un bun colaborator, traducător pentru pastorul Töltési. Pe timpul celui de-al doilea război mondial, pastorul comunității a fost Bartha Balázs. În această perioadă, pastorii veneau de la distanțe mari, lucrarea lor în general fiind servirea Sfintei Cine și alte ocazii festive. În schimb, lucrarea misionară și activitățile departamentelor comunității erau organizate și conduse de comitet, respectiv tinerii plini de râvnă pentru lucrarea lui Dumnezeu.

ROADELE LUCRĂRII MISIONARE din perioada interbelică, și istoricul comunităților fiice ale comunității Sărmașu-Mare din acea perioadă

Cămărașu - Județul Cluj

Între anii 1922-1924, Miclea Grigore, împreună cu alți frați din comunitate, au început să viziteze localitatea Cămărașu cu motivul de a vesti solia adventă. Ei au luat legătura cu Marina Pavel și Moceanu Iosif, aceștia devenind mai târziu primele roade ale Evangheliei în Cămărașu. Botezul celor doi a fost oficiat de pastorul Gáspár József, pastorul Comunității Sărmașu. După 2-3 ani s-a botezat și Aluas Dumitru, astfel organizându-se mica grupă din Cămărașu. Nici vrășmașul n-a dormit, aducând dezbinare prin solia mișcării de reformă. Această mișcare s-a dezvoltat destul de mult, ceea ce a împiedicat dezvoltarea acestui nucleu într-o comunitate vie. Membrii au aparținut de Comunitatea Sărmașu, respectiv Comunitatea Năoiu. În prezent în Cămăraș avem 10 membri și o grupă în formare. Localitatea aparține Conferinței Transilvania de Nord, iar Sărmașu aparține Conferinței Transilvania de Sud. Astăzi aici este și o casă de rugăciune construită.²²⁷

Cătina - Județul Cluj

Aproximativ în același timp în care s-a dezvoltat și în Sărmașu adventismul, un anume Mártonosi Péter din Cătina a cunoscut credința adventă. El s-a mutat la Sărmașu și după organizarea comunității a devenit membru al ei, dar mai târziu s-a reîntors în localitatea natală. Aici a continuat să vestească Evanghelia, sprijinit fiind de cei din Sărmașu. În 1918 s-a botezat și Cerceș Vasile, trei ani mai târziu Cerceș Ana, iar în 1925 Cerceș Rafila. În acest fel s-a format mica grupă de adventiști din Cătina. Tinerii din Sărmașu au continuat lucrarea și, în 1922, corul comunității împreună cu fanfara au organizat la Cătina o evanghelizare publică. Preotul ortodox, Stupineanu, care slujea în sat, a angajat câțiva “viteji” ai satului, care aveau menirea de a-i ataca pe evangheliști. Vitáris Erzsébet a fost

²²⁷ Reportaje cu Tornea Grigore și Aluas Rozalia în 1993.

lovită într-atât încât a leșinat și a căzut la pământ, fiind ajutată de ceilalți să se ridice. Tânărul Farkas Dániel, lovit fiind în cap, nu și-a revenit un timp mai îndelungat. Când a văzut preotul toate acestea, a adus un car în care Farkas Dániel a fost transportat la spitalul din Mociu.

După câțiva ani, acest preot a fost mutat la Sărmașu. Cu ocazia sărbătorilor de iarnă, tinerii au vizitat autoritățile locale, pe preoții satului și pe alți neadvențiști, cântându-le colinde și alte cântece despre Isus. Acest preot și-a regretat fapta, scuzându-se și spunând că nu i-a cunoscut mai de aproape pe advențiști, și că-i considera niște prozeliți înrăiți.²²⁸

Roșorii de Luduș – Județul Mureș

Această localitate este formată din trei așezări mai mici, numită după oameni ai căror moșii au fost (András, Albis, Ecken). Majoritatea locuitorilor au fost colonizați aproximativ în timpul colonizării Sărmașului. Primii advențiști erau din familia Fodor, care a avut două fete plecate la Budapesta, unde au cunoscut religia baptistă. Când s-au reîntors, auzind de advențiști, i-au vizitat. Fetele i-au invitat pe sărmășeni la Roșiori. Era prin anul 1925, când sărmășenii s-au bucurat împreună cu locuitorii satului Roșiori. După un serviciu divin de evanghelizare publică, tinerii au revenit acasă. Frații Nemeș Sándor, Gáldi János și Kiss József i-au vizitat pe cei interesați în mai multe rânduri. Au observat un interes deosebit din partea familiilor Fodor și Kristof, aceștia devenind nucleul noii grupe de advențiști din Roșiori. Totuși, cei din familia Kristof nu s-au înrolat în rândurile advențiștilor, ei preferând să rămână în biserica baptistă. Lucrarea nu s-a oprit. După familia Fodor, s-au mai botezat familiile Varga, Biró și Albert. Cei din Sărmaș au continuat să îi viziteze, și cu ocazia unor prelegeri, în 1929, s-au alăturat de ei membri familiei Török Sándor. Nu peste mult timp s-au și botezat. După ei au urmat cei din Troznai și alții. Cu trecerea timpului s-a format o mică comunitate ce s-a dezvoltat atât de frumos încât astăzi în Roșiori putem să ne bucurăm de o comunitate frumoasă. În timpul slujirii din districtul Luduș a pastorului Kiss János – anii '80 – a fost construită o nouă clădire, în care 45 de membri ai comunității se închină Aceluia care i-a adus la lumina adevărului prezent.²²⁹

Frata - Județul Cluj

Nici comuna Frata nu a fost omisă din planul misionar al tinerilor din Sărmașu. În 1921 s-a botezat primul membru, Rus Iosif, în urma eforturilor evanghelice și a vizitelor făcute de Gáldi János. La 16 iulie 1925 s-au botezat Mateiaș Dumitru și Mateiaș Maria și au fost membrii comunității din Sărmașu până în 1928, până când în urma altor botezuri s-a format prima grupă de advențiști în

²²⁸ Reportaj cu Tökes Ioan, Vitáris Iolanda, Arancutean Elisabeta, Zsigmond Nicolae între 1992-1993

²²⁹ Reportaj cu fr. Török Sandor din 1993

Frata. Primul loc de întrunire era la familia Rus Iosif. Mai târziu Ciurtin Ioan a donat o parte din grădina lui, pentru ca acolo să se construiască prima casă de rugăciune din Frata. Primul serviciu divin ținut în această comunitate a fost un serviciu divin festiv de căsătorie. Este interesant de menționat faptul că Ciurtin Ioan a fost unul dintre cei mai înverșunați opozanți ai misionarilor adventiști veniți în Frata, dar Duhul lui Dumnezeu a lucrat în inima lui. Pe lângă faptul că și-a oferit o parte din grădina lui pentru construcție, el a devenit unul dintre cei mai consacrați și zeloși membri adventiști din zonă. El s-ar putea numi chiar un simbol al adventismului curat și consacrat.

Satana, vrășmașul copiilor lui Dumnezeu, se străduiește să nimicească tot ceea ce Duhul Sfânt poate să realizeze printr-o lucrare susținută, dar Dumnezeu chiar și din împotriviri poate să facă multă binecuvântare. Așa s-a întâmplat și prin anii '50 când, după niște neînțelegeri în rândul Comitetului Comunității Sărmașu, Virágos Imre a luat hotărârea să nu mai viziteze comunitatea, ci să meargă în fiecare Sabat la Frata. Între anii 1950-1960, cea mai mare parte a Sabatelor le-a petrecut în Frata. Numărul tinerilor din Frata creștea din ce în ce mai mult. El a organizat un cor de care s-a ocupat mai mult timp, astfel aceștia au primit o orientare bună și un avânt în slujirea lui Dumnezeu. Așa s-a folosit Dumnezeu de o aparentă descurajare a unui om, pentru a zidi din punct de vedere spiritual o altă comunitate.²³⁰ În prezent numărul membrilor din comunitatea Frata se apropie de 100. Mulți copii așteaptă să fie slujitori sinceri în terminarea lucrării lui Dumnezeu pe pământ.

Berchieșu - Județul Cluj

În această localitate, la fel ca și în cele descrise anterior, credința adventă a ajuns prin lucrarea sânguincioasă a tinerilor și tinerelor din Sărmașu. Primii adventiști botezați au fost Pasca Susana, Pasca Ioan, Pasca Iosif și Pasca Ileana. Ei au primit botezul în Sărmașu la 16 iulie 1925. În anul următor, i-a urmat exemplul și Pasca Dumitru. Aceștia au aparținut de Comunitatea Sărmașu până în anul 1928, după care au fost membrii Comunității Frata. După revoluția din decembrie 1989, s-a organizat o mică grupă alcătuită din 13 membri. După ce au primit aprobarea pentru organizarea comunității, s-au desprins de Comunitatea Frata, în prezent au o Casă nouă de rugăciune.

Năoiu - Județul Cluj

Începuturile mișcării advente din Năoiu se leagă de o "batoză" a unor adventiști din Sărmașu. Vitáris Sándor, Zsigmond Pál și Soós Lajos au mers în mai multe locuri cu o batoză pentru a lucra în comunele din împrejurimi. În timpul muncii, ei încercau să vestească adevărul acelor oameni cu care veneau în contact, întâlnindu-se și cu Boia Vasile, care s-a mai întâlnit cu vestea întregii solii îngerești, în timpul războiului. Au observat că acesta avea un interes față de adevăr.

²³⁰ Amintirile fratelui Virágos Imre sen. din 1992

L-au invitat la adunarea din Sărmașu și l-au vizitat de mai multe ori. În 1928 a primit botezul și a fost urmat de Marcu Vasile, iar mai târziu de soția acestuia. După ani lungi de așteptări, s-a botezat și Boia Maria; după care s-au botezat Cistelecan Floarea, Harsan Filomica și Hârșan Gavrița. În 1949 s-a botezat Mocean Isac, actualul prezbiter al comunității și Moldovan Letiția cu cele două fiice ale sale.

În 1949, membrii din satul Năoiu s-au desprins de Comunitatea Sărmașu, aparținând însă de district. În prezent Comunitatea Năoiu din districtul Chesau are 21 de membri și lucrarea de evanghelizare a cuprins din nou acest sat.²³¹

Alexandru Papiu Ilarian - Județul Mureș

În anul 1928, colportorul Nemeș Sándor a fost primul care a vizitat această localitate. După ce cutreiera satul o zi întreagă, seara ținea prelegeri de evanghelizare în casa lui Jenei Ferencz. I s-au alăturat mai târziu acestui colportor și sarmășenii Lukács Lajos, Gáldi János și Galfi Márton.

În urma lucrării acestora, s-au botezat șapte persoane din familia Jenei. Botezul acestora a avut loc în anul 1928, chiar în ziua Rusaliilor. Printre primii botezați erau Máté János și Maria, Kertész Maria, Máté János și Anna. În luna octombrie a aceluiași an i-a urmat și Szász Ferencz, un fost reformat devotat. Mergea în fiecare duminică la biserică. Într-una din aceste zile, preotul, printre multe altele, a spus: *“Să nu credeți frații mei că vom putea ajunge acolo sus dacă noi nu păzim cele zece porunci ale lui Dumnezeu, pe care le-a dat lui Moise pe Muntele Sinai. Fără aceasta nu avem nici o speranță.”* Ascultând de sfatul preotului, duminica următoare, tânărul Szász Ferencz a mers la o întâlnire a tinerilor adventiști la Roșiorii de Luduș. Aici s-a simțit atât de bine încât nu am mai dorit să piardă în nici un fel făgăduințele minunate ale lui Dumnezeu. În satul Papiu Ilarian mișcarea de reformă s-a dezvoltat puternic, într-atât că la un moment dat erau mai mulți decât adventiștii, dar azi nu mai este nici unul. În prezent comunitatea are 52 membri și 10-12 copii.²³²

Geaca - Județul Cluj

Tot de Sărmașu se leagă și începutul adventismului în Geaca, într-un mod interesant. Prin anii 1923-1924, doi tineri din Geaca au venit la Sărmașu să învețe meseria de pantofar. Nagy Zsigmond, un pantofar cunoscut în zonă, i-a primit ca ucenici pe Szilágyi Ferencz și Simon László. Acești tineri au devenit nu doar ucenicii lui Nagy Zsigmond, ci și ucenicii lui Isus Hristos, botezându-se la 16 iulie 1925. După plecarea lor acasă, susținuți de tinerii din Sărmașu, au vestit Evanghelia și altora. După puțin timp s-a botezat Simion Vasile, Ciorba Vasile și

²³¹ Interviu cu Mocean Isac, Boia Ionatan și Lăpușan Valer în data de 13.03.1993.

²³² Interviuri cu Szász Ferencz, Trucza Erzsébet, Szöcs István 1993.

alții. Ei aparțineau de Comunitatea Sărmașu până s-a organizat Comunitatea Geaca. În 1991 comunitatea Geaca avea 37 de membri și 12 copii.²³³

Buza - Județul Cluj

Odată cu desprinderea Comunității Geaca, aici au fost transferați și cei din Buza, loc unde membrii comunității din Sărmașu au lucrat foarte mult și au avut parte de multă opoziție, mai ales din partea preotului ortodox. În prezent Buza este o comunitate care se apropie de 103 de membri și mulți copii, care sunt viitorul acestei comunități.²³⁴

Sărmășel - Județul Mureș

După ce adventiștii din Sărmașu au continuat lucrarea de evanghelizare începută și comunitatea se dezvoltă rapid, în registrul din 1925, printre membrii comunității, apar și câteva persoane din Sărmășel. Primul menționat este Miclea Ioan, care a fost botezat încă din anul 1914. El a fost urmat de Miclea Grigore în 1921 și Plosca Simion, Sancira Teodor și Engel Agneta – în 1925, și tot în acest an, în iulie s-au botezat încă patru persoane. În 1926, la inaugurarea comunității din Sărmașu, grupa din Sărmășel era cea mai numeroasă. Sărmășel fiind foarte aproape, această grupă nu s-a organizat, ci ei veneau la Sărmaș la adunare. În prezent la Sărmășel sunt 10 persoane, lucrându-se la câștigarea altora pentru organizarea unei noi comunități. Și aici după anul 2000 au construit frații din Sărmaș o nouă construcție pentru Casă de rugăciune.

Miheșu de Câmpie - Județul Mureș

Adventiștii din Sărmașu au lucrat mult și în această localitate. Primii adventiști au fost frații Plosca Simion și soția sa Floarea, care s-au mutat în localitate în 1930, după ce două dintre fiicele lor s-au căsătorit la Miheșu de Câmpie. Astfel s-a format o grupă de cinci persoane. Un an de zile veneau la Sărmașu la adunare, străbătând pe jos 10-11 km. Un an mai târziu, s-a organizat în localitate o mică grupă. Pe vremea aceea, ei se adunau la Plosca Simion. Vara, țineau serviciile divine la iarbă verde, ca toți să audă cântările lor de slavă. După o dezvoltare rapidă, până în anul 1927, a urmat un declin trist, datorită presiunii comuniste din Miheș. Mulți tineri au părăsit biserica, și din această cauză nu s-a putut dezvolta mica adunare rămasă. În 1991 la Miheșul de Câmpie erau 43 de membri și câțiva copii. Cu ajutorul lui Dumnezeu și această comunitate speră într-o creștere a numărului de membri.²³⁵

²³³ Interviu cu Legean Petru și Takács Iosif în 1993

²³⁴ idem. Interviu cu Legean Petru și Takács Iosif în 1993

²³⁵ Interviu cu Moise Aneta 1993

Fântânița - Județul Bistrița

Între anii 1930-1938, tinerii din Comunitatea Sărmașu au lucrat în special prin colportaj. În anul 1928, doi tineri au vândut mai multe broșuri în sat. Familia Ujlaki și Rigó au cumpărat câteva, dar nu le-au citit. Familia Rigó, având o rudă mai apropiată în Sărmașu, pe Foris János, a făcut mai multe vizite în această comună. Cu aceste ocazii au discutat mult despre probleme religioase și chiar despre apropiata venire a lui Isus. Prin anul 1933, aceste două familii au început să studieze Biblia, căutând o credință mai curată. În secret au luat legătura cu niște bapțiști care primiseră o carte de la Ujlaki Katalin, din Târgu Mureș, dar nu au vrut să împrumute cartea, pe motivul că nu era o carte bună pentru că scria și despre Sabat. După mai multă insistență, au primit cartea, au comparat-o cu Biblia și nu au găsit nimic de condamnat. Această carte a fost citită încă de șase persoane, care au fost puse pe gânduri. În urma neliniștii lor, câțiva dintre bărbați au fost trimiși la Reghin pentru a se interesa de adventism. Puțin timp după această vizită, pastorul Csongvai Domokos s-a dus la Fântânița. Au studiat Biblia câteva zile la rând, primind astfel răspuns la multele lor întrebări, în special în ceea ce privește ziua de odihnă. Nu după mult timp acești oameni au luat decizia pentru botez, având astfel loc în anul 1934 acest eveniment fericit. Sub îndrumarea misionarului Stanmaier s-a organizat mica comunitate. Colportorii din Sărmașu au susținut în continuare această grupă de adventiști, până când comunitatea a fost predată pastorului Tóltési József, care era pastorul Comunității Sărmașu. Astfel, Comunitatea Sărmașu s-a implicat și mai mult în lucrarea de evanghelizare din acest sat. În Comunitatea Fântânița, în prezent, sunt 23 de membri și câțiva copii care mai țin flacăra adventă arzând în această localitate.²³⁶

Fântânele - Județul Bistrița

Primul adventist din această localitate a cunoscut adevărul datorită colportorilor din Sărmașu, prin anii 1938-1939, și a încheiat legământ cu Domnul în anul 1940 la Sărmașu. Numele acestuia este Simon József. După căsătorie și sora dânsului s-a botezat, dar ea s-a mutat din Fântânele. Mulți ani dânsul era singurul adventist din localitate și aparținea de Comunitatea Sărmașu. În 1952, s-a botezat și Balogh János. După acest început, în urma eforturilor evanghelistice susținute de sarmășeni, și această comunitate a început să crească. Nu cu mult timp în urmă (circa 10-15 ani) s-a construit și o casă de rugăciune în sat. În prezent, sunt 34 de membri și câțiva copilași.²³⁷

GREUTĂȚILE ȘI ÎNCERCĂRILE CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL - 1940-1945

²³⁶ Interviu cu Újlaki Zsuzsanna, Kiss Maria 1993, Sen. Forris János 1992.

²³⁷ Interviu cu Balogh János 1993

Până la izbucnirea celui de-al doilea război mondial totul a fost bine. Nu se poate însă spune același lucru și despre perioada derulării lui, sau de cea de după război, îndeosebi anii 1946-1948. Înaintea războiului, prin anii 1935-1936, solia adventă a cuprins efectiv întreaga regiune a Sărmașului. Era prea frumos ca solia să se răspândească cu atâta repeziciune și liniștea adventiștilor noștri să nu fie invidiată de cel rău. Despre această perioadă dinaintea războiului, fiica fratelui Töltési își amintește: *“La Sărmașu, la vreo 40-50 km de domiciliul meu din localitatea Dej, am avut un început de Sabat superb. Casa de rugăciune era pe un deal, vineri seara s-a adunat toată comunitatea. La apusul soarelui toată frățietatea se afla în curte, iar după semnalul dirijorului, fanfara a început un frumos imn de Sabat, căruia ne-am alăturat și noi. Pe urmă predica s-a rostit în sala de cult. Așa au început frații din Sărmașu Sabatul.”*²³⁸

În 1939 a izbucnit în Europa cel de-al doilea război mondial. Mulți dintre frații noștri erau siliți să se pregătească de război. În anul 1940 a avut loc Dictatul de la Viena, care a împărțit Transilvania între cele două state: România și Ungaria. Începând cu acest an au început greutățile. Unii s-au refugiat de frica războiului în partea Transilvaniei atribuită Ungariei, fiindcă Sărmașu era în partea dată României. Comunitatea era deja ciuntită de plecarea unora – mai ales tineri. După înrolarea României și a Ungariei în război, mulți tineri au fost duși în război, pe urmă chiar în lagăre de lucru în Siberia, Rusia. Acest frumos început a fost împiedicat de lucrarea Satanei, dar greutățile n-au luat sfârșit încă. În primăvara anului 1942, comunitatea adventistă din Sărmașu a fost închisă. Nu li s-a dat voie să se adune în grupe, nici măcar trei persoane nu aveau dreptul să discute împreună. În 1943 a venit decretul împotriva celor ce sărbătoresc sâmbăta. Toți adventiștii au fost adunați în curtea casei de rugăciuni, spunându-li-se că au 30 de zile, timp în care fiecare are posibilitatea să se înscrie în altă biserică, astfel având șansa de a rămâne în libertate. În caz contrar, ei vor fi adunați și transportați în Transnistria. Era o mare încercare pentru frații noștri. Bunătatea lui Dumnezeu este mare față de copiii Săi. În acea lună de chinuri psihice, cel care dăduse acel decret, Antonescu, a decedat într-un accident, iar decretul a fost anulat de următorul ministru.

Dumnezeu însă nu și-a uitat copiii Săi. La sfârșitul războiului, în iarna anului 1944-1945 (lunile decembrie și ianuarie), casa de rugăciune a fost deschisă.

SCURTA LIBERTATE A ANILOR 1945-1947

Începând cu anul 1945, pastorul comunității a fost Rad Zenoviu, iar pastorul misionar a fost Sajtos József. Aceștia, sprijiniți de comunitatea din Sărmașu, s-au avântat în lucrarea de evanghelizare. În această perioadă, tineretul comunității s-a împărțit în două grupe, în așa fel încât în ambele grupe să fie coriști din toate cele patru voci. Una dintre grupe a avut misiunea de a lucra în partea

²³⁸ A se vedea: Revista (Info Pastoral) “Lelkész Tájékoztató” – Budapest – 1992/3, pg.22, al.1.

dinspre sud și vest a localității învecinate cu Sărmașu, sub conducerea lui Zsigmond David. Localitățile unde s-a lucrat în colportaj și seminarii biblice au fost Papiu Ilarian, Berchieș, Balda, Miheșu de Câmpie, etc. Cealaltă grupă, sub comanda lui Bende Ferencz, a avut ca teritoriu de lucru localitățile din partea de nord și est a comunei Sărmașu. Prin aceleași metode de lucru au lucrat în localitățile Fântânița, Fântânele, Țaga, Sărmășel, Dâmbu, Silivașu de Câmpie, Tușin, Sânpetru, etc.²³⁹

În anul 1946, a avut loc la Sărmașu o conferință biblică pentru toți colportorii din țară, ca lucrarea de evanghelizare să fie cât mai eficientă. Mulți dintre colportori au primit calificare, și chiar legitimații de funcționare. În toamna aceluiași an, tinerii colportori au primit cărțile comandate, astfel reușind să înceapă lucrarea. Ei mergeau din casă în casă în fiecare localitate. În primăvara anului 1947, legitimațiile colportorilor au fost revocate și în acest fel a luat sfârșit scurta perioadă de 6 luni de libertate.

²³⁹ Interviu cu sen. Ilyés Sandor la 04.03.1993.

Partea a IV-a

PERIOADA ÎNCERCĂRILOR COMUNISTE

NOI CÂMPURI MISIONARE DESCHISE

Sânmartin - Județul Mureș

În acest sat, Evanghelia lui Hristos a ajuns prin soția lui Porcoláb Lajos. Dânsa făcea vizite în acest sat la rudele ei, și bineînțeles cu aceste ocazii nu putea să nu vorbească despre ceva, din inima ei. A observat că sunt mulți interesați, și a transmis acest lucru comitetului comunității și pastorului László István, care a adunat câțiva tineri și a făcut o vizită la Sânmartin. La 25 martie 1945, în urma lucrării de evanghelizare, sub conducerea aceluiași László István – Târgu Mureș – au fost botezate primele 3 suflete. Cu aceste suflete s-a și organizat o mică grupă de adventiști, iar în urma continuării, în 1946-1947 numărul credincioșilor s-a ridicat la 15. Această comunitate a fost foarte des vizitată de Comunitatea Sărmașu. În anul 1991 erau 9 membri și 3 prieteni ai adevărului.²⁴⁰

Balada - Județul Mureș

Această comună este la 3 km de Sărmașu. Evanghelizarea a adus și aici roade. Prima membră s-a botezat în 1942 și se numea Neamț Maria. În urma lucrării dânssei, în 1946 a urmat-o Băldean Victoria și nu peste mult timp Ursuț Dochia. Dânsa a fost prigonită, insultată și nu o data maltrată de soțul ei, dar ea a rămas deosebit de credincioasă. Timp de 20 de ani nu a avut loc nici un botez, până în 1973, când dânsese au fost martorii întoarcerii la Dumnezeu a soțiilor Cistelean Petru și Ana. După lucrarea susținută a unor frați, cu tineri ca Miclea Mircea, Zsigmond David și Ilyés János, în timpul comunismului, încă 8 suflete s-au alăturat credincioșilor adventiști din Balda. Ei au fost membrii Comunități Sărmașu până în iulie 1990, când s-a înființat Comunitatea Balda, având un număr de 11 persoane. S-a cumpărat o casă, care prin colaborarea fraților din Sărmașu, s-a transformat în Casă de rugăciune. În 1991, Comunitatea Balda avea 21 de membri și 15 copii, care cu mult dor așteaptă venirea lui Hristos.²⁴¹

Silivașu de Câmpie - Județul Bistrița

Membrii Comunității Sărmașu din localitatea Sărmășel au avut dorința ca și ei să lucreze pentru răspândirea Evangheliei lui Hristos în această lume. Ei au vizitat deci localitatea Silivașu de Câmpie. Marina Ioan, însoțit de fratele Miclea Grigore, i-au găsit deosebit de interesați de adevăr pe Colceriu Dumitru și Mihalte

²⁴⁰ Interviu cu Gal Andrei și Bartha Margit 1993

²⁴¹ Interviu cu Ursuț Melinte 1993

Cornel. Aceștia, după ce au fost invitați la Casa de rugăciune din Sărmașu, veneau regulat la adunare, de la o distanță de 13 km. În 1962, Mihalte Cornel, și mai târziu Colceriu Dumitru au fost botezați. Ei transmiteau solia adventă cu un zel deosebit consătenilor lor. În 1968 numărul membrilor s-a înmulțit la 14 suflete. Mulți tineri au plecat din sat, prin căsătorie, și astfel numărul membrilor a scăzut la 7. Neavând un loc unde să se adune, lucrarea nu a putut lua amploare. În anii 1992-93, prin colaborarea fraților din Sărmașu s-a construit o casă de rugăciune. Deși linia dintre Conferințe a despărțit comunitățile, Sărmașul și în prezent îi vizitează pe cei din Silivașu de Câmpie. Pentru toate acestea slava să fie numai a lui Dumnezeu.²⁴²

Sânpetru de Câmpie - Județul Mureș

Spiritul misionar al celor din Sărmașu nu s-a stins nici în “democrație”. După o lucrare susținută în 1992, prin seminarii de Apocalipsa conduse de Porkoláb Vilmos, o grupă pentecostală au luat decizia de a primit tot adevărul Bibliei. Decizia luată nu a putut fi zădărnicită în ciuda eforturilor disperate ale conducătorilor bisericii pentecostale. Astăzi, fiind o comunitate organizată – cu sprijinul celor din Sărmașu – sa construit o nouă Casă de rugăciune.

Dâmbu – Județul Mureș

De comunitatea Sânpetru aparțin și adventiști din satul dâmbu. Deși aici găsim deja în anul 1926 primii membrii din registrul bisericii, pe fratele Sângeorzan Iosif botezat din 1924 și soția dânsului. Iată deci cât de mult poate binecuvânta Dumnezeu biserica Sa, care lucrează și se roagă.

După 1989 s-au deschis și redeschis noi teritorii misionare. Astfel la **Zau de Câmpie** se lucrează în mod regulat cu un grup de prieteni, în Satu Nou, etc.

DEZVOLTAREA VIEȚII MUZICALE ÎN PERIOADA COMUNISTĂ

Reorganizarea fanfarei

Din 1922, de la organizarea fanfarei, și până în anul 1942, când casa de rugăciune a fost închisă, fanfara din Sărmașu s-a dezvoltat puternic. Au fost cumpărate încă câteva instrumente. Fanfara a fost gata de orice activitate în lucrarea misionară, părăsind chiar munca câmpului, muncă ce nu suportă amânare, dar ei mergeau la distanțe mari pentru a servi prin cântări la înmormântări, nunți și alte ocazii. În cei 2 ani și jumătate de tăcere a rămas doar dorul de a ține repetiții și dorul de a participa la servicii divine. Mai mult, în perioada războiului s-a întâmplat un alt eveniment neplăcut. După ce adunarea a fost închisă, toate instrumentele fanfarei au fost ascunse în podul casei familiei Gálfi Márton. Din

²⁴² Interviu cu Colceriu Dumitru și Mihalte Cornel 1993

nefericire a căzut o bombă în apropierea casei. Datorită deflagrației, tot acoperișul a fost distrus și îndepărtat de pe casă. Toate instrumentele au fost distruse într-atât încât nu rămăsese decât o grămadă de aramă contorsionată. După încheierea războiului, acești muzicieni devotați nu au suportat faptul că în adunarea lor nu putea fi laudat Dumnezeu salvator al Comunității Sărmașu. După ce în anul 1946, Szász István, dirijorul fanfarei, a ajuns acasă, au început să studieze tainele muzicii și nu peste mult timp fanfara a fost reorganizată. S-au cumpărat instrumente suficiente pentru tinerii dornici de a învăța. În scurt timp s-a răspândit vestea că la Sărmașu există o fanfară bună și un dirijor bun. Din acest moment, dirijorul Szász István a fost chemat în zeci de localități pentru a organiza fanfare. Această lucrare a continuat-o până la capătul vieții sale. După îmbătrânirea sa, au preluat alți tineri conducerea fanfarei, în special Porkoláb Mihály și Tökés Béla. În acești 40-45 de ani de activitate a lui Szász István, el a organizat aproximativ 93 de fanfare, unele chiar și în Conferința Moldovei.

Iată doar unele dintre ele: Sic, Vaida Cămăraș, Unguraș, Gheorghieni, Lemnia, Roman, Chesau, Câmpenia, Miercurea Nirajului, Cireșoiaia, Ocnița, Buza, Solovăstru, Sânger, Dărmănești etc.

Pentru a permite ca fanfara să cânte în locuri publice erau necesare unele mici compromisuri. Primul dintre ele a fost în anul 1948 când, la primul festival “Cântarea României”, a participat și fanfara comunității.

În ciuda acestui început de colaborare, prin anii '50 activitatea fanfarei a fost îngreunată, nedându-li-se dreptul să activeze decât din când în când în adunare. La înmormântări, fanfara avea voie să cânte numai la casă și la cimitir, fiind interzisă cântarea pe drumul de la casă și până la cimitir. Aceasta a durat până în 1976, când din nou consiliul popular Sărmașu a somat cele două fanfare – adventistă și reformată- să participe la Sighișoara la un alt festival “Cântarea României”. Aici au participat ca “Fanfara Căminului Cultural Sărmașu”, obținând premiul doi. Începând cu această dată, s-a obținut din nou aprobarea de a se cânta oriunde, fără a face propagandă religioasă.

Nu era generație de tineri băieți care să nu fie învățați să cânte, aceasta devenind astfel o tradiție a Comunității Sărmașu.

Înființarea unor noi formațiuni muzicale

Odată cu instaurarea dictaturii comuniste, evanghelizările publice și chiar cele de familie au fost interzise. Singurul loc unde se puteau face câteva activități a fost Casa de rugăciune. Fiindcă evanghelizarea în teritoriile albe era interzisă, activitatea de supraviețuire a condus la dezvoltarea vieții muzicale. Pentru ca tinerii să fie menținuți în biserică, s-a început o activitate intensă pentru ei, atât pe plan muzical, cât și pe cel spiritual.

Orchestra simfonică

În biserică au apărut încă din anii '30 instrumentele cu coarde. Printre primii care au cântat la aceste instrumente au fost Vitaris Sándor, Szentes Márton, Szentes Alfréd și Mészáros János. Acesta din urmă cânta la vioară după ureche. Nu i-a plăcut niciodată să cânte din partitură. Dânsul, încă din tinerețe, a învățat să fabrice viori și chiar viole. Cel mai mult îi plăcea să cânte pe viorile fabricate de el însuși. Fiind de meserie zidar, se ocupa cu fabricarea acestora în zilele reci de iarnă. Sub conducerea sa, s-a format o grupă de violoniști, acompaniați fiind de acordeon, clarinet, contrabas și violă. Această grupă era preferată de către frați la nunți. A funcționat zeci de ani de zile, până la moartea fratelui Meszáros. Acest început a deschis perspective noi tinerilor dornici de a învăța.

În 1957-1958, la propunerea Conferinței Cluj, a fost invitat un profesor pe numele de Kiss Gabor, care a organizat un curs de dirijat, la care au participat aproximativ 10 tineri. Din păcate, la scurt timp după plecarea acestui profesor, orchestra a încetat să mai funcționeze. După câțiva ani, sub îndrumarea fratelui Porkoláb Mihály, a fost reînființată această orchestră. După 3-4 ani de funcționare a fost, din păcate, din nou abandonată.

În anul 1974, profesorul Moldovan Gábor, din Târgu Mureș, și-a oferit capacitățile sale de profesor și violonist în folosul instruirii tinerilor în tainele studierii viorii. În acest fel au fost puse din nou bazele unei noi orchestre simfonice. Încet, tinerii violoniști – mai cu bucurie, mai cu lacrimi – s-au dezvoltat, astfel putându-se organiza o nouă orchestră simfonică, care a funcționat până în 1977.

În 1981 s-au organizat din nou orchestra simfonică, de această data puternică și durabilă. A fost invitat profesorul Cazan Vasile, dirijor și compozitor de excepție al bisericii noastre, care, văzând potențialul acestei orchestre, a venit săptămânal la repetiții timp de mai bine de 10 ani. Orchestra a crescut la un număr de 34 de tineri. Această orchestră a format și un cor cu numele "Advent Lyra", cor care, evoluând rapid, în 1991 a primit invitația de a cânta într-o suburbie a Parisului – La Frette sur Seine – unde a dat mai multe concerte, chiar și în comunități adventiste din Paris. La întoarcere, ei au fost primiți cu multă căldură de comunitatea din Viena.

Din păcate, datorită intereselor și greutăților financiare care au apărut după revoluția din 1989, zelul tinerilor a scăzut, în prezent orchestra nemaiactivând.

Orchestra de mandoline

Comunitatea Sărmașu dispunea de tineri foarte mulți și consacrați, dispuși pentru diversificarea activității lor. În 1959, Ilyés János a înființat o orchestră de mandoline. Tinerii au acceptat bucuroși această idee, apucându-se de treabă cu multă sârguință. Orchestra s-a bucurat de aproximativ 40 de tineri. Între timp, tinerii aceștia s-au căsătorit. Considerând că această muzică e pentru copii mai mici, ei nu au mai continuat să cânte și. Astfel orchestra de mandoline s-a destrămat.

S-a mai încercat reînființarea unei astfel de orchestre, dar aceasta a funcționat foarte puțin.²⁴³

Activitatea juniorilor

La începutul anilor '60, marea parte a tineretului era formată din juniori. Fratele Portik Ferencz a început să adune acești tineri și să organizeze ore de tineret. S-au ocupat de această grupă: Ilyés János, Nagy Béla, Szép Dávid, Tóké Béla, Viragos Imre, Biró Albert, Kiss Dániel (jr.), etc.

Concomitent cu organizarea activității spirituale a grupei era de neconceput să nu se organizeze atât corul juniorilor cât și fanfara juniorilor. Corul a fost condus de un junior pe numele Virágos Istvan, un tânăr de 15 ani, iar fanfara de Tóké Béla. Au cântat cu multă râvnă și mult succes spre slava lui Dumnezeu, ajungând la performanțe foarte frumoase.

Corul bărbătesc

Prin anul 1970-1971, pentru o mai bună diversificare a activității cu tineretul, s-a organizat primul cor bărbătesc, sub conducerea lui Porkoláb Mihály. Acest cor a fost susținut de-a lungul anilor de mulți dintre bărbați, tineri, vârstnici deopotrivă. Așa se explică faptul că până astăzi corul bărbătesc este cel mai solicitat, în special la ieșiri. Acesta a devenit a doua tradiție a Comunității Sărmașu.²⁴⁴

EXTINDERILE ȘI REPARAȚIILE CASEI DE RUGĂCIUNE

Prima reparație a Casei de rugăciune

În anul 1926, după cei 16 ani în care comunitatea își ținea serviciile divine la familia Vitáris András, s-a construit Casa de rugăciune. După cel de-al doilea război mondial, comunitatea s-a mărit, fiind necesară deja extinderea clădirii construite în 1926. Iată de ce primul lucru care s-a considerat a fi necesar era ca pereții de pământ să fie înlocuiți cu cărămizi. Au decis că trebuie făcut ceva, dar nu se știa cum. Această întrebare i-a pus pe toți membrii pe gânduri, căci autorizația de construcție era destul de greu de obținut. Totuși, s-au adunat în mai multe rânduri, începând să pregătească cele necesare pentru repararea Casei de rugăciune. În anul 1958-1959 au cumpărat pe rând materialele lemnoase, țiglele, au pregătit cărămizile. În ciuda așteptării lor, autorizația nu venea. În 1963 răbdarea a ajuns la capăt. S-a adunat comitetul și a făcut o propunere de mărire a Comunității. Toată comunitatea a fost de acord să schimbe pereții și să construiască după aceea și un balcon. Plin de încredere în ajutorul lui Dumnezeu, au început lucrarea dis-de-diminează și au mascat o bună parte a comunității cu ramuri verzi de copac, și

²⁴³ Interviu cu sen. Ilyés Janos 1993

²⁴⁴ Interviu cu Porkoláb Mihaly 1993

câțiva dintre ei au demolat acea parte. Până seara, ei au reconstruit-o și au tencuit-o. Ziua următoare au mascat o altă parte și până seara au repus-o la loc. Așa s-a continuat până ce pereții de pământ au fost schimbați în pereți de cărămidă. Când s-a terminat, s-au apucat de construit balconul pentru a câștiga aproximativ 100 de locuri. Cu mari sacrificii ei au reușit finalizarea construcției. Totuși nu au reușit să facă această lucrare fără ca autoritățile să nu afle, a aflat și secretarul de partid. Acesta a transmis imediat problema la județ, împuternicitul responsabil venind urgent la fața locului pentru cercetări. În acea perioadă a fost pastor fr. Szasz Adalbert. Au fost adunați membrii comitetului, prima dată fiind audiat prezbiterul Zsigmond Dávid. Prima întrebare a fost pusă : “Cine a organizat și a condus construcția?” Fratele a răspuns: ”Toți. Toată comunitatea, noi am hotărât și noi am construit!” A urmat o altă întrebare: ”Cine v-a dat banii?” Răspuns: ”Noi toți!” Toată comunitatea. Fratele a continuat: ”Dacă putem oferi ceva bisericii, putem fi noi oare opriți? Oamenii au venit și au dat cu multă dăruire.” După multele discuții în care împuternicitul a devenit foarte mânios, totul s-a rezolvat în bune condiții și casa de rugăciune, acum mărită, aștepta noi și noi membri.

Mai târziu s-au mai făcut lucrări și în timpul pastorului Soó Károly.

Cumpărarea noii locuințe parohiale

În anul 1975-1976, vecinul din partea de sud-vest a Casei de rugăciune și-a pus în vânzare casa recent construită. După mai multe consultări cu cei de la Conferință, aceasta a fost cumpărată. Pastorul de atunci al comunității, Ősz Árpád, s-a mutat în noua locuință.

Extinderea Casei de rugăciune în anii 1980-1983

Mulțumiri fie-i aduse lui Dumnezeu pentru că comunitatea s-a dezvoltat puternic și în perioada dictaturii comuniste. Aceasta a impus o altă extindere a Casei de rugăciune. În spate se afla o mică anexă pentru cei care se pregăteau la amvon și o cameră pentru Școala de Sabat – copii. Borbáth Zoltán, pastorul de atunci al comunității, a propus mărirea Casei de Rugăciune prin aceste anexe. Propunerea dânsului mai consta în a construi câteva săli anexe pentru copii, pe terenul unde se afla locuința pastorului.

Făcându-se câteva demersuri s-a obținut această autorizație de reparație și extindere cu un garaj și o cameră deasupra acesteia la casa parohială.

Această lucrare nu a fost doar o simplă reparație deoarece clădirea s-a extins într-o măsură destul de mare, dar totuși nu au apărut probleme deosebite. În schimb, la extinderea casei parohiale, construcția a fost oprită. S-a aflat din surse interne că acea construcție nu este pentru pastor și că se fac anexe pentru Școala de Sabat a copiilor. După ce s-a construit și s-a turnat placa pentru primul nivel, autoritățile au fost înștiințate despre ceea ce se dorea să se facă. Ei au obligat sistarea lucrărilor, iar apoi frații au fost solicitați să demoleze tot ce au construit, ceea ce a fost refuzat categoric de către comunitate. După o serie de somații, într-o zi în strada Comunității a apărut o mașină care transporta un buldozer. Au intrat în

curte și au dărâmat clădirea parțial construită. După revoluția din 1989, după multe discuții, s-a hotărât construirea unei noi clădiri conformă cu cerințele zilelor noastre. După întocmirea planului și primirea autorizației în anul 1995 s-a început construcția noii Case de rugăciune a Comunității Sărmașu.

NOUA CONSTRUCȚIE A CASEI DE RUGĂCIUNE 1995-2006

Casa de rugăciune din Sărmaș parea neîncăpătoare de ani de zile, mai ales cu ocazia unor evenimente. Apariția noului regim și a noilor posibilități a dus la ideea unei noi construcții, dar atenția și forța financiară a comunității era în totdeauna focalizată spre lucrarea misionară. De aceea, în primul rând au construit case de rugăciune aceluia care nu aveau de loc, la Balda, Sâmpetru, Silvașu de Câmpie și Sărmașel Gară, dar la biserica lor proprie încă nu ajunseseră. Din nefericire, prețurile se ridicau. Din păcate erau multe dezbateri și asupra deciziei cu privire la locul în care să fie construcția. În final s-a decis să se construiască în grădina vechii biserici și a casei parohiale, cea din urmă fiind demolată.

În 1995 s-a votat construirea unei noi biserici. Deși a mai fost propusă ideea, de data aceasta fiind o generație mai tânără, s-a susținut favorabil ideea unei noi construcții.²⁴⁵

După cumpărarea cărămizilor poroase, câțiva ani de zile proiectul și localizarea au stagnat. Apoi în anul 1996 s-au început lucrările, dar mai erau probleme cu dreptul de proprietate asupra terenului, moștenite de pe vremea colectivizării.

Prin colaborare cu Conferința Transilvania de Sud au sosit în patru rânduri grupuri de tineri și studenți din Statele Unite ale Americii, ocazii care au dat un impuls puternic lucrărilor de construcții. În paralel cu aceste vizite se țineau seară de seară și prelegeri, ocazii în care și comunitatea s-a întărit mult spiritual. Acești vizitatori au ajutat lucrările de construcții atât cu forța de muncă cât și financiar, iar comunitatea locală a asigurat hrana și cazarea lor.

Dacă ar trebui să amintim numele cuiva, probabil că ar fi necesar să amintim numele fiecărui membru de la tineri și până la cei mai în vârstă, pentru că la un oarecare nivel fiecare a contribuit la realizarea lucrărilor. Lucrarea este ca un rezultat comun pentru lauda Numelui lui Dumnezeu, pentru care Lui îi datorăm cu mulțumire că s-a putut realiza lucrarea.

Clădirea are forma unei cărți deschise, fiind compusă dintr-o sală mare – unde sunt 500 locuri, și de un balcon unde sunt 200 de locuri. Lateral, se deschide un hol cu garderobe și o sală de ședințe, sub care se află un subsol – cu bucătărie, hol și camere pentru grupele Școlii de Sabat al copiilor, Deasupra acestora, la nivelul balconului, este un hol, și camere pentru tineret, sală de ședințe și sală de muzică. Toate nivelele au și grupuri sanitare.

Intrarea în noua clădire s-a realizat cu ocazia unui concert susținut de un cor din America, la 3 iunie 2004, prima ocazie cu care a fost ținută întâlnirea

²⁴⁵ Interviu cu Nagy Béla în 22.05.2006.

bisericii în noua sală, și de la acea dată nu s-au mai întors în vechea construcție.²⁴⁶ Este adevărat că și de data aceasta au fost glasuri opozante, dar nu în procent atât de cutremurător ca și la ocazia primei biserici din 1926.

Inaugurarea Bisericii este planificată pentru toamna anului 2006. Momentan, în 2006 în comunitatea din Sârmașu, se află x credincioși botezați în registrul bisericii, și x aparținători. Astăzi cu aceeași râvnă ca și bunicii lor de pe vremuri, sărmășenii vestesc la fel întreita solie îngerească a venirii Domnului Nostru Isus Hristos, Sabat de Sabat fiind plecați în împrejurimile Sârmașului pentru a vesti Evanghelia.

GÂNDURI DE ÎNCHEIERE:

“Dacă nu zidește Domnul o casă, degeaba lucrează cei ce o zidesc. Dacă nu păzește Domnul o cetate, degeaba veghează cei ce o păzește”²⁴⁷ – spune psalmistul. Dar, după cum se vede, Domnul este prezent, și El a făurit mari lucrări la Sârmașu. Pentru tot ce s-a întâmplat și s-a realizat, doar Lui Îi putem mulțumi. E minunat cum conduce Dumnezeu pe poporul Său, și uneori îi încearcă chiar prin greutăți, iar alte dăți îi unește pentru o țintă comună, dar prin prezența Sa în toate vremurile a dat prosperitate poporului.

A fost un plan dumnezeiesc! Sârmașu-Mare a fost o localitate reînființată în mijlocul câmpiei Transilvaniei, unde localnicii încă nu aveau tradiții locale, prejudecăți, și viața comunitară era în formare. În cercul națiuni nou instalate, solia adventă a avut un efect de unire, pentru care Duhul lui Dumnezeu i-a pregătit, întimp ce studiau din Biblie în serile de iarnă, când se interesau cu atenție de venirea Domnului Isus Hristos.

Local, Adventismul a devenit o religie cu prezență ponderent între cei de naționalitate maghiară, atrăgând din ce în ce mai mult pe cei care doreau să trăiască o viață religioasă și culturală mai intensă. Astfel au fost atrași în sânul comunității cei care sunt activi spiritual. Aceasta a dus la formarea unei comunități care era permanent motivată pentru lucrare, mărturisire, trăia și vestea ceea ce credea. Această caracteristică și-a păstrat-o până în zilele noastre Biserica de la Sârmașu – Mare, fiind o caracteristică aparte și în cercul Bisericilor Adventiste de Ziua a 7-a. Fiecare Sabat e o ocazie de mărturisire, nu doar o ocazie de odihnă pasivă. În mod regulat, se deplasează în localitățile din împrejurimi și vestesc Evanghelia cea veșnică a revenirii lui Hristos.

Din punct de vedere cultural, e o comunitate rurală cu un nivel cultural foarte ridicat, care se deplasează la distanțe de 60 km pentru a învăța în domeniul muzicii precum și la alte școli, pentru că în cadrul bisericii viața muzicală are un loc foarte important. Aproape că toate stilurile și formațiunile muzicale și-au găsit loc aici, fanfare, orchestre, coruri, toate tipurile de instrumente fiind învățate din copilărie. Aceasta le dă ocazia tineretului de a avea activitate și de a-și găsi locul în

²⁴⁶ Blénessy Éva din documentar video 2006. mai

²⁴⁷ Psalm 127:1

sânul bisericii. Pentru a prezenta un nivel cultural mai de calitate musafirilor cu cultură înaltă, conducerea localității îi aduce și în mijlocul bisericii Adventiste. Personalitățile intelectuale ale localității deseori sunt invitate și ne onorează prin prezența lor la ocazii festive, serbări și ocazii culturale.

La fel, o caracteristică specifică este rezistența la orice înnoiri, care cu timpul sunt tolerate de unii, dar de alții sunt acceptate mai greu. Această caracteristică este numită conservatorism.

Locuitorii sunt deschiși și asimilatori pentru diferențele culturale. Predicarea este cu traducere în limba română și în limba maghiară, fenomen care nu s-a desființat nici după schimbarea de regim, asemenea altor localități unde s-au separat comunitățile, pentru a ușura derularea serviciilor divine. Grupul vorbitorilor de lb. română nu a depășit numărul de 20-25 membrii.

În viitor ar putea fi o tematică foarte vastă descrierea amănunțită a vremurilor comuniste. Dar pentru că ar fi foarte multe de spus, în cartea de față aproape că nu am atins această tematică. La fel și descrierea noii case de rugăciune, subiect pe care l-am atins doar foarte pe scurt pentru a nu lăuda sau discrimina pe nimeni.

BIBLIOGRAFIE, DOCUMENTE ȘI RESURSE

Identică cu cea de limbă maghiară - cele 34 de documentații scrise și lista celor 76 de persoane cu care s-au realizat interviuri în peste 100 de ocazii, cu unele persoane în repetate rânduri.